

กรมป่าไม้

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

โดย

นายพิชัย เอกศิริพงษ์

นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ

สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กรมป่าไม้

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

โดย

นายพิชัย เอกศิริพงษ์

นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ

สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นผึ้ง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง ซึ่งจากผลการศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านต้นผึ้ง พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุมากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป เป็นคนในท้องถิ่น การศึกษาชั้นประถมศึกษา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขาย รายได้เฉลี่ยในครัวเรือนค่อนข้างสูง มีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้รับผลกระทบจากการจัดการป่าชุมชนเล็กน้อย มีแนวคิดที่จะจัดการป่าชุมชนให้ยั่งยืนในอนาคต รวมทั้งต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนด้านวิชาการ กล้าไม้ อุปกรณ์ดับไฟป่า และกองทุนป่าชุมชน จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง พบว่าเพศ อายุการตั้งถิ่นฐาน การถือครองที่ดิน รายได้ครอบครัวเฉลี่ย มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ส่วนระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และอาชีพ เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน และสำหรับการศึกษากระบวนการขั้นตอนการเสนอโครงการป่าชุมชนเข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม นั้น โครงการป่าชุมชน (Best Practice) ได้ผ่านการตรวจสอบเอกสารข้อมูล หลักฐานอ้างอิงอย่างละเอียด โดยทีมผู้ตรวจประเมินของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ จากนั้นยังต้องผ่านการตรวจประเมินในพื้นที่ตัวอย่างป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ อีกถึง ๒ รอบ จนเข้าสู่การประเมินผลงาน ทำให้ได้รับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ในระดับดีเยี่ยม ซึ่งเป็นรางวัลในระดับสูงสุดตามหลักเกณฑ์และแนวทาง การพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ในปี พ.ศ.๒๕๕๗ โดยมีตัวอย่างป่าชุมชนบ้านต้นผึ้งเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) สามารถเป็นแบบอย่างขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งยังเป็นภาพลักษณ์ที่ดีต่อกรมป่าไม้ ทำให้ชุมชนมีความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนมากขึ้น เกิดความร่วมมือในการกระบวนการจัดการควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืนสืบไป

Abstract

The study on participation of Baan Tum Tam Phueng M.7 Mae Pong sub-district, Doi Saket district, Chiang Mai province, aimed to find out its history and key success factors of its community forest management. The results showed that on a basis of its economy and social its residents mainly were local, male-dominated, and exceeding 50 years of age with primary education. Main occupations were self-employed and merchant with high average household income. Forest activities caused their livelihood minimal negative impacts. They were eager to manage sustainable forest management, and required state technical supports, seedlings, fire-fighting gears and fund. In addition, gender, residential duration, land tenure and average income related with participation of community forest management whereas relationship of education, number of household members and occupation with participation was poor. For, the study on procedures of the award of the Excellent Participatory State Administration, the Community Forest Project (Best practice) was purposed, and then was verified and assessed by verifiers from the office of Public Sector Development Commission twice. Eventually, the Project won the award in 2014 at outstanding level which was recognized as the top award. This success with a model of Baan Tum Tam Phueng community forest could be used to scale up lesson learned for other community forests nationwide, including promote good image to Royal Forest Department that eventually gain more participation and collaboration in community forestry for sustainable forest management.

กิตติกรรมประกาศ

กรมป่าไม้ได้ริเริ่มดำเนินการโครงการป่าชุมชนมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๓๐ เริ่มจากการส่งเสริมให้ชุมชนปลูกไม้ใช้สอยในพื้นที่หัวไร่ปลายนาและที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งผู้เขียนได้มีโอกาสร่วมงานศึกษาเรียนรู้และมีบทบาทในการวางแผน กำหนดยุทธศาสตร์ และพัฒนางานด้านป่าชุมชนมาโดยตลอด จนในปี พ.ศ.๒๕๕๗ ได้อาศัยประสบการณ์การทำงานเขียนผลงานโครงการป่าชุมชนในทุกมิติเสนอสำนักงาน ก.พ.ร. เพื่อส่งเข้าประเมินการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ ซึ่งผลจากการประเมินโครงการป่าชุมชนได้รับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ในระดับดีเยี่ยม ซึ่งเป็นผลงานที่ภาคภูมิใจของกรมป่าไม้และผู้เขียนเป็นอย่างยิ่ง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ท่าน ดร.โกมล แพรกทอง อดีตผู้บังคับบัญชา ผู้ริเริ่มงานด้านป่าชุมชนในกรมป่าไม้ และผู้บริหารทุกระดับที่ให้โอกาสในการพัฒนางานด้านป่าชุมชนมาโดยตลอด และขอขอบคุณ พ่อหลวงวิชัย เบ็งเรือน ผู้ใหญ่บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนบ้านต้นผึ้งที่ให้ความร่วมมือแสดงความเข้มแข็ง และให้ข้อมูลคณะกรรมการตรวจประเมินและการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี คุณชวลิต ศุภสาร หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมวนศาสตร์ชุมชนที่ ๑ (เชียงใหม่) และทีมงานที่ช่วยประสานงานการเก็บข้อมูลในพื้นที่ สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณทีมงานเจ้าหน้าที่ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนที่ให้การสนับสนุนเก็บข้อมูล เรียบเรียง จัดพิมพ์เอกสารจนสำเร็จเป็นรูปเล่ม

พิชัย เอกศิริพงษ์

มิถุนายน ๒๕๖๑

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

กิตติกรรมประกาศ

สารบัญ

(๑)

สารบัญตาราง

(๓)

สารบัญภาพ

(๕)

บทที่ ๑ บทนำ

๑

๑.๑ ความเป็นมา

๑

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา

๑

๑.๔ ประโยชน์ที่ได้รับ

๒

๑.๕ นิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

๓

บทที่ ๒ การตรวจเอกสาร

๔

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน

๔

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๓/

๒.๓ วิวัฒนาการและสถานการณ์ป่าชุมชนในประเทศไทย

๔

๒.๔ สรุปบทเรียนผลสำเร็จโครงการป่าชุมชน

๑๑

เพื่อเป็นต้นแบบการเรียนรู้สู่ชุมชนอื่นทั่วประเทศ

๒.๕ ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาป่าชุมชน

๒๓

๒.๖ ที่มาของรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการ
แบบมีส่วนร่วม

๒๔

๒.๗ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐ (๒๐ ปี)

๒๖

๒.๘ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๒๖

๒.๙ นโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน

๒๓/

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒๓/

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย	๓๔
ตอนที่ ๑ วิธีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่	๓๔
ตอนที่ ๒ วิธีการศึกษากระบวนการและขั้นตอนการเสนอ โครงการป่าชุมชน (Best Practice) เข้ารับรางวัล ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม	๔๐
บทที่ ๔ ผลและวิจารณ์ผล	๔๓
ตอนที่ ๑ การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่	๔๓
ตอนที่ ๒ การศึกษากระบวนการและขั้นตอนการเสนอ โครงการป่าชุมชน (Best Practice) เข้ารับรางวัล ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม	๗๙
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๙๖
- สรุปผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนต้นผึ้ง	๙๖
๑. การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่	๙๖
๒. การศึกษากระบวนการและขั้นตอนการเสนอโครงการป่าชุมชน (Best Practice) เข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการ แบบมีส่วนร่วม	๙๙
- ข้อเสนอแนะ	๑๐๑
บรรณานุกรม	๑๐๓
ภาคผนวก	
- แบบสอบถาม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่	
- ใบสมัครรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๗ ประเภทพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	๕๑
๒	สถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง	๕๓
๓	การมีส่วนร่วมในการศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาต่างๆ	๕๖
๔	การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มเพื่อการวางแผน	๕๗
๕	การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	๕๘
๖	การมีส่วนร่วมในการรับผลกระทบจากการดำเนินงาน	๖๐
๗	การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	๖๑
๘	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการป่าชุมชน ของชุมชนบ้านต้นผึ้ง ตำบลแม่โป่ง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามรายด้าน	๖๒
๙	ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการป่าชุมชนกับเพศ	๖๓
๑๐	ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการป่าชุมชนกับอายุ	๖๔
๑๑	ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการป่าชุมชนกับระดับการศึกษา	๖๕
๑๒	ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการป่าชุมชนกับสมาชิกในครัวเรือน	๖๖
๑๓	ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการป่าชุมชนกับการตั้งถิ่นฐาน	๖๗
๑๔	ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการป่าชุมชนกับตำแหน่งทางสังคม	๖๘

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๑๕	ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการป่าชุมชนกับอาชีพ	๖๙
๑๖	ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการป่าชุมชนกับการถือครองที่ดิน	๗๐
๑๗	ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการป่าชุมชนกับรายได้ครอบครัวเฉลี่ย	๗๑
๑๘	แนวทางการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอต๋อยสะแกด จังหวัดเชียงใหม่ ต่อไปในอนาคต	๗๒

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	กระบวนการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้	๑๔
๒	โครงสร้างและคณะกรรมการบริหารเครือข่ายป่าชุมชนกรมป่าไม้	๑๙
๓	ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการป่าชุมชน	๒๒
๔	รูปแบบ (model) ในการดำเนินการจัดการป่าชุมชน	๒๓
๕	แผนที่แสดงแปลงป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด	๔๔
๖	การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้	๙๑
๗	ชุมชนบ้านต้นผึ้งนำคณะผู้ประเมินโครงการเยี่ยมชมพื้นที่	๙๔
๘	เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ให้ข้อมูลกับคณะผู้ประเมินโครงการ	๙๕
๙	ชุมชนร่วมให้ข้อมูลคณะผู้ตรวจประเมิน	๙๕
๑๐	คณะผู้ตรวจประเมินเยี่ยมชมป่าชุมชน	๙๕
๑๑	กรมป่าไม้รับมอบรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการ แบบมีส่วนร่วม ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๗ โดยรองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) เป็นผู้มอบรางวัล และรองอธิบดีกรมป่าไม้ (นายสมชัย มาเสถียร) เป็นผู้รับมอบ	๙๕
๑๒	ผู้แทนเครือข่ายภาคประชาชนรับมอบรางวัลความเป็นเลิศ ด้านการบริหารราชการ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๗ โดยรองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) เป็นผู้มอบรางวัลและมีนายวิชัย เบ็ญเรื่อน ผู้ใหญ่บ้านบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้รับมอบ	๙๕

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมา

การเพิ่มขึ้นของประชากรและความต้องการพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการเกษตรกรรม ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่า เกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ พึ่งพิงอาศัยป่าเพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น พืชผัก อาหารป่า ไม้ใช้สอย สมุนไพรยารักษาโรค เกิดความเดือดร้อน ภาครัฐโดยกรมป่าไม้ จึงได้ทำการส่งเสริมให้ชุมชนที่อยู่ใกล้ป่าและมีวิถีชีวิตผูกพันกับป่าเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าในรูปแบบป่าชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๓ มาจนถึงปัจจุบัน

ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นป่าชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมและจัดตั้งโครงการป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ ซึ่งมีการบริหารจัดการป่าชุมชนเป็นอย่างดี สามารถเป็นต้นแบบให้กับหน่วยงานอื่นได้ โดยเป็นป่าชุมชนตัวอย่างต้นแบบให้คณะกรรมการบริหารราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) ประเมินผลการเสนอโครงการป่าชุมชน เพื่อเข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้ โดยได้รับรางวัลในระดับ “ดีเยี่ยม” จึงเป็นชุมชนที่น่าทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนแห่งนี้ เพื่อนำไปพัฒนาขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๓) เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนการเสนอโครงการป่าชุมชนเข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้เขียนเลือกศึกษาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของโครงการป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ในตอนที่ ๑ และเลือกศึกษาเฉพาะชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากป่าชุมชนบ้านต้นผึ้งได้ขึ้นทะเบียนจัดตั้งโครงการป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๖ มีขนาดพื้นที่ ๑,๐๔๑ ไร่ และมีขนาดของชุมชนไม่ใหญ่นัก คือมีจำนวน ๑๔๑ ครัวเรือน แต่สามารถดูแลบริหารจัดการป่าผืนนี้ได้เป็นอย่างดี คณะกรรมการป่าชุมชนมีความเข้มแข็ง มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน ผู้นำชุมชนซึ่งเป็นประธานป่าชุมชนเป็นคน

รุ่นใหม่ สามารถสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐได้เป็นอย่างดี โดยมุ่งศึกษาเฉพาะที่เป็นผู้แทนชุมชน จำนวน ๑๔๑ ครุฑเรือน โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล

สำหรับขอบเขตการศึกษาในตอนที่ ๒ จะศึกษาเฉพาะกระบวนการขั้นตอนการเสนอโครงการป่าชุมชนเข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในปี พ.ศ.๒๕๕๗

๑.๔ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑) ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และการบริหารจัดการป่าชุมชนที่นำไปสู่การเป็นป่าชุมชนต้นแบบ สามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการป่าชุมชนไปปรับใช้กับป่าชุมชนอื่น ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒) ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการป่าชุมชนป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓) เป็นภาพลักษณ์ที่ดีต่อกรมป่าไม้ ซึ่งได้รับรางวัลสูงสุดระดับประเทศ ด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) สามารถนำต้นแบบโครงการป่าชุมชน (Best Practice) ขยายผลไปยังชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าในท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

๑.๕ นิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

“ป่าชุมชน” หมายถึง ป่าหรือที่ดินอื่นใด ซึ่งกรมป่าไม้ได้อนุมัติให้เป็นโครงการป่าชุมชน ตามแนวทางของกรมป่าไม้ ภายใต้กฎหมาย กฎ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ในการควบคุม ดูแลรักษา หรือบำรุงป่า เพื่อให้ป่าเกิดความยั่งยืน ชุมชนได้รับประโยชน์

“การจัดการป่าชุมชน” หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน เริ่มตั้งแต่การวางแผน การเพาะชำ การปลูก การบำรุง การป้องกันรักษาป่า และการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” (Public Participation) หมายถึง กิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมิน โดยการออกไปสนทนาพูดคุยหรือเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของรัฐ ซึ่งไม่รวมถึงบุคลากรภาครัฐที่อยู่ในหน่วยงานที่รับผิดชอบในประเด็นสาธารณะ หรือประเด็นการพัฒนาในพื้นที่ หรือการดำเนินโครงการของรัฐ เป็นสื่อกลางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงผู้ตัดสินใจ และรับฟังความคิดเห็นพร้อมมุมมองต่างๆ โดยภาครัฐทำให้เห็นและเชื่อได้ว่า

มุมมองและสิ่งที่ประชาชนให้ความเห็นหรือเรียกร้องและแสดงออกได้รับการนำมาพิจารณาโดยคณะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

“ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” หมายถึง ปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มบุคคล องค์กร สถาบัน หรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและลบจากการตัดสินใจ/นโยบาย/โครงการของรัฐ

“Best Practice” หมายถึงวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นผลจากการนำความรู้ไปปฏิบัติจริงแล้วสรุปความรู้และประสบการณ์นั้นเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดของตัวเอง

“รางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” หมายถึง การพิจารณาผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการในภารกิจหลักหรือภารกิจสำคัญขององค์กรอย่างกว้างขวาง และสะท้อนให้เห็นว่ามีการพัฒนา ขยายผล หรือต่อยอดการดำเนินงานและสร้างสรรค์นวัตกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นการทำงานร่วมกันกับภาคส่วนอื่นในลักษณะหุ้นส่วนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การได้รับการยอมรับในผลของการพัฒนาและความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนการบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพในการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

“ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง” หมายถึง ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีขนาดพื้นที่ ๑,๐๔๑ ไร่ ที่ได้รับการอนุมัติตามแนวทางของกรมป่าไม้ ให้จัดตั้งโครงการป่าชุมชนเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ และต่ออายุโครงการป่าชุมชนเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

บทที่ ๒ การตรวจเอกสาร

การทำการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นมิ่ง ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางการศึกษาวิจัย ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๓ วิวัฒนาการและสถานการณ์ป่าชุมชนในประเทศไทย

๒.๔ สรุปบทเรียนผลสำเร็จโครงการป่าชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบการเรียนรู้สู่ชุมชนอื่นทั่วประเทศ

๒.๕ ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาป่าชุมชน

๒.๖ ที่มาของรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

๒.๗ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐ (๒๐ ปี)

๒.๘ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๒.๙ นโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน

โกมล แพรกทอง (๒๕๓๗) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนว่า คือ รูปแบบของการจัดการป่าไม้ ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่านั้น และให้ประชาชน ผู้ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าว เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์ต่อเมืองอย่างสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชน ป่าชุมชนได้มีการดำเนินการอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ตามสภาพการพึงพิงป่าของประชาชนที่มีต่อ แหล่งป่าในที่อยู่ใกล้เคียงหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งมีรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าแตกต่างกันออกไปตามสภาพ ภูมิประเทศ นิเวศวิทยา เศรษฐกิจ และสังคม

อำนวย คอวนิช (๒๕๒๘) ป่าชุมชน หมายถึง ป่าไม้ธรรมชาติหรือป่าที่สร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชน ในชุมชนนั้นได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับรายได้ให้กับ ประชาชน สถานที่ที่จะสร้างป่าชุมชนควรเป็นที่ดินสาธารณะ การเลือกพืชพรรณที่จะปลูกในป่าชุมชน ควรเป็นไม้โตเร็วเพื่อให้ได้ผลเร็ว และเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ประชาชน แรงงาน ที่ใช้ในการปลูกป่าควรเป็นชาวบ้านเพื่อให้เกิดความสำนึกในการเป็นเจ้าของ การใช้ประโยชน์และ ผลประโยชน์จากป่าชุมชนให้คณะบุคคล หรืออาจจะเป็นกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล เป็นผู้แบ่ง ผลประโยชน์

จากนิยามของกรมป่าไม้ (๒๕๕๘) ป่าชุมชน หมายถึง ป่าหรือที่ดินอื่นใด ซึ่งกรมป่าไม้ได้อนุมัติ ให้เป็นโครงการป่าชุมชน ตามแนวทางของกรมป่าไม้ ภายใต้กฎหมาย กฎ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยให้

ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ในการควบคุม ดูแลรักษา หรือบำรุงป่า เพื่อให้ป่าเกิดความยั่งยืน ชุมชนได้รับประโยชน์

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (๒๕๔๐) ได้ให้ความหมายของการจัดการป่าชุมชน หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การปลูก บำรุงป่า การป้องกันรักษาป่า และการใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งการใช้ประโยชน์จากป่า หมายถึง การพัฒนารูปแบบ และเทคนิคการเก็บหาผลผลิตจากป่าอย่างยั่งยืน และการแบ่งปันผลประโยชน์

ทรงศักดิ์ พิริยะกฤติ (๒๕๔๓) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการ หมายถึง การทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ จัดสรร จัดลำดับ มอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ นั่นคือ กระบวนการทำงานเพื่อให้บรรลุผลการบริหารจัดการที่ได้ผล โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การวางแผน การจัดการองค์กร การสื่อสาร และการควบคุม เป็นต้นที่น่าสนใจ คือ การจัดการแบบมีส่วนร่วมนั้น ทวีทอง (๒๕๒๗) และปรัชญา (๒๕๒๘) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนมีการพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี อาจเป็นการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสละทรัพยากรวัสดุ ร่วมสละแรงงาน หรือร่วมสละเวลา ขณะที่ ปกรณ์ (๒๕๓๐) กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์ ใน ๔ ลักษณะ คือ

๑. ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าจะไร คือความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน
๒. ประชาชนเป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน
๓. ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น
๔. ประชาชนเป็นผู้ที่พึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ ก็มีแนวคิดเช่นเดียวกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ นั่นคือ มีการบวนการทำงานที่มีการวางแผน การจัดการองค์กร การสื่อสารภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน โดยการพัฒนาความสามารถในการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ พัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในการร่วมตัดสินใจ ผ่านการมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะของสมาชิกสังคม (เสนห์ และยศ, ๒๕๓๖)

ซึ่งแนวคิดการบริหารจัดการป่าไม้แบบประชาชนมีส่วนร่วมของ โกมล แพรกทอง (๒๕๓๓) กล่าวว่า การพัฒนาป่าชุมชน ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิด ๔ ประการ คือ

๑) แนวความคิดด้านนิเวศวิทยา คือการยอมรับว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ (ecosystem) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต คือ คน สัตว์ ต้นไม้ รวมไปถึงสิ่งไม่มีชีวิต ประกอบเป็นระบบนิเวศ ภายใต้การเชื่อมโยงระบบต่างๆ ที่สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นภายในระบบนิเวศนั้นๆ คนหรือมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยและพึ่งพิงในระบบนิเวศ มนุษย์จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ อย่างไรก็ดี

โดยที่พฤติกรรมของมนุษย์อันเกิดจากระบบสังคมของมนุษย์ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ อิทธิพลต่อความสมดุลของระบบนิเวศ การจัดการมุ่งหวังให้เกิดสมดุลของระบบนิเวศ จึงมุ่งถึงการที่จะให้มนุษย์สามารถอาศัยและพึ่งพิงกับระบบนิเวศโดยหลีกเลี่ยงการทำลาย

๒) แนวความคิดของการพัฒนาชนบท มองว่ากิจกรรมทางด้านป่าไม้เป็นกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในชนบทให้สมาชิกของชุมชนสามารถอยู่ได้ และเนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ชนบทพึ่งพิงเป็นประจำในลักษณะต่างๆ เช่น แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เป็นแหล่งไม้ใช้สอย เป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจอันเกิดจากความเชื่อและประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในชนบทได้มีการดำรงชีวิตและมีวิธีการรักษาแหล่งป่าไม้ของประชาชนแตกต่างกันออกไป ตามประโยชน์ที่ได้รับจากป่า พัฒนามาเป็นความรู้และภูมิปัญญาของแต่ละชุมชนที่ควรได้รับการสนับสนุนให้เข้มแข็ง เพื่อการพัฒนาชนบท กิจกรรมของป่าไม้จึงเป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกการดำรงชีพของประชาชนในชนบทสมควรที่จะนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ ในการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนชนบทอยู่รอดและพัฒนาตนเอง

๓) แนวความคิดของการกระจายอำนาจ เป็นแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากศูนย์กลางไปสู่ท้องถิ่นในการดูแลรักษาป่าไม้ จากที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐให้เป็นการดูแลรักษาป่าไม้โดยประชาชน เพื่อให้เกิดการร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้สามารถอำนวยความสะดวกประโยชน์ต่อชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงที่ป่าไม้ได้โดยตรงมากขึ้น และเน้นการกระจายงานให้หน่วยงานในภูมิภาคให้สามารถที่จะให้การบริการแก่ประชาชนได้ตรงกับความต้องการมากขึ้น

๔) แนวความคิดด้านการใช้ประโยชน์ ภายใต้ความจริงที่ว่า ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สามารถทดแทนได้ (Renewable resource) และยังเป็นทรัพยากรที่ออกเงยได้จนสามารถจัดการให้มีผลประโยชน์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ป่าไม้ยังเป็นแหล่งของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยผลต่อมนุษย์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการเป็นปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นศูนย์รักษาและควบคุมดูแลธรรมชาติ ระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ภายใต้การจัดการที่เหมาะสม ป่าสามารถให้ประโยชน์ในหลายๆ อย่าง ในลักษณะเอนกประสงค์ต่อชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งป่าไม้

ปกรณ จริงสูงเนิน และคณะ (๒๕๓๙) ได้กล่าวถึงแนวคิดด้านป่าชุมชนว่า คนกับป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้บนพื้นฐานของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ชนบทมีการปรับตัวเองให้เข้ากับสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไป ก่อเกิดเทคนิค ภูมิปัญญาและระบบการจัดการที่เหมาะสมความร่วมมือในการดูแลต้องมีแรงจูงใจ ซึ่งเกิดจากผลประโยชน์ที่ได้เป็นพื้นฐาน ทรัพยากรป่าไม้สามารถจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ภายใต้การจัดการที่เหมาะสม ป่าชุมชนจึงเป็นรูปแบบการจัดการที่ผสมผสานความคิดดังกล่าวให้เป็นรูปธรรม นำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนา

หลักการสำคัญที่บ่งชี้ความเป็นป่าชุมชน คือ

๑. การเชื่อมโยงระบบสังคมและวัฒนธรรมเข้ากับเรื่องป่าและทรัพยากร

๒. เป็นป้าธรรมชาติดีหรือป้าปลูกใหม่ก็ได้ แต่ต้องมีขอบเขตที่ชาวบ้านสามารถจำแนกขนาดพื้นที่ได้
 ๓. กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของรัฐหรือสาธารณประโยชน์ก็ได้ แต่ชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการอย่างอิสระโดยองค์กรที่แท้จริงของชุมชน
 ๔. จุดประสงค์และเป้าหมายจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
 ๕. เน้นการบริหารให้สอดคล้องกับจารีตประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน
 ๖. กฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการป่าและทรัพยากร ต้องกำหนดและตัดสินใจโดยองค์กรชุมชน
- สรุปได้ว่าป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าที่ชุมชนร่วมกันดูแลจัดการรักษาไว้เป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ตามระเบียบหรือข้อตกลงของชุมชนที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ใช้บังคับ โดยสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง กิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล โดยการออกไปสนทนาพูดคุยหรือเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของรัฐ ซึ่งไม่รวมถึงบุคคลากรภาครัฐที่อยู่ในหน่วยงานที่รับผิดชอบในประเด็นสาธารณะหรือประเด็นการพัฒนาในพื้นที่หรือการดำเนินโครงการของรัฐประชาชน เป็นสื่อกลางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงผู้ตัดสินใจ และรับฟังความคิดเห็นพร้อมมุมมองต่างๆ โดยภาครัฐทำให้เห็นและเชื่อได้ว่ามุมมองและสิ่งที่ประชาชนให้ความเห็นหรือเรียกร้องและแสดงออกได้รับการนำมาพิจารณาโดยคณะผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ โดยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน ๕ ระดับ

ระดับที่ ๑ การให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) : เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง ทันสมัย และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ เป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุด แต่ถือว่าเป็นขั้นพื้นฐานและมีความสำคัญมาก ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้อยู่ในลักษณะการให้ข้อมูลทางเดียวจากภาครัฐสู่ประชาชน

ระดับที่ ๒ การปรึกษาหารือ (To Consult) : เป็นการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการ/การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐอย่างอิสระและเป็นระบบ โดยหน่วยงานภาครัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น และประเด็นที่ประชาชนเป็นห่วงไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และประกอบการตัดสินใจ

ระดับที่ ๓ การเข้ามามีบทบาท (To Involve) : เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างจริงจังและมีจุดมุ่งหมายชัดเจน โดยมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนงานโครงการ และวิธีการปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบ อำนาจความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะ และการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้มักดำเนินการในรูปแบบกรรมการที่มีตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม

ระดับที่ ๔ ความร่วมมือ (To Collaborate) : เป็นการให้บทบาทของประชาชนในระดับสูง มีเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือก และแนวทางแก้ไข รวมทั้งการเป็นภาคีในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือ การสัญญาให้กับประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่า เราจะร่วมงานกับประชาชนเพื่อได้ข้อเสนอแนะและแนวความคิดใหม่ รวมทั้งนำข้อเสนอแนะของประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในการตัดสินใจที่ค่อนข้างสูง รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน คณะที่ปรึกษาภาคประชาชน

ระดับที่ ๕ การเสริมอำนาจ (To Empower) : เป็นระดับที่บทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงสุด เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการเป็นผู้ตัดสินใจ โดยหน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการตามการตัดสินใจของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้ เน้นให้ประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการโดยเป็นผู้ดำเนินการกิจและภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ได้แก่ การลงประชามติ หรือสภาเมือง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (๒๕๒๗) ให้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ควรประกอบด้วย

๑. ประชาชนต้องร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
๒. ประชาชนต้องร่วมคิด และสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและคิดแก้ปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
๓. ประชาชนต้องร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
๔. ประชาชนต้องร่วมกันตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
๕. ประชาชนต้องร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
๖. ประชาชนต้องร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
๗. ประชาชนต้องร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย

๘. ประชาชนต้องร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรม ที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ต่อไป

เกียรติศักดิ์ ศรีสวัสดิ์ (๒๕๓๕) ได้สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชุมชน หมายถึงการร่วมแก้ไขปัญหาค่าเนินการและกิจกรรมในชุมชนร่วมวางแผนวางโครงการร่วมปฏิบัติงาน ในรูปของการเสียสละแรงงานการบริจาคเงินวัสดุสิ่งของ และร่วมติดตามผลงาน บำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ หมู่บ้าน ทั้งนี้การแสดงออกในการมีส่วนร่วมอาจเป็นการแสดงออกจากบุคคลโดยตรงโดยผ่านองค์กร ประชาชนในชุมชนนั้นๆ เอง

จากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาแล้วนั้นพอสรุปได้ว่า

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วม ในการดำเนินงานตั้งแต่กระบวนการ เบื้องต้นส่วนถึงกระบวนการสิ้นสุด โดยที่การเข้าร่วมอาจร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือครบวงจรก็ได้ การเข้าร่วมมีทางรายบุคคล กลุ่ม จนถึงองค์กร ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน การเข้ามาร่วมรับผิดชอบ เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

สากล สติธิวิทยานันท์ (๒๕๓๒) ได้กล่าวถึง แนวความคิดสำคัญในการมีส่วนร่วม ๓ ประการ ได้แก่

๑. ความสนใจและห่วงกังวลร่วมกันของแต่ละบุคคล ซึ่งมีความพ้องกัน กลายเป็นความสนใจ ความห่วงกังวลของส่วนรวม

๒. ความเดือดร้อนและความไม่พึงใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ขณะนั้น ผลักดันให้ไปสู่การ วางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

๓. การตกลงใจจะร่วมกันของกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ซึ่งการตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดการเริ่มการกระทำที่จะสนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ ที่เกี่ยวข้องกักิจกรรมนั้น

๒.๓ วิวัฒนาการและสถานการณ์ป่าชุมชนในประเทศไทย

พิชัย (๒๕๕๘) ได้สรุปวิวัฒนาการในการบริหารจัดการป่าในรูปแบบป่าชุมชนของกรมป่าไม้ ซึ่งมีแนวคิดมาจากการดำเนินงานโครงการด้านป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมต่างๆ ในอดีต ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

พ.ศ. ๒๔๘๔ ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในสถานที่ราชการ โรงเรียน วัด ในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันชาติ (๒๔ มิถุนายน)

พ.ศ. ๒๔๙๕ รัฐบาลได้กำหนดให้วันชาติ ๒๔ มิถุนายน เป็นวันปลูกต้นไม้แห่งชาติ และส่งเสริมให้ประชาชนได้รับกล้าไม้เพื่อไปปลูกในพื้นที่ต่างๆ

พ.ศ. ๒๕๑๓ ดำเนินการคัดเลือกป่าใกล้หมู่บ้าน เพื่อจัดการให้เกิดประโยชน์กับประชาชน ในหมู่บ้านป่าไม้ เพื่อการใช้สอยแบบอนเนกประสงค์

พ.ศ. ๒๕๑๙ ดำเนินการจัดหมู่บ้านป่าไม้ เพื่อรวบรวมราษฎรที่จะกระจัดกระจายในเขตต้นน้ำลำธารมาอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเหมาะกับเกษตรในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพเสื่อมโทรม มีการปลูกป่าเพื่อปรับปรุงสิ่งแวดล้อม และรักษาป่าที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่

พ.ศ. ๒๕๒๐ ดำเนินการตามโครงการปลูกไม้ยืนต้นแบบประชาอาสา โดยปลูกตามโรงเรียน วัด สองข้างทาง ที่สาธารณะประจำหมู่บ้าน ค่ายลูกเสือ สถานที่ราชการ หรือสถานที่ที่ดูแลรักษาได้

พ.ศ. ๒๕๒๓ โครงการไม้พื้นและไม้ใช้สอยของชาวเขา เพื่อการพัฒนาแหล่งป่าไม้ให้กับชุมชนชาวเขาที่กรมป่าไม้เข้าไปดำเนินการพัฒนาต้นน้ำในภาคเหนือ

พ.ศ. ๒๕๒๕ และปีต่อๆ มา ดำเนินการตามโครงการปลูกไม้ใช้สอยสำหรับหมู่บ้านโดยผสมผสานในโครงการพัฒนาของกรมป่าไม้ เช่น โครงการจัดหมู่บ้านป่าไม้ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำ ซึ่งมีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดตั้งประชุมชน เพื่อเป็นแหล่งไม้ใช้สอย เช่น กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานการพลังงานแห่งชาติ กรมโยธาธิการ

พ.ศ. ๒๕๓๐ โครงการพัฒนาป่าชุมชน ดำเนินการในพื้นที่สาธารณะหมู่บ้าน มีการจัดกลุ่มเกษตรกรรวบรวมกลุ่มเกษตรกร และครูในพื้นที่เป้าหมาย สนับสนุนการเพาะกล้าไม้และส่งเสริมให้ปลูกป่าชุมชนในพื้นที่หมู่บ้าน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๖

พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๓๕ ดำเนินการจัดระบบการส่งเสริมความร่วมมือด้านป่าไม้ ในท้องที่จังหวัดเป้าหมาย ๔๗ จังหวัด โดยความช่วยเหลือของ UNDP/FAO/SIDA เพื่อให้บริการทางด้านชุมชนต่าง ๆ ที่พึงพิงพื้นที่ป่าไม้

ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๔๙ ๗ กรมป่าไม้ได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิฟอร์ดในการพัฒนาโครงการนำร่องทางวนศาสตร์ชุมชนในประเทศไทย โดยเป็นความร่วมมือระหว่างกรมป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ดำเนินงานในพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น จังหวัดเชียงใหม่ โครงการหมู่บ้านป่าไม้ และโครงการช่วยเหลือราษฎรให้มีสิทธิทำกิน (ส.ท.ก.) จังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ นครราชสีมา และกาฬสินธุ์

ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๙) โครงการพัฒนาป่าชุมชนได้ถูกกำหนดให้เป็นกิจกรรมหนึ่งในแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด ตามแผนพัฒนาจังหวัด ภาคใต้ระบบโครงการพัฒนาชนบท (กชช.) ซึ่งมุ่งกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาค โดยดำเนินการใช้พื้นที่ที่ป่าสงวนแห่งชาติและป่าพื้นที่อื่นๆ ยกเว้นเขตวนอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ต้นน้ำลำธาร ชั้น ๑A โดยมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของภาครัฐและกลุ่มราษฎรเพื่อการดำเนินการป่าชุมชน การศึกษาและวิจัยกึ่งปฏิบัติการ โดยการประสานงานระหว่างภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน

ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๒ กรมป่าไม้ยังทำการส่งเสริมและพัฒนาโครงการป่าชุมชนตลอดมา โดยเฉพาะรูปแบบการจัดตั้งป่าชุมชน โดยได้ทำการขึ้นทะเบียนป่าชุมชน (จัดตั้งป่าชุมชน) เป็นผลสำเร็จครั้งแรกในวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๒ จำนวน ๓ แห่งด้วยกัน คือ

- ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท
- ป่าชุมชนปางขนุน หมู่ที่ ๖ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
- ป่าชุมชนเขาวังเยี่ยม หมู่ที่ ๙ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

โดยในปัจจุบัน (๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๒) กรมป่าไม้ได้ดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนไปแล้ว จำนวน ๑๑,๑๑๔ หมู่บ้าน รวมเนื้อที่ ๖.๐๙ ล้านไร่ โดยแยกเป็นภาค ดังนี้

- ภาคเหนือ	จำนวน ๓,๘๕๓ หมู่บ้าน	เนื้อที่ ๔.๐๔ ล้านไร่
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จำนวน ๕,๔๓๖ หมู่บ้าน	เนื้อที่ ๑.๓๕ ล้านไร่
- ภาคกลาง	จำนวน ๙๙๕ หมู่บ้าน	เนื้อที่ ๐.๕๓ ล้านไร่
- ภาคใต้	จำนวน ๓๘๙ หมู่บ้าน	เนื้อที่ ๐.๑๗ ล้านไร่

ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๘ กรมป่าไม้ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการสนับสนุนชุมชนจากการสนับสนุนกล้าไม้ จำนวน ๒๐,๐๐๐ กล้า/หมู่บ้าน เป็นการสนับสนุนกิจกรรมการบริหารจัดการพื้นที่โดยการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งเป็นการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนให้ชุมชนดำเนินการตามแผนงานด้านป่าชุมชนที่ได้ร่วมกันวางไว้ เฉลี่ย ๕๐,๐๐๐ บาท/หมู่บ้าน และกิจกรรมพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้จากป่าชุมชน จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท/หมู่บ้าน ซึ่งต่อมา กรมป่าไม้ได้ทำการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนตามแนวทางดังกล่าว มาจนถึงปัจจุบัน (๓๐ มิ.ย. ๖๑) โดยมีหมู่บ้านเป้าหมายที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอุดหนุน เพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนไปแล้วทั้งสิ้น ๔,๓๔๒ หมู่บ้าน เป็นเงินงบประมาณรวม ๓๓๒ ล้านบาท

๒.๔ สรุปบทเรียนผลสำเร็จโครงการป่าชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบการเรียนรู้สู่ชุมชนอื่นทั่วประเทศ

การสร้างและแสวงหาความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการความรู้ ซึ่งอาจจะมีการถอดบทเรียนจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในด้านนั้นๆ มาถ่ายทอดสรุปเป็นเอกสาร เพื่อแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้สู่บุคคลอื่นๆ ต่อไป

กระบวนการถอดบทเรียนมีเทคนิควิธีการหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นในเชิงเทคนิคการประเมินประสิทธิภาพการทำงาน (Performance Measurement : PM) เทคนิคแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome mapping : OM) และอีกรูปแบบหนึ่งคือในเชิงการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากตัวอย่างที่ดี (Best Practice : BP) การเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน (Peer Assist : PA) โดยในที่นี้จะได้นำเทคนิคการถอดบทเรียนการเรียนรู้จากตัวอย่างที่ดี (Best Practice : BP) ซึ่งได้วิเคราะห์ความสำเร็จ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผลงานที่เกิดขึ้นจริง มาสรุปเป็นบทเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าชุมชนต่อไป

นายพิชัย เอกศิริพงษ์ ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ได้นำความรู้และประสบการณ์ในการทำงานด้านป่าชุมชนมาเขียนเป็นข้อมูลเชิงอธิบายการทำงานด้านป่าชุมชน ตามหัวข้อที่ สำนักงาน ก.พ.ร. กำหนด เพื่อเสนอเข้ารับรางวัลการคัดเลือกรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓ ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการโครงการป่าชุมชนของกรมป่าไม้

ในทุกมิติ ทุกแง่มุม ตั้งแต่ความเป็นมา แนวคิดในการพัฒนา การแก้ปัญหา จนถึงการประเมินผลและความสำเร็จของโครงการ โดยผลงานดังกล่าวผ่านการประเมินของคณะกรรมการพิจารณาโครงการ โดยคณะกรรมการได้มีการเดินทางไปศึกษาดูงานที่ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ถึง ๒ ครั้ง โดยในปีนั้นกรมป่าไม้ได้รับรางวัล ความเป็นเลิศในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓ ซึ่งเป็นรางวัลแรกและรางวัลเดียวแห่งความภาคภูมิใจของกรมป่าไม้

ในปี พ.ศ.๒๕๖๐ นายพิชัย เอกศิริพงษ์ ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน จึงได้จัดทำรายละเอียดข้อมูลการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว มาสรุปเป็นองค์ความรู้ในการส่งเสริมการจัดการโครงการป่าชุมชนของกรมป่าไม้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาหาความรู้ของเจ้าหน้าที่ที่จะเข้ามาปฏิบัติงานด้านป่าชุมชนเป็นอย่างดี เป็นการถ่ายทอดความรู้เพื่อเพิ่มและพัฒนาศักยภาพการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนให้กับเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการและพนักงานที่ไม่มีประสบการณ์การทำงานด้านป่าชุมชนมาก่อนได้เป็นอย่างดี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การส่งเสริมการจัดการ “โครงการป่าชุมชน” ของกรมป่าไม้

วิถีชีวิตของชุมชนในชนบทไทยส่วนใหญ่ ผูกพันอยู่กับพื้นที่ป่ามาเป็นระยะเวลายาวนาน มีการอาศัยพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิต แต่ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาประเทศและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการใช้ทรัพยากรต่างๆ เป็นวัตถุดิบเพื่อการผลิตจำนวนมาก ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกใช้เกินกว่าศักยภาพ มีการบุกรุกแผ้วถางเปลี่ยนพื้นที่ป่าไม้เป็นที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมทำให้สูญเสียพื้นที่ป่าไม้อย่างถาวร เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรอื่นๆ ตามมา เช่น ทำให้ขาดแคลนน้ำ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้ทำการเกษตรไม่ได้ผล นอกจากนี้การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงและบ่อยครั้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติงานด้านป่าไม้กับราษฎรที่อาศัยทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิต

จากปัญหาดังกล่าวทำให้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการ จากเดิมที่ให้รัฐมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติเพียงฝ่ายเดียวเป็นการกระจายอำนาจโดยให้ราษฎรและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น ให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายในการคุ้มครองดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

กรมป่าไม้ในฐานะหน่วยงานภาครัฐ ได้ตอบสนองต่อแนวทางดังกล่าว โดยได้นำไปแปลงสู่การปฏิบัติเป็นแผนงานของกรมป่าไม้ในเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ หรือที่เรียกว่า “การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน” โดยการจัดทำโครงการป่าชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๓ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน “การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน” จึงเป็นภาพรวมการทำงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้หรือเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้

ร่วมกับราษฎรในชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายอื่นๆ องค์การต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเริ่มตั้งแต่พนักงานเจ้าหน้าที่ในส่วนกลาง กรมป่าไม้เริ่มวางแผนคิด จัดทำแผนงานหรือโครงการ พิจารณาขอรับการจัดสรรงบประมาณ จัดส่งให้เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ไปปฏิบัติงานพื้นที่ในกิจกรรมใดๆ ร่วมกับราษฎรในชุมชน และประสานการดำเนินงานกับเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายอื่นๆ ให้เข้าร่วมหรือให้การสนับสนุน จนเกิดผลในการจัดการป่าไม้ในรูปแบบการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนที่ปฏิบัติ ทั้งงานในชุมชน หมู่บ้าน งานในพื้นที่ที่ได้รับอนุมัติโครงการป่าชุมชนตามกฎหมายให้ประสบผลสัมฤทธิ์ ไปสู่เป้าหมายหลัก คือ ป่ายั่งยืน ประชาชนได้รับประโยชน์

วัตถุประสงค์การดำเนินโครงการป่าชุมชน

- ๑) เพื่อร่วมกันจัดการป่าไม้โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ ควบคุม ดูแลรักษา หรือบำรุงป่า พัฒนาสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์ภายใต้หลักการความยั่งยืน
- ๒) เพื่อการพัฒนาป่าไม้และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนควบคู่กันไปตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ให้ชุมชนสงบสุข พร้อมด้วยความสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ
- ๓) เพื่อบริหารจัดการป่าอันเป็นประโยชน์ต่อการรับผลผลิตมาลดรายจ่ายในครัวเรือน เป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น

พื้นที่ดำเนินโครงการป่าชุมชน

หมู่บ้านที่อยู่รอบป่าสงวนแห่งชาติในรัศมี ๕ กิโลเมตร จำนวน ๒๑,๘๕๐ หมู่บ้าน

ตัวชี้วัดและเป้าหมายของโครงการ

เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้

แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงหรือแก้ปัญหา

ในการแก้ปัญหาคาถาการบุกรุกป่า และปัญหาความขัดแย้งการแย่งใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่ากับการดูแลรักษาป่าระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ กรมป่าไม้ได้ใช้แนวคิดการแก้ปัญหาในรูปแบบของการมีส่วนร่วม (Public Participation) หรือ “แนวทางประชารัฐ” โดยการเปิดโอกาสให้ราษฎรและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่อง ดูแล ป้องกันรักษาป่า รวมทั้งมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าอย่างถูกต้องตามระเบียบกฎหมายที่วางไว้ เพื่อให้คนสามารถอยู่ร่วมกับป่าแบบเกื้อกูลกัน

การวิเคราะห์กำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

กรมป่าไม้มีการวิเคราะห์และกำหนดกลุ่มผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกรมป่าไม้ โดยจัดทำข้อมูลไว้ในลักษณะสำคัญของกรมป่าไม้ ซึ่งจะดำเนินการปรับปรุงข้อมูลดังกล่าวเป็นประจำทุกปี จากนั้นแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบตามแผนงานโครงการ จะมีการกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแต่ละโครงการ ตามแผนงานประจำปี อาทิเช่น โครงการป่าชุมชน จะแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Key Stakeholders) เป็นผู้มีความสำคัญ และมีบทบาทอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการป่าชุมชน ดังนี้

๑) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ อธิบดีกรมป่าไม้ ผู้อำนวยการสำนักจัดการป่าชุมชน ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ผู้อำนวยการส่วนจัดการป่าชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมงานป่าชุมชน ทุกสำนักในพื้นที่

๒) ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประธานกรรมการป่าชุมชน

กลุ่มที่ ๒ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง (Primary Stakeholders)

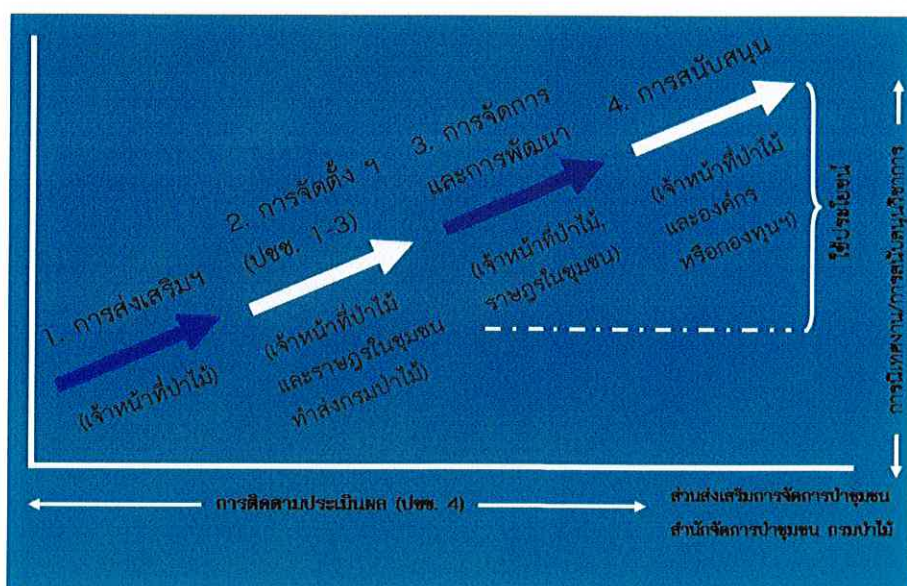
เป็นกลุ่มผู้ได้รับผลจากโครงการป่าชุมชนโดยตรง อันได้แก่ ชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายของโครงการ ซึ่งในระยะแรกจะกำหนดเป็นชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายรอบๆ ป่าสงวนแห่งชาติ ในระยะ ๕ กิโลเมตร จำนวน ๒๑,๘๕๐ หมู่บ้าน

กลุ่มที่ ๓ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอง (Secondary Stakeholders)

เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการป่าชุมชน ได้แก่ หน่วยงานภายในกรมป่าไม้ที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักแผนงานและสารสนเทศ สำนักบริหารกลาง สำนักจัดการเครือข่ายป่าไม้ และหน่วยงานภายนอก ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงบประมาณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้ว่าราชการจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การเอกชน บริษัท ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม จำกัด บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ฯลฯ

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการป่าและการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

ภาพที่ ๑ กระบวนการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้

๑) การส่งเสริมประชาสัมพันธ์

กรมป่าไม้มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการป่าชุมชนจึงมีแผนปฏิบัติการให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ ดำเนินการการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ทำความเข้าใจให้ชุมชนรับทราบถึงปัญหาด้านป่าไม้และวิธีแก้ไขปัญหามาตามแนวคิดด้านป่าชุมชน

๒) การจัดตั้งป่าชุมชน

เมื่อชุมชนรับทราบปัญหาและมีความต้องการจะแก้ไขปัญหามาโดยการจัดทำโครงการป่าชุมชนแล้ว จะต้องมีการประชุมประชาคม เพื่อคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน และร่วมกันลงลายมือชื่อไม่น้อยกว่า ๕๐ คน (ต้องมีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน) จัดทำหนังสือคำขอจัดทำโครงการป่าชุมชนต่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ (ตามแบบ ปชช.๑) เมื่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทำการสำรวจพื้นที่ (ตามแบบ ปชช.๒) และชุมชนเห็นว่าเหมาะสม จากนั้นร่วมกันจัดทำแผนงานการจัดการป่าชุมชน เรียกว่าโครงการป่าชุมชน เพื่อเสนอกรมป่าไม้อนุมัติ (ตามแบบ ปชช.๓)

๓) การฝึกอบรมบุคลากรและราษฎร

กรมป่าไม้จะทำการฝึกอบรมบุคลากรและตัวแทนของชุมชน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับงานด้านป่าชุมชน การวางแผนระดับชุมชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อการบริหารจัดการป่า โดยมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือบุคลากรในหน่วยงาน ปีละ ๑๐๐ คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นผู้แทนในแต่ละกลุ่มเป้าหมายปีละไม่ต่ำกว่า ๒,๐๐๐ คน โดยการจัดโครงการประชุม/อบรม/สัมมนา รวมทั้งมีการเผยแพร่ความรู้ การทำสื่อประชาสัมพันธ์ตามช่องทางต่างๆ เช่น การทำคู่มือ/แผ่นพับ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการประเมินความรู้ความเข้าใจ โดยการประเมินความรู้หลังการประชุม/อบรม/สัมมนา และประเมินการนำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ในกิจกรรมพัฒนาป่าไม้ร่วมกับองค์กรและเครือข่ายแบบบูรณาการ ตามหัวข้อที่ระบุไว้ในโครงการประเมินผลการดำเนินงานในระดับผลผลิตและผลลัพธ์ของกรมป่าไม้ โดยที่ปรึกษาจากศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากผลการประเมินความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖ ในภาพรวมพบว่ากลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ร้อยละ ๑๐๐ และมีระดับการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด (๓.๖๐)

๔) การบริหารจัดการป่าโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ

เมื่อชุมชนระดมความคิดเพื่อจัดทำแผนการบริหารจัดการป่าชุมชนแล้ว กรมป่าไม้จะสนับสนุนงบประมาณหมวดเงินอุดหนุน เฉลี่ยหมู่บ้านละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ให้กับชุมชนเพื่อดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ให้ความรู้ ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา และร่วมดำเนินการ ดังนี้

๔.๑ กิจกรรมด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

กิจกรรมด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลข่าวสารทางด้านป่าชุมชนแก่สาธารณะชนทั่วไป โดยสื่อต่างๆ ที่มีอยู่ เช่น การทำป้ายโครงการป่าชุมชน ป้ายแนวเขต

ป่าชุมชน ป้ายกฎระเบียบ หรือการจัดทำสื่อคณะกรรมการป่าชุมชน เลือกลุ่มเยาวชนรักษป่า อาจเป็นสื่อแจ๊คเก็ต เสื้อยืด หรือสื่อพื้นเมืองในท้องถิ่นแล้วพิมพ์ชื่อป่าชุมชนนั้นๆ เป็นต้น

๔.๒ กิจกรรมด้านการดูแลรักษาป่า

กิจกรรมด้านการดูแลรักษาป่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมในลักษณะที่เน้นไปทางด้านการป้องกัน ซึ่งในที่นี้สามารถแบ่งได้กว้างๆ ๒ รูปแบบ คือ

๑) การป้องกันไฟป่า เช่น การสร้างแนวกันไฟ การลาดตระเวนป้องกันไฟป่า/การตรวจหาไฟป่า การจัดซื้ออุปกรณ์ดับไฟป่า เป็นต้น

๒) การป้องกันรักษาป่า เช่น การทำแนวเขตป่าชุมชน การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า การสร้างศูนย์ประสานงานป่าชุมชน เป็นต้น

๔.๓ กิจกรรมด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่า

กิจกรรมด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่านั้น โดยปกติแล้วป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สามารถฟื้นตัวสู่สภาพเดิมได้ตามธรรมชาติ แต่การฟื้นตัวของระบบนิเวศป่าโดยธรรมชาตินั้นอาจกินเวลานาน ดังนั้นหากเราทำความเข้าใจถึงกลไกการฟื้นตัวของระบบนิเวศป่าไม้ และเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเร่งกระบวนการฟื้นฟูป่าให้เร็วขึ้น การฟื้นตัวของป่าก็อาจเกิดขึ้นได้ภายในเวลาไม่กี่ปี และตัวช่วยที่ดีที่สุดก็คงจะหนีไม่พ้นชุมชนที่ต้องใช้ชีวิตและพึ่งพิงอาศัยอยู่กับป่าโดยตรง

กิจกรรมด้านการบำรุงและฟื้นฟูป่า เช่น การปลูกป่า การปลูกหญ้าแฝก การฟื้นฟูสภาพภูมิทัศน์ป่าไม้ การทำฝายชะลอความชุ่มชื้น เป็นต้น

๔.๔ กิจกรรมด้านการศึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้

กิจกรรมการบริหารจัดการป่าโดยการสนับสนุนจากภาครัฐด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้นั้น เป็นกิจกรรมที่เน้นในเรื่องของการต่อยอดองค์ความรู้และพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนจากชุมชนหนึ่งไปยังอีกชุมชนหนึ่ง เช่น การทัศนศึกษาดูงาน การจัดประชุมหรือจัดฝึกอบรม การจัดตั้งองค์กรป่าชุมชน รวมไปถึงการสร้างศูนย์การเรียนรู้ป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และประชาสัมพันธ์ป่าชุมชนให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรทางธรรมชาติและก่อให้เกิดความหวงแหนในทรัพยากรนั้น อีกทั้งการปลูกฝังจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น โดยการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนร่วมกันจัดตั้งกลุ่มเยาวชนรักษป่าขึ้น เป็นการต่อยอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นและนำไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

๕) การติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงาน

ชุมชนและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ร่วมกันตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินงานเสนอรอกรมป่าไม้ ปีละ ๑ ครั้ง (ตามแบบ ปชช.๔)

สำหรับการบูรณาการในภาคส่วนอื่นๆ หากชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ ได้กำหนดไว้ในโครงการ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น NGO หรือภาคเอกชน เพื่อมาร่วมดำเนินการภายใต้โครงการและแผนงานที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ซึ่งกรมป่าไม้ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของชุมชน ที่เข้ามาร่วมดำเนินการโครงการป่าชุมชน อย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

๑) ชุมชนนั้นๆ ต้องมีศักยภาพที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการป่าร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ โดยเน้นหมู่บ้านที่อยู่รอบป่าสงวนแห่งชาติในรัศมี ๕ กิโลเมตร จำนวน ๒๑,๘๕๐ หมู่บ้าน

๒) ต้องมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม เพราะบทบาทหน้าที่ของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการป่าชุมชน ตามแนวทางของกรมป่าไม้ จะเป็นเสมือนผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ ซึ่งต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่า รวมไปถึงช่วยพนักงานเจ้าหน้าที่ ในการสอดส่องดูแลผู้กระทำความผิดด้านป่าไม้ด้วย

๓) บทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการป่าชุมชน

- ประชุมคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน และประธานคณะกรรมการป่าชุมชน
- กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชนแต่ละฝ่ายเพื่อดูแลรักษาป่าชุมชน
- ประชุมกำหนดกติกาภายในชุมชนเพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชน
- ประชุมเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ระดมความคิดจัดทำแผนปฏิบัติงานเพื่อการบริหารจัดการป่า
- ดำเนินการตามแผนงานที่กำหนด
- ติดตามตรวจสอบและพิจารณาแก้ไขปัญหา

สำหรับกรมป่าไม้ ได้มีการพัฒนาปรับบทบาทจากการดำเนินการเองทุกด้าน เช่น การปลูกป่า การป้องกันดูแลรักษาป่า การกำหนดแผนงานจากบนลงล่าง ซึ่งพบว่าสภาพป่ายังคงถูกบุกรุกทำลาย จึงมีการปรับบทบาทให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและฟื้นฟูป่า ในรูปแบบป่าชุมชนขึ้น ซึ่งได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากทุกภาคส่วน

ผลสำเร็จ/ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้จัดตั้งป่าชุมชนตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๔๓ ถึงปัจจุบัน (วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐) ได้จำนวน ๑๐,๕๔๐ หมู่บ้าน เนื้อที่ป่าชุมชน จำนวน ๕,๖๐๙,๑๔๔ ไร่ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวมีผลให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑. ด้านเศรษฐกิจ การดำเนินการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น การดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชุมชนจะมีเศรษฐกิจที่มั่นคง และนำไปสู่ผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติ เนื่องจากการดำเนินงานส่งเสริมจัดการป่าชุมชน เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนอย่างเหมาะสม อันนำไปสู่การรักษาฐานทรัพยากรของประเทศอย่างยั่งยืน ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ฐานทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นอย่างชาญฉลาด ถูกต้อง และเหมาะสม เป็นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ของครัวเรือน โดยมีผู้ศึกษาวิจัยถึงมูลค่าของการเก็บหาของป่าเพื่อบริโภคในครัวเรือน เช่น ผลการศึกษาของ นางนันทนา บุญยานันท์ (๒๕๕๕) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้ ในโครงการวิจัยเรื่อง “การประเมินมูลค่าการพึงพิงป่าชุมชน กรณีศึกษา :

ป่าชุมชนบ้านช่องแคบ จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ พึ่งพิงป่าชุมชน โดยการเก็บหาพืชอาหารป่า เพื่อการบริโภคในครัวเรือน และเพื่อการค้าเป็นหลัก มูลค่าโดยเฉลี่ยของการเก็บหาของป่าเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและเพื่อการค้า รวมทั้งสิ้นประมาณ ๖,๐๑๙.๔๐ บาท/ครัวเรือน/ปี

สำหรับผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจระดับประเทศนั้น ได้มีการประเมินมูลค่าป่าไม้ผ่านช่องทางการซื้อขายคาร์บอน : จากการศึกษาของสำนักจัดการป่าชุมชน และศูนย์ส่งเสริมวนศาสตร์ชุมชน กรมป่าไม้ ในโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาและติดตามความหลากหลายทางชีวภาพและการเก็บคาร์บอนในป่าชุมชน” จำนวน ๑๒ แห่ง พบว่ามีปริมาณคาร์บอนเฉลี่ยที่ถูกกักเก็บในป่าชุมชนเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๕๑ ตันคาร์บอน/ไร่ ซึ่งราคาซื้อขายคาร์บอนในตลาด ECX พ.ศ.๒๕๕๖ เท่ากับ ๔.๗๔ ยูโร/ตัน หรือประมาณ ๑๙๑.๕๐ บาท/ตัน ดังนั้น จะได้ผลของการคำนวณคาร์บอนเพื่อประเมินมูลค่าป่าไม้ผ่านช่องทางการซื้อขายคาร์บอนเท่ากับ ๕๐,๖๓๙.๕๓ ล้านบาท

และในส่วนของการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของป่าชุมชน : คิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ ๓ ด้าน คือ มูลค่าการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว ทักษะศึกษา การอบรม ดูงานและจัดกิจกรรม (๒๖.๑ ไร่/ปี) มูลค่าการใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาวิจัย (๕๒๔.๔๖ ไร่/ปี) และมูลค่าการเป็นแหล่งต้นน้ำสำหรับการอุปโภคและการเกษตร (๒,๕๓๘.๗๕ ไร่/ปี) พบว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจของป่าชุมชนเฉลี่ย ๕,๖๑๖.๕๐ ล้านบาท/ปี

๒. ด้านสังคม การดำเนินการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ในครอบครัว ส่งผลให้ชุมชนสงบและอยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคี

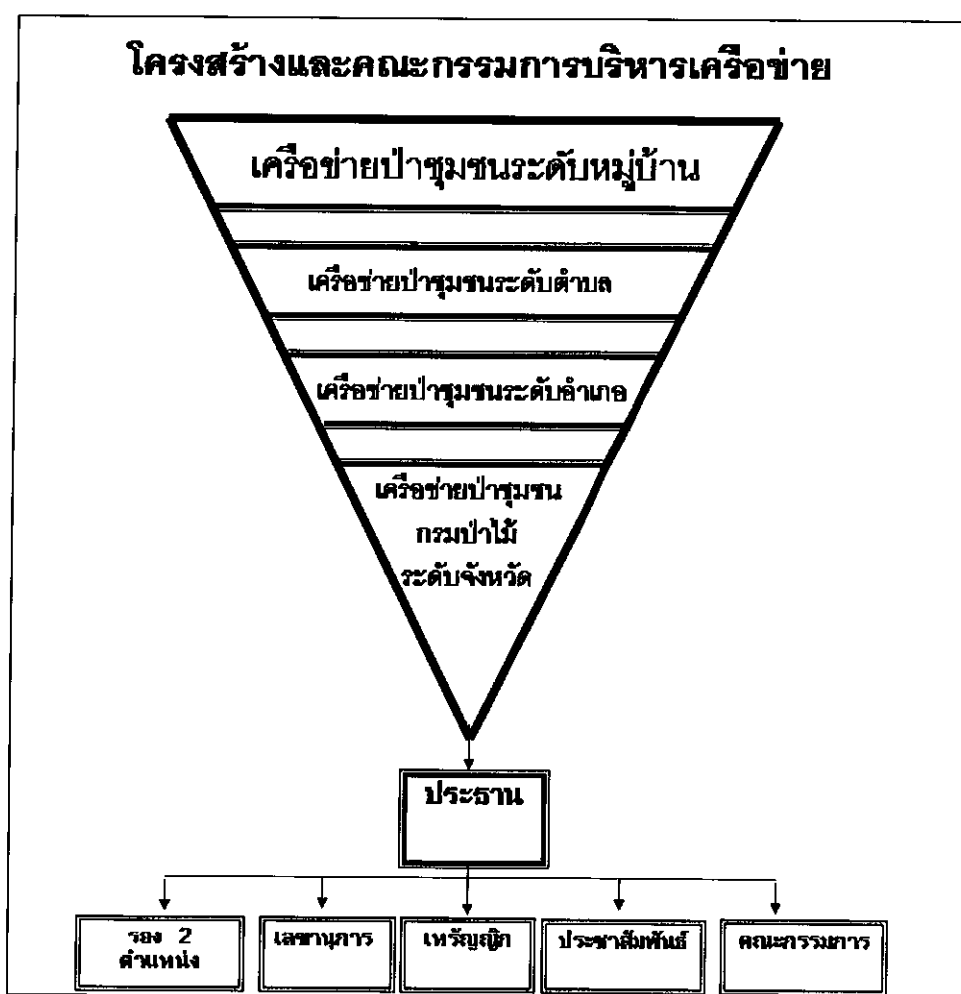
๓. ด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ทำให้พื้นที่ป่าชุมชนได้รับการดูแล รักษา โดยชุมชนมีส่วนร่วมจำนวนไม่น้อยกว่า ๕.๖ ล้านไร่ เป็นการรักษาสีเขียวและช่วยลดการคุกคามพื้นที่ป่า รวมทั้งช่วยฟื้นฟูสภาพป่าให้ดีขึ้น ตลอดจนทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ และเกิดมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะพืชอาหารและพืชสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน

ความร่วมมือกับเครือข่ายภาคประชาชน

กรมป่าไม้มีการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการแต่งตั้งในรูปแบบของคณะทำงานภาคประชาชน เช่น คณะกรรมการป่าชุมชนประจำโครงการป่าชุมชนทุกโครงการ เพื่อเป็นตัวแทนชุมชนในการบริหารจัดการป่าชุมชน กำหนดแผนการบริหารจัดการป่า ดำเนินการและติดตามผลการดำเนินงาน โดยเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้จะมีทำหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมในเรื่องของเทคนิค ความรู้ที่จำเป็นในการจัดการป่าชุมชนตามหลักวิชาการ โดยกรมป่าไม้จะกำหนดแผนงานและงบประมาณ รวมทั้งจำนวนหมู่บ้านเป้าหมาย ที่จะส่งเสริมให้มีการจัดตั้งป่าชุมชนในแต่ละปีงบประมาณ สำหรับการจัดสรรงบประมาณ/ทรัพยากร ให้แต่ละหมู่บ้านเป้าหมายนั้น กรมป่าไม้จะพิจารณาแผนงานโครงการที่แต่ละหมู่บ้านเป้าหมายแจ้งให้กรมป่าไม้ทราบ รวมทั้งกรมป่าไม้ยังสนับสนุนและเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอก อาทิเช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด ให้มามีส่วนร่วมในการสนับสนุน

งบประมาณในการบริหารจัดการป่าชุมชนตามความต้องการของชุมชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ และจัดทำโครงการร่วมกับกรมป่าไม้ เพื่อสนับสนุนงานด้านป่าชุมชน และตอบสนองความต้องการของชุมชนซึ่งได้เปิดโอกาสให้ชุมชนจัดทำแผน ตามแบบ ปชช.๓ (โครงการป่าชุมชน) โดยมีใจความสำคัญให้สามารถรับการสนับสนุนงบประมาณ จากหน่วยงานอื่น เพื่อดำเนินการตามแผนได้

จากกระบวนการจัดตั้งป่าชุมชนจะทำให้เกิดคณะกรรมการป่าชุมชน ซึ่งจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มป่าชุมชนขึ้นทั่วประเทศ กรมป่าไม้จึงได้ดำเนินการส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนขึ้น จากเครือข่ายระดับหมู่บ้าน รวมกันเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด แล้วจึงเป็นเครือข่ายระดับภาคต่อไป ตามแผนผังที่ปรากฏดังนี้

ภาพที่ ๒ โครงสร้างและคณะกรรมการบริหารเครือข่ายป่าชุมชนกรมป่าไม้

โดยได้จัดทำทะเบียนเครือข่ายป่าชุมชน ซึ่งจะมีการเพิ่มเติม ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เพื่อการส่งเสริมเผยแพร่ กรมป่าไม้ได้นำข้อมูลเครือข่ายให้สมาชิกเครือข่ายใช้ประโยชน์ในการติดต่อประสานงานระหว่างกัน โดยนำประสบการณ์ที่ได้รับไปขยายผลเป็นแบบอย่างกับชุมชนอื่นๆ รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนางานด้านป่าไม้ต่อไป

กรมป่าไม้มีการบูรณาการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานเอกชนหลายหน่วยงาน ยกตัวอย่างเช่น

- ๑) บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) ดำเนินโครงการอนุรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน
- ๒) บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ดำเนินโครงการ การบินไทย ปลูกชีวิตให้แผ่นดิน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนที่ป่าชุมชนบ้านร่องบอน หมู่ที่ ๑๒ ตำบลม่วงคำ อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย
- ๓) บริษัท เมอร์ค จำกัด ดำเนินโครงการประชาสถาปลูกป่า ร่วมเป็น ๑ ใน ๘๐๐ ล้านกล้า ๘๐ พรรษา มหาราชินี
- ๔) บริษัท กลุ่มเซ็นทรัล จำกัด และมูลนิธิเตี้ยง จิราธิวัฒน์ ดำเนินโครงการเซ็นทรัลอาสาพัฒนาป่าชุมชน ที่ป่าชุมชนแม่บ่อใน ตำบลศรีวิชัย อำเภอสี่ จังหวัดลำพูน และป่าชุมชนบ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
- ๕) โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)
- ๖) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการป่าชุมชนต้องผ่านความเห็นชอบจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ดูแลพื้นที่ดำเนินการ
- ๗) หน่วยงานระดับจังหวัดให้การสนับสนุนงบประมาณและดำเนินการโครงการร่วมกัน เช่น อบจ.สุโขทัย ให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดประชุมเครือข่ายทุกอำเภอ เพื่อดำเนินโครงการป่าชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่ง สปก. มอบคืนกรมป่าไม้ จำนวนกว่า ๒๐,๐๐๐ ไร่

วิธีการเผยแพร่/แลกเปลี่ยนเรียนรู้

สำหรับการให้ข้อมูลข่าวสารหรือสนับสนุนข้อมูลที่เป็นต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีด้วยกันหลายช่องทาง ดังนี้

ช่องทางที่ ๑ เข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในชุมชน

กรมป่าไม้มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการป่าชุมชน จึงมีแผนปฏิบัติการให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ เข้าทำการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ทำความเข้าใจให้ชุมชนรับทราบถึงปัญหาด้านป่าไม้ และวิธีแก้ไขปัญหา ตามแนวคิดด้านป่าชุมชน

ช่องทางที่ ๒ การประชุม/อบรม/ สัมมนา ชุมชนและเครือข่าย

เพื่อให้ชุมชนและเครือข่าย เกิดความรู้ เข้าใจ และมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ จึงได้มีการชี้แจงข้อมูล และรับฟังความคิดเห็นผ่านการประชุม อบรมราษฎร และเครือข่าย โดยมีการจัดทำโครงการอย่างเป็นรูปธรรม

ช่องทางที่ ๓ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ด้านป่าชุมชนทาง website

กรมป่าไม้ โดยสำนักจัดการป่าชุมชนได้จัดทำ website สำนักจัดการป่าชุมชนเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชน องค์การต่างๆ และประชาชนทั่วไป ให้รับทราบถึงบทบาทหน้าที่ เทคนิควิธีการดำเนินงานโครงการป่าชุมชน และข้อมูลความรู้ข่าวสารความก้าวหน้าในการดำเนินงาน

ช่องทางที่ ๔ การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อการเผยแพร่

กรมป่าไม้เล็งเห็นความสำคัญของชุมชนและประชาชนทั่วไปในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าในรูปแบบป่าชุมชน จึงได้ผลิตสื่อเพื่อการเผยแพร่ เช่น เอกสาร หรือ CD เป็นต้น

การประเมินผลการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย และประเมินความพึงพอใจ

กรมป่าไม้ได้มอบหมายให้ที่ปรึกษา คือ ศูนย์บริการวิชาการ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาประเมินผลการดำเนินงานในระดับผลผลิตและผลลัพธ์ของกรมป่าไม้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๖ โดยการประเมินผลการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายโดยการประเมินช่องทางการรับฟังและเรียนรู้ความต้องการของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับนำมาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงกระบวนการทำงานและขยายผลแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ

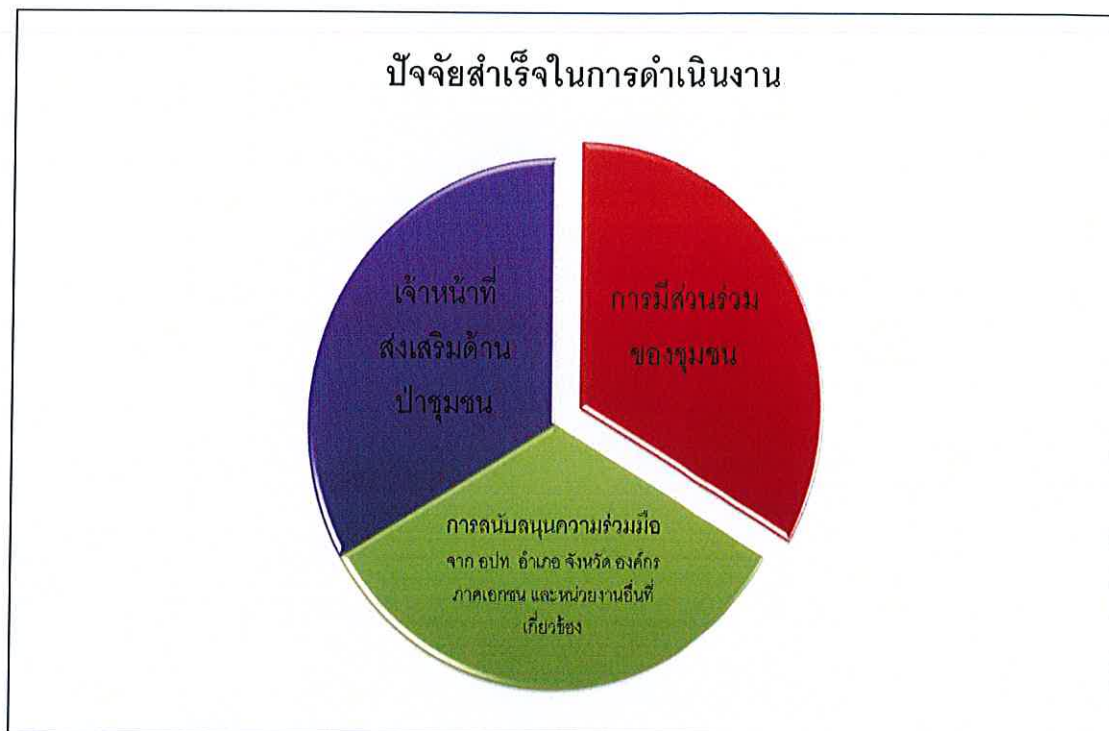
ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า ราษฎรทั้ง ๑๐๐ % มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน โดยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ คะแนน ทั้งนี้ กำหนดให้มีความผิดพลาดและระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ ๕.๐๐ ณ ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ ๙๕.๐๐

ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงาน

๑) การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อการดำเนินการโครงการป่าชุมชน เพราะหากชุมชนไม่ให้ความร่วมมือหรือยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการโครงการก็ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้

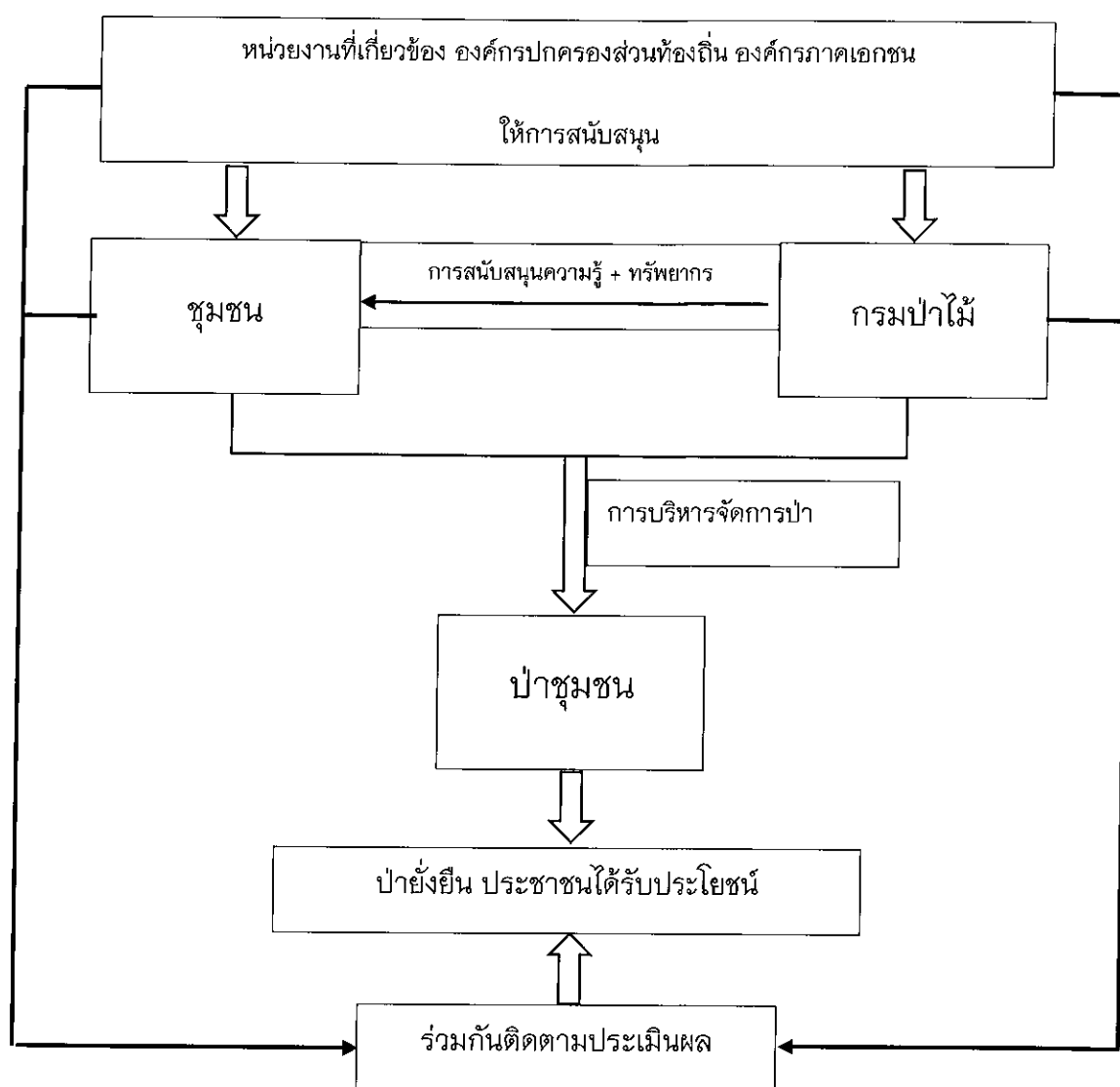
๒) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมงานด้านป่าชุมชน เป็นปัจจัยความสำเร็จ ที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เนื่องจากการดำเนินการโครงการป่าชุมชนในปัจจุบัน ต้องใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมนอกจากจะต้องมีความรู้ด้านการส่งเสริม การบริหารจัดการป่าชุมชนแล้ว ต้องมีความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดีอีกด้วย

๓) การสนับสนุนความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด องค์กรภาคเอกชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ก็เป็นปัจจัยสำเร็จเช่นเดียวกัน เนื่องจากการดำเนินงานด้านป่าชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ ๓ ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการป่าชุมชน

การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนนั้น ชุมชนต้องมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่า โดยรัฐจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนความรู้ทางด้านวิชาการ ทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็น เช่น งบประมาณ เงินอุดหนุน เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมที่จะดำเนินโครงการป่าชุมชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนายอำเภอให้ความคิดเห็น องค์กรภาคเอกชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ โดยทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนร่วมกัน เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน รวมไปถึงมีกระบวนการติดตามประเมินผลเพื่อรับทราบปัญหาและหาวิธีการแก้ไขพัฒนาการดำเนินงานต่อไป

ภาพที่ ๔ รูปแบบ (model) ในการดำเนินการจัดการป่าชุมชน

๒.๕ ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาป่าชุมชน

แม้ว่าการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้จะประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและบริหารจัดการป่าได้เป็นอย่างดี แต่ก็ยังมีปัญหาในการปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถสรุปประเด็นปัญหาในการดำเนินงานป่าชุมชนได้ดังนี้

๑. การขยายงานด้านป่าชุมชน โดยเฉพาะการจัดตั้งป่าชุมชน ไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน

๒. การจัดตั้งป่าชุมชนยังไม่มีกฎหมายเฉพาะรองรับ ในปัจจุบันอาศัยกฎหมายเดิมที่มีอยู่ ได้แก่ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ และ พ.ร.บ.ป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔

๓. สิทธิและหน้าที่ของชุมชนในการบริหารจัดการป่าชุมชนภายใต้กฎหมายในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

๔. คณะกรรมการป่าชุมชนไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างเหมาะสม

๕. การตีความของกฎหมายยังมีข้อขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและชุมชน เช่น กิจกรรมการสร้างฝายชะลอน้ำ การสร้างประปาภูเขา เป็นต้น

๖. ชุมชนขาดแรงจูงใจในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ป่าชุมชนอย่างเหมาะสม

๗. โครงการป่าชุมชนบางแห่งขาดความต่อเนื่องในการบริหารจัดการและไม่ต่ออายุโครงการ

๘. การสนับสนุนจากภาครัฐในการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายป่าชุมชนยังไม่เพียงพอและขาดความต่อเนื่อง

๙. โครงสร้างหน่วยงานภาครัฐในภูมิภาคไม่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุนป่าชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

๑๐. ป่าชุมชนที่จัดตั้งแล้วได้รับการสนับสนุนการบริหารจัดการป่าชุมชนจากภาครัฐ โดยมีแผนการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนเพียงปีแรกเท่านั้น

๒.๖ ที่มาของรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ หมวดที่ ๒ การบริหารราชการเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน มาตรา ๘ (๓) กำหนดให้การปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการนั้น ก่อนเริ่มดำเนินการ ส่วนราชการนั้นจะต้องดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือชี้แจงทำความเข้าใจ เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงประโยชน์ที่ส่วนรวมจะได้รับจากภารกิจนั้น และ (๔) ให้ถือเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะต้องคอยรับฟังความคิดเห็นและความพึงพอใจของสังคมโดยรวมและประชาชนผู้รับบริการ เพื่อปรับปรุงหรือเสนอแนะต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อให้มีการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติราชการให้เหมาะสม

สำนักงาน ก.พ.ร. ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนการบริหารราชการให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน จึงได้นำแนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ มาประยุกต์ใช้ส่งเสริม สนับสนุน และผลักดันให้ส่วนราชการต่างๆ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ เกิดการแสวงหาความร่วมมือและสร้างเครือข่ายกับฝ่ายต่างๆ และการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่นในลักษณะเชิงบูรณาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และเกิดผลที่เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ส่วนราชการมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๙ และคณะอนุกรรมการพัฒนาระบบราชการเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมได้กำหนดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ เพื่อบ่งชี้รางวัล

“ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งในระยะแรกได้มอบรางวัลให้กับจังหวัด และได้มีการพัฒนาหลักเกณฑ์และเพิ่มประเภทรางวัลเพื่อให้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการให้เกิดผลเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องยิ่งขึ้นด้วย

การจัดให้มีการมอบรางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการบริหารราชการให้มีระบบหรือวิธีการทำงานที่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ และเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนา รวมทั้งเกิดการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นต้นแบบที่ดี (Best Practice) ที่เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Action Learning) โดยสามารถเป็นต้นแบบที่ดีให้หน่วยงานอื่นๆ นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารราชการของหน่วยงานให้ดียิ่งขึ้นต่อไป และก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญต่อการปรับกระบวนการทัศน์ ค่านิยม และวัฒนธรรมการทำงานของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การได้รับรางวัลนี้จะเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจ แรงจูงใจ และเชิดชูเกียรติสำหรับส่วนราชการ รวมทั้งจะเป็นการกระตุ้นให้ส่วนราชการมีความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้จัดให้หน่วยงานภาครัฐ ส่งผลงานเข้าร่วมพิจารณาเพื่อมอบรางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เพื่อเป็นผลงานตัวอย่าง หรือเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ด้านบริหารราชการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

กรมป่าไม้จึงได้มอบหมายให้สำนักจัดการป่าชุมชน โดยส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนดำเนินการจัดทำผลงาน “โครงการป่าชุมชน” ส่งเข้ารับการประเมินจากคณะกรรมการบริหารราชการ (ก.พ.ร.) เนื่องจากโครงการป่าชุมชน เป็นโครงการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน โดยมีวัตถุประสงค์ให้ป่าเกิดความยั่งยืน ประชาชนได้รับประโยชน์ โดยการรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบคำถามของคณะกรรมการ ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์การทำงาน ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญในงานด้านป่าชุมชน รวบรวมเอกสารหลักฐานอ้างอิง รวมทั้งนำคณะกรรมการตรวจประเมินเดินทางไปศึกษาดูงานโครงการป่าชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนป่าชุมชนทั่วประเทศ

รางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการป่าชุมชนของกรมป่าไม้ แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนางาน การวิเคราะห์กำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กระบวนการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค ผลสำเร็จ และปัจจัยของความสำเร็จในการดำเนินโครงการ รวมไปถึงผลการประเมินการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย

โครงการป่าชุมชน (Best Practice) รางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ในการบริหารจัดการป่าชุมชน กระบวนการและขั้นตอนการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน โดยมีตัวอย่างป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓/ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้นแบบ ซึ่งผลงานดังกล่าวจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อกรมป่าไม้ และชุมชน ดังนี้

๑. เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นำไปประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมจัดการแบบมีส่วนร่วม

๒. เป็นภาพลักษณ์ที่ดีต่อกรมป่าไม้ ซึ่งได้รับรางวัลสูงสุดระดับประเทศ (ระดับดีเยี่ยม) ด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.)

๓. สามารถนำต้นแบบโครงการป่าชุมชน (Best Practice) ขยายผลไปยังชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ

๔. ทำให้ชุมชนมีความสนใจเข้าร่วมโครงการป่าชุมชนโดยการจัดตั้งป่าชุมชนกับกรมป่าไม้เพิ่มมากขึ้น เกิดความร่วมมือ ชุมชนช่วยดูแลบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างสมดุลและยั่งยืน

๒.๗ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐ (๒๐ ปี)

รัฐบาลได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี โดยคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบในการจัดทำยุทธศาสตร์ฯ เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๘ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ และเป็นกรอบทิศทางในการพัฒนาประเทศในระยะยาว ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกรมป่าไม้ ๑ ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ด้านการสร้างการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

(๑) การจัดระบบอนุรักษ์ พื้นฟูและป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๘ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน เป้าหมายและตัวชี้วัด

เป้าหมายที่ ๑ การรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มพื้นที่ป่าไม้เป็นร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ประเทศ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ร้อยละ ๒๕ และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ร้อยละ ๑๕ มีการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ และลดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

ตัวชี้วัด ๑.๑ สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ พื้นที่ปลูกและฟื้นฟูป่า

ตัวชี้วัด ๑.๒ แผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐ (โครงการ One Map) ทั่วประเทศ

เป้าหมายที่ ๓ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและลดมลพิษ

ตัวชี้วัด ๓.๓ คุณภาพอากาศในพื้นที่วิกฤตหมอกควัน

๒.๙ นโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน

ตามคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๗ “ข้อ ๙ การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ข้อ ๙.๑ ในระยะเฉพาะหน้า เร่งปกป้องและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า...ขยายป่าชุมชน... และข้อ ๙.๓ ในระยะต่อไป พัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดิน และแก้ไขการบุกรุกที่ดินของรัฐ โดยยึดแนวพระราชดำริที่ให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ เช่น กำหนดเขตป่าชุมชนให้ชัดเจน ประกอบกับนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พลเอก สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์) เร่งให้ขยายการจัดตั้งป่าชุมชนให้ครบตามเป้าหมาย ภายใน ๓ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๓) โดยในปี พ.ศ.๒๕๖๑ ได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งป่าชุมชน จำนวน ๔,๐๐๐ หมู่บ้าน

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุริยา มีขุน (๒๕๓๗) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลศรีละกอ อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ ระดับการศึกษา จำนวนที่ดิน ที่ทำกิน ประเภทการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนแตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย และปัจจัยด้านอื่นๆ พบว่าการได้รับข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับป่าชุมชน ปัจจัยภายนอก เช่น การเกรงใจต่อกำนันและผู้ใหญ่บ้าน การสนใจนโยบายด้านป่าไม้ และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ศลิษา พึ่งแสงแก้ว (๒๕๓๗) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การศึกษาเชิงปริมาณ ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมน้อย แต่การศึกษาเชิงคุณภาพยืนยันได้ว่าการมีส่วนร่วมทั้ง ๔ ขั้นตอน คือ การค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผน การลงทุนและปฏิบัติการติดตามและประเมินผล ชาวบ้านมีส่วนร่วมมาก เพราะชาวบ้านจะมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ เช่น ขณะที่ชาวบ้านเข้าไปหาของป่าหรือนำสัตว์ไปเลี้ยง ก็จะมีการสำรวจป่าไปพร้อมกันโดยมิได้ตั้งใจ และเมื่อพบว่ามีกรลักลอบตัดไม้ก็จะไปแจ้งคณะกรรมการป่าชุมชนได้ทราบ จึงทำให้ไม่สามารถวัดด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ

พงษ์ศักดิ์ นัตรเดชะ (๒๕๔๐) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ : พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่โจ้ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวบ้านมีส่วนร่วมระดับปานกลางในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนและการดำเนินงาน การลงทุนและปฏิบัติงาน ส่วนการติดตามและประเมินผลชาวบ้านมีส่วนร่วมระดับต่ำชาติพันธุ์

สถานภาพทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้ จำนวนพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร การเคยเข้าไปเก็บหาของป่ามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แต่อายุ ระดับการศึกษา และการพึงพิงป่าไม้ไม่มีความสัมพันธ์แต่อย่างใด

จำเนียร ศิลปอาษา (๒๕๔๐) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติของอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันและรักษาธรรมชาติ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในเรื่องดังกล่าว คือความคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ประสพสุข ดีอินทร์ (๒๕๓๑) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ โดยศึกษากับกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ จำนวน ๔๒๒ คน พบว่า

๑. อายุ ระดับการศึกษา รายได้ การมีที่ดินถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ การใช้เชื้อเพลิง การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ

๒. ขนาดครอบครัว ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ

๓. เจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้อำเภอ มีผลกระทบต่ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ

๔. ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง แต่ความต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในระดับสูง

๕. ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันรักษาป่าไม้ คือ ขาดอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิด รองลงมาคือ ขาดเจ้าหน้าที่สนับสนุนอุปกรณ์ที่ทันสมัย และขาดกำลังคน

สัณฐิตา กาญจนพันธ์ (๒๕๔๐) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความร่วมมือในการจัดการป่าระหว่างวัดกับรัฐ กรณีป่าชุมชนวัดพระธาตุดอยจอมแจ้ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าองค์กรท้องถิ่นที่เป็นทางการ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือที่ไม่เป็นทางการ เช่นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเหมืองฝาย เป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการอนุรักษ์และจัดการป่า ซึ่ง สุรยุทธ หลิมตระกูล (๒๕๔๔) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การมีผู้นำที่จริงจังและเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การที่ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก และการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สรรเสริญ ทองสมนึก (๒๕๔๒) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านทรายทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนที่ดินทำกินของครัวเรือนเฉลี่ย ๔.๗ ไร่ ส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากป่าระดับปานกลาง กิจกรรมที่ใช้ประโยชน์ส่วนมากไม่กระทบต่อระบบนิเวศป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ได้รับข่าวสารเรื่องป่าชุมชนระดับปานกลาง โดยได้รับจากสื่อเสียงตามสายและเพื่อบ้านเป็นส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านทรายทองระดับปานกลาง การได้รับประโยชน์จากป่าและการได้รับข่าวสารเรื่องป่าชุมชนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แต่จำนวนที่ดินทำกินของครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

กนกρχฏ์ อธิฐรฎฎ์ (๒๕๔๒) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกันและจัดการป่าชุมชนดงใหญ่ขององค์การบริหารส่วนตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า แนวคิดและทฤษฎีความสัมพันธ์ของมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติสนับสนุนให้คนมีส่วนร่วม ในขณะที่นโยบายของประเทศในปัจจุบันได้ส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ผลการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมพบว่า ทั้งชุมชน สมาชิกสภาและพนักงาน อบต. มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมคล้ายคลึงกัน คือ ครอบครัวขยายสมาชิกในครัวเรือนมาก มีรายได้ต่อบปีต่ำกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท/ปี/ครอบครัว ชุมชนเห็นประโยชน์ของป่าดงใหญ่มาก เพราะได้พึ่งพิงป่าเป็นแหล่งอาหารและเชื้อเพลิง ชุมชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อบทบาทสร้างสรรค์ของสมาชิกสภาและพนักงาน อบต. ในขณะที่สมาชิกสภาและพนักงาน อบต. ก็มีความตั้งใจจริงในการดำเนินงานและพบว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกและพนักงาน อบต. ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและจัดการป่าชุมชนดงใหญ่ จึงสรุปได้ว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้การป้องกันและจัดการป่าชุมชนดงใหญ่สัมฤทธิ์ผล คือ ทัศนคติที่ดีที่ชุมชนมีต่อป่าและความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานของสมาชิกสภาและพนักงาน อบต. ที่จะป้องกันและจัดการป่าดงใหญ่ให้ยั่งยืน

วารุณี สูงคาสีทธุ์ (๒๕๔๓) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรป่าไม้และการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ๑๔๑ คน เพศหญิง ๑๕ คน อายุ ๒๐-๔๕ ปี ๘๗ คน และอายุมากกว่า ๔๕ ปี ๖๙ คน การศึกษาระดับประถมศึกษา ๑๒๔ คน มากกว่าระดับประถมศึกษา ๓๒ คน อาชีพหลักคือเกษตรกร ๑๒๕ คน และอาชีพอื่นๆ ๓๑ คน ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้และเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย และอาชีพไม่มีความแตกต่าง

พิชัย เอกศิริพงษ์ (๒๕๔๔) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนกรณีศึกษาชุมชนบ้านหลุง ตำบลสระจะแซ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา พบว่า อายุและตำแหน่งทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ส่วนเพศ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การตั้งถิ่นฐาน รายได้ การถือครองที่ดิน และอาชีพ เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อ

การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยยังให้ความเห็นว่า ควรให้การสนับสนุนด้านวิชาการ การเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่และชุมชน การจัดตั้งกองทุนป่าชุมชน การจัดทำป้ายหรือแนวเขต ป่าชุมชน รวมไปถึงการให้คำแนะนำในการจัดทำแผนการดำเนินงาน เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและจัดการป่าชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อำนวยการพร ชลดำรงกุล (๒๕๕๒) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านยางโทน อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ราษฎรทุกเพศ ทุกวัย การศึกษา อาชีพ และการตั้งถิ่นฐาน ไม่มีผลกระทบต่อแนวคิดพื้นฐานในขั้นตอนความรู้ความเข้าใจ ในทรัพยากรป่าไม้ ยกเว้นกรณีของอายุที่พบว่ามีความสัมพันธ์ โดยราษฎรที่มีอายุมากจะมีความรู้ความ เข้าใจในทรัพยากรป่าไม้มากกว่าผู้มีอายุน้อย และพบว่าเพศและระดับการศึกษาของราษฎรในชุมชน มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับแนวคิดพื้นฐานการมีส่วนร่วม ในขั้นตอนการแสดงความคิดเห็น การ ดำเนินงาน การตัดสินใจในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ ขณะที่อายุและการตั้งถิ่นฐานกลับไม่พบ ความสัมพันธ์กับขั้นตอนดังกล่าว

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการทรัพยากรร่วมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีป่าชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” โดยเลือกศึกษาป่าชุมชนสองแห่ง คือ บ้านวังตาเทพและบ้านห้วยน้อย อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การจัดการป่าชุมชนบ้านวังตาเทพ และบ้านห้วยน้อย ประสบความสำเร็จในบางด้านและล้มเหลวในบางด้าน โดยด้านที่ประสบความสำเร็จ คือการป้องกันและยับยั้งมิให้มีการตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มเติม ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ได้แก่ การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การบังคับใช้กฎระเบียบที่เข้มงวด การเสียสละเพื่อส่วนรวมของ ผู้นำชุมชน และการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสำนักสงฆ์และพุทธอุทยานในป่าชุมชนเพื่อช่วยเหลือด้าน อนุรักษ์และฟื้นฟูป่า ส่วนด้านที่ประสบความล้มเหลว คือการฟื้นฟูสภาพป่าให้กลับมามีสภาพเขียวและ อุดมสมบูรณ์ดังเดิม เนื่องจากขาดการดำเนินกิจกรรมปลูกป่า ชาวบ้านขาดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน มีทัศนคติเชิงลบต่อป่าชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนด้วยสาเหตุเกิดจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ แทรกแซงและครอบงำการจัดการป่าชุมชนมากเกินไป รวมทั้งกฎระเบียบเกี่ยวกับป่าชุมชนไม่สอดคล้อง กับสภาพป่าชุมชน

กิตติศักดิ์ ชลศิริ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง “สิทธิชุมชนในการจัดการป่าชุมชนของชุมชนเวียงดง ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการจัดการป่าชุมชนโดยใช้ แนวคิดสิทธิชุมชน แนวคิดป่าชุมชน แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน และแนวคิดชุมชนเข้มแข็ง มาศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ กลุ่มนายทุนและชุมชนเวียงดงในการจัดการป่าชุมชนของ ชุมชนเวียงดง เกิดจากรัฐมีนโยบายการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุนเอกชน ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านในการรักษาป่าชุมชนคือชาวบ้านมีความเข้าใจในคุณค่าของป่า ในเชิงระบบนิเวศน์ เนื่องด้วยวิถีการดำรงชีพร่วมกับป่ามาตั้งแต่เกิด ซึ่งวิธีการหรือกลยุทธ์ในการสร้าง ชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดสิทธิชุมชนของชุมชนเวียงดง คือ การสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของที่ต้องดูแล

รักษาป่าชุมชนร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการป่าชุมชน สร้างแรงจูงใจ วรรณคดีให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของพื้นที่ป่าชุมชน ผนวกกับปัจจัยหลักคือ บทบาท ผู้นำชุมชนที่แข็งแกร่ง สามารถปลุกเร้าให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกดี เล็งเห็นคุณค่าในทรัพยากรป่าไม้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมถึงการวางแผนทางสานต่อแนวคิดและกิจกรรม โดยการนำกลุ่มเยาวชนเข้ามา มีบทบาทในกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน เพื่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ยังพบว่าปัจจัย สำคัญที่ทำให้ชุมชนเวียงดังประสบความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนคือประสบการณ์การเรียนรู้ สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับกลุ่มนายทุน ทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของสิทธิ ชุมชนที่มีสิทธิในการจัดการป่า และสามารถปกป้องรักษาผืนป่าชุมชนของตนเองได้

จันทวงศ์ ลอจำเอย (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการป่าชุมชนของเผ่าม้งในหมู่บ้านล่องล้น แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของ การจัดการป่าชุมชนของเผ่าม้ง วิเคราะห์ผลการจัดการป่าชุมชน และศึกษาผลการดำเนินการจัดการ ป่าชุมชนของเผ่าม้งบ้านล่องล้น โดยสัมภาษณ์ตัวแทนครัวเรือน 69 ครัวเรือน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน 10 คน และชาวบ้านล่องล้น 59 คน พบว่า คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ได้ดำเนินการบริหารจัดการตามหลักการในการจัดการป่าชุมชนโดยมีการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงานและการรายงานโดยมีกติกาในการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน และชาวบ้านมี ความรู้ในระดับมากเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ทำให้มีพื้นที่ป่าชุมชนเพิ่มเติม มีน้ำให้ประชาชนใช้ ตลอดปี เกิดไฟป่าน้อยลง ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการจัดการป่าชุมชน ก่อให้เกิดการดูแล ทรัพยากรโดยชุมชนในรูปของป่าชุมชนในรูปของป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

อภิชาติ ใจอารีย์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อการ จัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ ค้นหารูปแบบการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับปัจจัย สนับสนุนความสำเร็จ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยแบบผสม พบว่า ชุมชนบ้านพุเตยมีศักยภาพโดดเด่นในการจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม 6 ด้าน ได้แก่ 1) ความสมบูรณ์ ของทรัพยากรท้องถิ่น 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น 4) การรวมกลุ่มเป็นหนึ่งเดียว 5) ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ รักใคร่กลมเกลียว และ 6) ด้านศักยภาพ ความเข้มแข็งของผู้นำ สรุปได้ว่า การพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีของบ้านพุเตยส่งผลให้ การจัดการป่าชุมชนสัมฤทธิ์ผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อเกิดความหลากหลายของพรรณไม้และ การกระจายของพรรณไม้อยู่ในสถานะที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพ

สุชาวลี ชูเอน (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อที่มีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชุมชน ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง รวมทั้ง ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน พบว่า

ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับต่ำ โดยเพศ สถานภาพ ในชุมชนการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน และความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างจริงจัง

สิริลักษณ์ สมเพชร (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในการจัดการป่าชุมชน บ้านโนนหินผิง จังหวัดปราจีนบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม ข้อมูลทั่วไป ระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 189 คน นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ t-test และ F-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงร้อยละ 50.8 มีอายุเฉลี่ย 55.1 ปี จบชั้นประถมศึกษาร้อยละ 68.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.6 คน อาชีพหลักคือเกษตรกร มีรายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 113,845.7 บาท และ 55,073.4 บาท มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 50.3 ปี โดยมีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร้อยละ 70.9 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนแห่งนี้ได้แก่ อาชีพหลัก รายได้รวมของครัวเรือน การเป็นสมาชิกของสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน ความเชื่อถือในตัวผู้นำป่าชุมชน และการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ราษฎรจะได้ตระหนักเห็นคุณค่าของป่าชุมชน

ทวีชัย ใจพร (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการป่าชุมชนโดยชุมชน กรณีศึกษาป่าชุมชนดงบก บ้านโนนหนองสิม ตำบลเขิน อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของป่า ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับป่า แนวทางการจัดการป่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการป่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่า ซึ่งป่าดงบกถูกบุกรุกจากนายทุนทำสวนส้ม ซึ่งเหลือพื้นที่ 1,060 ไร่ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับป่า ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากป่า แหล่งอาหาร สมุนไพร เป็นแหล่งศึกษาทางธรรมชาติ มีวัดป่าเพื่อจำศีล แนวทางการจัดการป่า โดยเชื้อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในป่า นำวัดเข้ามาอยู่ในป่า การใช้สถาบันพระมหากษัตริย์ยึดเหนี่ยวความศรัทธาป่า ร่วมพัฒนาองค์กรชุมชนขึ้น ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ริเริ่มแสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหา และคนในชุมชนต้องให้ความร่วมมือและมองเห็นเป้าหมายเดียวกัน

จิราณู กองเงิน (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการป่าชุมชนของชุมชนในชนบท” เป็นการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการป่าชุมชนระหว่างชุมชนสามหอย่อมบ้านของหมู่บ้านนาจะลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านการปฏิบัติและบทเรียนในการจัดการป่าชุมชนของแต่ละหอย่อมบ้าน และวิเคราะห์เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความแตกต่างด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนระหว่างสามหอย่อมบ้าน

โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า พัฒนาการด้านการปฏิบัติและบทเรียนในการจัดการป่าชุมชนของแต่ละห้วยอมบ้าน เริ่มจากการจำแนกยุคสมัยของการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ในแต่ละยุค ได้แก่ ยุคบ้านป่า ยุคทำไม้ ยุคแบ่งพื้นที่ป่าไม้ และยุคการจัดการป่าชุมชน ในยุคนี้มีเพียงห้วยอมบ้านเดียวที่มีแนวคิดการอนุรักษ์ป่าไม้เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการตัดไม้ทำลายป่ากับวิถีชีวิตพบว่า ป่าไม้เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่จำเป็นสำหรับชุมชน ทั้งการเกษตรและน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค รวมถึงเป็นแหล่งอาหารและใช้สร้างบ้านเรือนจึงนำไปสู่การอนุรักษ์และมีการจัดการป่าชุมชนจนดำเนินไปด้วยดี แต่ยังคงมีความขัดแย้งการใช้ประโยชน์จากป่ากับอีกสองชุมชน

มงคล ตำนานินทร์ และคณะ ได้กล่าวถึงผลกระทบจากการจัดการป่าชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. เกิดแหล่งต้นน้ำลำธาร
2. เกิดสถานที่ประกอบพิธีกรรมจามวัฒนธรรมและความเชื่อ
3. เกิดพื้นที่สำหรับการทำมาหากิน
4. เกิดพื้นที่สำหรับไม้ใช้สอยของชุมชน

นิธิ ฤทธิพรพันธ์ ได้กล่าวถึงผลกระทบจากการจัดการป่าชุมชนไว้ว่า 3 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนของผู้ปฏิบัติจริงเพิ่มมากขึ้นทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เกิดชุมชนที่รวมกันเหนียวแน่น ทั้งชุมชนในป่า และชุมชนรอบป่า และยังมีเครือข่ายในระดับเมือง และแนวร่วมระดับประเทศ
2. ป่าเริ่มฟื้นตัว ป่าชายเลหลายแห่งเริ่มชะลอการถูกทำลาย หลายแห่งเริ่มซ่อมบำรุงอนุรักษ์ มีการเสริมการปลูกพืชเพื่อบริโภค
3. รายได้ดีขึ้นและยาวนาน มีการจัดปลูกได้มากขึ้นเป็นผลจากการรักษาป่าชายเลนมีไม้ใช้สอยเพิ่มขึ้น มีผลผลิตจากป่าเพิ่มขึ้น

ประสิทธิ์ หาญชาญเลิศ ได้ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชาวบ้านได้รับจากโครงการพัฒนาป่าชุมชน จังหวัดมหาสารคาม ผลจากการศึกษาปรากฏว่า โครงการพัฒนาป่าชุมชนมีผลกระทบสรุปได้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ปรากฏว่าในระยะ 2 ปีแรก ของโครงการ ชาวบ้านได้รับผลกระทบเกี่ยวกับพื้นที่เพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ และหาของป่าลดลง แต่ในระยะปีที่ 3 จนระยะโครงการได้ผลแล้ว ชาวบ้านไม่ได้รับผลกระทบด้านพื้นที่ในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และเก็บหาของป่า ผลกระทบด้านดีคือพื้นที่ในการเก็บหาของป่าเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ
2. ผลกระทบด้านสังคม ปรากฏว่าชุมชนมีสถานะดีขึ้น ความขัดแย้งในที่สาธารณะลดลง ชาวบ้านมีความสามัคคีมากขึ้น ชุมชนมีชื่อเสียงและเกียรติคุณมากขึ้น ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในชุมชนตนเองมากขึ้น มีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนต้นฝั้ง เป็นการศึกษาวิจัยการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน ในรูปแบบโครงการป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ โดยศึกษาจากตัวอย่างโครงการป่าชุมชนบ้านต้นฝั้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการป่าชุมชนที่สามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดี/กรณีศึกษาที่ดี (Best Practice) เพื่อเป็นผลงานเข้ารับการประเมินจากคณะกรรมการบริหารราชการ (ก.พ.ร.) ด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อหน่วยงาน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้เครื่องมือข้อมูลจากประสบการณ์ดำเนินการแบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบการสัมภาษณ์ และค้นคว้าเอกสารข้อมูล งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และสมมติฐานที่ตั้งไว้ต่อไป โดยการดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ วิธีการดำเนินการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นฝั้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ ๒ วิธีการดำเนินการศึกษากระบวนการและขั้นตอนการเสนอโครงการป่าชุมชน (Best Practice) เข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ ๑ วิธีการดำเนินการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นฝั้ง หมู่ที่ ๗

ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นฝั้ง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งได้ศึกษาเอกสาร ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อมาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้

๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย (conceptual framework)

สำหรับการศึกษาวิจัย ตอนที่ ๑ จะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ จึงต้องมีการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

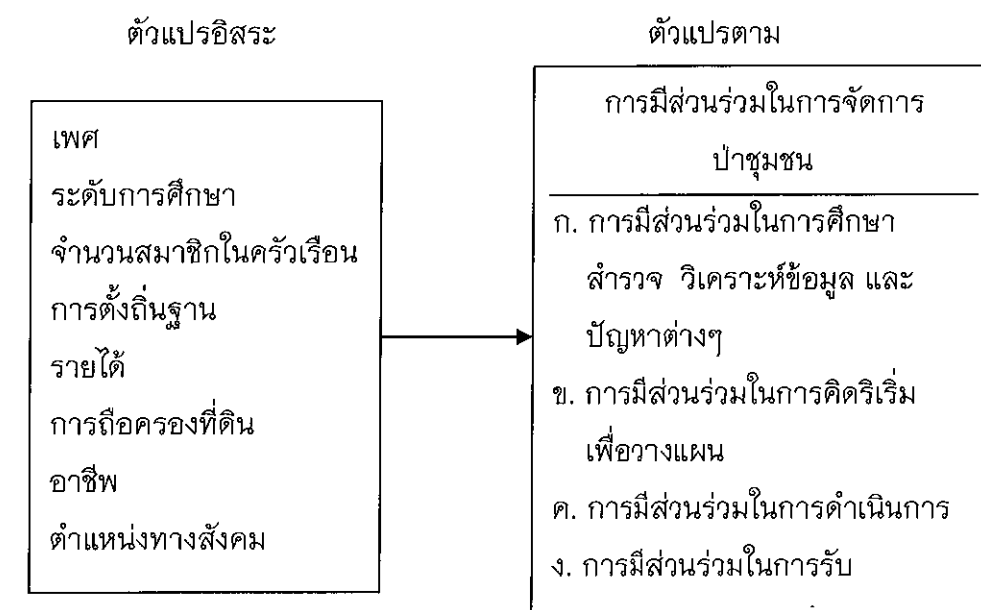
● ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านต้นฝั้งในครั้งนี้ ประกอบด้วย

๑) เพศ

๒) อายุ

- ๓) ระดับการศึกษา
- ๔) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- ๕) การตั้งถิ่นฐาน
- ๖) รายได้
- ๗) การถือครองที่ดิน
- ๘) อาชีพ
- ๙) ตำแหน่งทางสังคม

● ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความหมายของตัวแปร

เพศ : หมายถึง เพศชาย หรือเพศหญิง ซึ่งแสดงลักษณะที่แตกต่างกันของผู้ให้ข้อมูล

อายุ : หมายถึง จำนวนปีของผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่เกิดจนถึงเวลาบันทึกข้อมูล

ระดับการศึกษา : หมายถึง วุฒิสูงสุดที่ผู้ให้ข้อมูลได้ศึกษาเล่าเรียนในสถาบันการศึกษาต่างๆ

ทั้งของรัฐและเอกชน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน : หมายถึง จำนวนสมาชิกที่อยู่อาศัยจริง (คน)

การตั้งถิ่นฐาน : หมายถึง ครัวเรือนที่มีภูมิลำเนาในบ้านต้นฝั และครัวเรือนที่อพยพมาจากที่อื่น

รายได้ : หมายถึง จำนวนเงินรายได้ทั้งหมดที่เป็นเงินสดของครอบครัวผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นรายได้

เฉลี่ยต่อปี หรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)

การถือครองที่ดิน : หมายถึง การมีที่ดินเป็นของตนเอง เฉพาะมีเอกสารสิทธิ์ถูกต้องของ ครัวเรือนนั้น หรือการไม่มีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง

อาชีพ : หมายถึง การประกอบอาชีพหลัก หรืออาชีพรองที่ก่อให้เกิดรายได้

๑.๒ สมมติฐานการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนกรอบแนวคิดในการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางในการตั้งสมมติฐานได้ดังนี้

๑) เพศหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

๒) อายุของหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

๓) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

๔) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

๕) การตั้งถิ่นฐานของหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

๖) รายได้ของหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

๗) การถือครองที่ดินของครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

๘) อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

๙) ตำแหน่งทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

๑.๓ ขั้นตอนการดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้นำชุมชนบ้านต้นผึ้งและชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใน บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่เปิง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น ๙๖ ครัวเรือน แต่เนื่องจากในสภาพสังคมชนบทท้องถิ่นโดยทั่วไป สมาชิกในแต่ละครัวเรือนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ หากหัวหน้าครัวเรือนไม่อาจเข้าร่วมด้วยตนเองได้ก็จะมอบหมายให้แม่บ้านหรือสมาชิกในครัวเรือนไปแทนเสมอ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเก็บรวบรวมข้อมูลครัวเรือนละ ๑ คน เพื่อเป็นตัวแทนสำหรับขนาดกลุ่มตัวอย่าง

๒) การสุ่มตัวอย่างและขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

จากวิธีการเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ราษฎรบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่เปิง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรการหาขนาดตัวอย่าง ที่มีจำนวนประชากรไม่มาก (บุญชม, ๒๕๓๕) โดยให้ได้ระดับความเชื่อมั่นอย่างน้อย ๙๕ เปอร์เซ็นต์

$$n = \frac{P(1-P)}{\frac{E^2}{Z^2} + \frac{P(1-P)}{N}}$$

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

N = ขนาดประชากร

P = สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่ม (โดยทั่วไปนิยมใช้สัดส่วน ๓๐% หรือ ๐.๓๐)

Z = ระดับความมั่นใจที่กำหนด หรือระดับนัยสำคัญทางสถิติ

Z ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ เท่ากับ ๑.๙๖ (ความเชื่อมั่น ๙๕%) >> $Z = ๑.๙๖$ (ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕%)

E = คลาดเคลื่อนเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับความเชื่อมั่น ๙๕% สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ ๐.๐๕

จากข้อมูลราษฎรบ้านต้นฝิ่ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๑๔๑ ครอบครัว สามารถคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน ๙๖ ครอบครัว

๑.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

๑) การศึกษาประวัติความเป็นมาด้านกายภาพ ชีวภาพ การมีส่วนร่วมและการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นฝิ่ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยกำหนดประเด็นของกรอบคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักตามวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปศึกษาสภาพป่าชุมชนบ้านต้นฝิ่ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อสำรวจพื้นที่เบื้องต้นให้ทราบเกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ สภาพป่าโดยทั่วไป ของป่าชุมชน ตลอดจนพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชนเกี่ยวกับป่าชุมชนบ้านต้นฝิ่ง

๒) การศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมของบ้านต้นฝิ่ง ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและแนวทาง การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านต้นฝิ่งต่อไปในอนาคต โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาข้อมูล เอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามทั่วไปเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจสังคม และชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านต้นฝิ่ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะคำถามเป็นข้อมูลทางด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจรายได้จากการประกอบอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม รายจ่าย การถือครอง

ที่ดิน แหล่งน้ำที่ใช้สำหรับการเกษตร ปัญหาและอุปสรรคในการทำการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ การใช้ไม้สำหรับทำฟืนและถ่าน

ส่วนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง ลักษณะคำถามเกี่ยวข้องกับมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนต่อไปในอนาคต แนวความคิดในการจัดการป่าชุมชนให้ยั่งยืน และเอื้อประโยชน์ต่อคนในชุมชนว่าจะจัดการอย่างไร ความต้องการให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของกรมป่าไม้สนับสนุนในการดำเนินงานพัฒนาป่าชุมชน ตลอดจนสิ่งที่ต้องการให้สนับสนุนและต้องการรับการสนับสนุนด้านใดบ้าง

๓) การสร้างและทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำการทดสอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยการนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบก่อนทำการเก็บจริง (Pre-test) กับตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกครัวเรือนที่อยู่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ในที่นี้ คือ ราษฎรบ้านตลาดขี้เหล็ก หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๑.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล ดังนี้

๑) ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารงานวิชาการและหลักฐานทางวิชาการเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๒) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของราษฎรบ้านต้นผึ้ง เกี่ยวกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วม และแนวทางในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้งต่อไปในอนาคต พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน ๕ คน ดังนี้

(๑) นายวิชัย เป้งเรือน	ผู้ใหญ่บ้านต้นผึ้ง
(๒) นายบุญส่ง เป้งเรือน	คณะกรรมการป่าชุมชน
(๓) นายบุญเชิด ทาอุปอิน	คณะกรรมการป่าชุมชน
(๔) นางฟองไหล สุยะวา	คณะกรรมการป่าชุมชน
(๕) นายผดุง การะแปง	คณะกรรมการป่าชุมชน

๑.๖ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) รวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามให้ครบตามจำนวนที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

๒) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุดเพื่อนำมาวิเคราะห์

๓) จัดคำตอบเป็นกลุ่มและหมวดหมู่ รวมทั้งใส่รหัส (Code) คำตอบ

๔) ใส่รหัสคำตอบจากข้อ ๓ ลงในแผ่นรหัส (Coding Form) จนครบทุกจุด พร้อมกับทำคู่มือใส่รหัส (Coding Book)

๕) จากนั้นทำการประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Sciences)

๑.๓ เกณฑ์การวัดค่าระดับการมีส่วนร่วม

ในการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอต๋อยสะเท็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ได้กำหนดระดับการมีส่วนร่วมไว้ในแบบสอบถาม ๕ ระดับด้วยกัน คือ

- ไม่มีส่วนร่วม	เท่ากับ	๑ คะแนน
- มีส่วนร่วมน้อย	เท่ากับ	๒ คะแนน
- มีส่วนร่วมปานกลาง	เท่ากับ	๓ คะแนน
- มีส่วนร่วมมาก	เท่ากับ	๔ คะแนน
- มีส่วนร่วมมากที่สุด	เท่ากับ	๕ คะแนน

ซึ่งเมื่อเก็บข้อมูลมาแล้ว จะทำการรวมคะแนนจากแบบสอบถามทั้งหมด เพื่อแบ่งระดับการมีส่วนร่วมสำหรับการใช้วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมกับการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ มีส่วนร่วมน้อย และมีส่วนร่วมมาก โดยใช้ค่าเฉลี่ยจากคะแนนการมีส่วนร่วมทั้งหมดเป็นเกณฑ์

๑.๔ การรายงานผลการศึกษา

สำหรับการรายงานผลการศึกษาศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอต๋อยสะเท็ด จังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นการรายงานการศึกษาวิจัยระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนให้ประสบผลสำเร็จเพื่อเป็นต้นแบบการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการต่อยอด ขยายผลสู่ชุมชนอื่นทั่วประเทศ

ตอนที่ ๒ วิธีการดำเนินการศึกษากระบวนการและขั้นตอนการเสนอโครงการปทุมชน

(Best Practice) เข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

เป็นการศึกษากระบวนการและขั้นตอนการเสนอโครงการปทุมชน (Best Practice) เข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม โดยการศึกษาที่มาหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอนการดำเนินการจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสำรวจพื้นที่ปทุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และการพบปะพูดคุยสัมภาษณ์ชุมชนต้นผึ้งในพื้นที่อีกด้วย ซึ่งการประเมินของสำนักงาน ก.พ.ร. จะใช้หลักเกณฑ์และแนวทางการพิจารณารางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๗ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) สรุปได้ดังนี้

๒.๑ ประเภทรางวัล

รางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๗ นี้ กำหนดประเภทรางวัลให้สอดคล้องและเหมาะสมกับทิศทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ โดยแบ่งเป็นประเภทรางวัลที่มอบให้กับจังหวัด ๑ ประเภทรางวัล และประเภทรางวัลที่มอบให้กับส่วนราชการระดับกรม/เทียบเท่า ๓ ประเภทรางวัล รวมเป็น ๔ ประเภทรางวัล

๑) รางวัลที่มอบให้กับจังหวัด

๑.๑) รางวัลกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารราชการ

๒) รางวัลที่มอบให้กับส่วนราชการระดับกรม/เทียบเท่า

๒.๑) รางวัลพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

๒.๒) รางวัลขยายผลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

๒.๓) รางวัลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นเลิศ

ในปี พ.ศ.๒๕๕๗ กรมป่าไม้ได้ส่งโครงการปทุมชนเพื่อสมัครเข้าประเมินความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ประเภทรางวัลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นเลิศ ซึ่งเป็นการพิจารณาผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการในการกิจหลักหรือภารกิจสำคัญขององค์กรอย่างกว้างขวางและสะท้อนให้เห็นว่า มีการพัฒนาขยายผลหรือต่อยอดการดำเนินงาน และสร้างสรรค์นวัตกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เป็นการทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่นในลักษณะหุ้นส่วนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การได้รับการยอมรับในผลของการพัฒนา และความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนการบริหารราชการ ที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพในการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

๒.๒ เงื่อนไขการเสนอผลงานเพื่อสมัครรับรางวัลฯ

(๑) รับสมัครเฉพาะส่วนราชการระดับกรม/เทียบเท่า ที่เคยได้รับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในระดับดีเยี่ยม ติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒ ปี (ได้รับรางวัลขยายผล

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมติดต่อกัน ๒ ปี หรือได้รับรางวัลพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในปีที่ ๑ และได้รับรางวัลขยายผลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในปีที่ ๒) และ

(๒) การดำเนินงานในโครงการที่เสนอขอรับรางวัล ต้องเสนออย่างน้อย ๔ โครงการขึ้นไป ประกอบด้วย ๑) โครงการที่เคยได้รับรางวัลในระดับดีเยี่ยม ที่ยังมีการดำเนินงานอยู่อย่างต่อเนื่อง และ ๒) โครงการใหม่ที่ไม่เคยเสนอขอรับรางวัลอย่างน้อย ๓ โครงการ (โครงการที่มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับความร่วมมือ)

(๓) โครงการที่ดำเนินการมีความสอดคล้องกับภารกิจหลักของส่วนราชการ หรือสอดคล้องกับภารกิจ/ประเด็นที่เป็นนโยบายเร่งด่วนสำคัญของรัฐบาล ตัวอย่างเช่น ภารกิจสิ่งแวดล้อม, คุณภาพชีวิตของประชาชน การเกษตร การสาธารณสุข อาชญากรรม เป็นต้น

๒.๓ ระดับรางวัล

รางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ในประเภทรางวัลพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ประเภทรางวัลขยายผลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม และรางวัลกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารราชการ แบ่งระดับรางวัลออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

๑) ระดับดีเยี่ยม	มีผลคะแนนตั้งแต่ร้อยละ ๙๐ ขึ้นไป
๒) ระดับดี	มีผลคะแนนตั้งแต่ร้อยละ ๘๐ – ๘๙.๙๙
๓) ระดับชมเชย	มีผลคะแนนตั้งแต่ร้อยละ ๗๐ – ๗๙.๙๙

สำหรับรางวัลประเภทรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นเลิศ ไม่มีการแบ่งระดับรางวัล

๒.๔ เกณฑ์การประเมิน

การประเมินผลการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการของจังหวัดและส่วนราชการระดับกรม/เทียบเท่า ได้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินเป็น ๒ มิติ ได้แก่ มิติที่ ๑ ความสามารถของหน่วยงานภาครัฐ และมิติที่ ๒ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในการบริหารราชการอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งกำหนดตัวชี้วัดและการให้ค่าคะแนนตามประเภทรางวัล สรุปดังนี้

๒.๕ ขั้นตอนการประเมิน

การประเมินการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ เพื่อมอบรางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การประเมินจากใบสมัครและเอกสารประกอบ

เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของการจัดทำเอกสารการดำเนินการของจังหวัด หรือส่วนราชการระดับกรม/เทียบเท่า ประกอบใบสมัคร โดยทีมผู้ตรวจประเมินของสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) ซึ่งจังหวัด หรือส่วนราชการระดับกรม/เทียบเท่า จะต้องจัดทำเอกสารให้ถูกต้องและครบถ้วนตามแบบฟอร์ม ทั้งนี้ ส่วนราชการ

จะต้องได้คะแนนจากการประเมินในขั้นตอนนี้ ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป จึงจะได้พิจารณาตรวจประเมินในขั้นตอนที่ต่อไป

ขั้นตอนที่ ๒ การตรวจประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่

เป็นการประเมินผลการดำเนินงานจริงของจังหวัด หรือส่วนราชการระดับกรม/เทียบเท่าโดยทีมผู้ตรวจประเมินของสำนักงาน ก.พ.ร. เพื่อสอบถามข้อมูลหรือข้อเท็จจริงตามผลการประเมินจากเอกสารฯ และเพื่อประเมินให้คะแนนการดำเนินงานที่แท้จริงประกอบการพิจารณารางวัล ซึ่งจะเป็นการประเมินทั้งเชิงปริมาณตามตัวชี้วัดที่นำไปสู่ความสำเร็จ รวมทั้งทีมผู้ตรวจสอบประเมินจะจัดลำดับในแต่ละระดับรางวัล ตามคะแนนของจังหวัด หรือส่วนราชการระดับกรม/เทียบเท่า ที่ได้จากการประเมิน

ขั้นตอนที่ ๓ การตรวจประเมินเพื่อยืนยันผล

เป็นการประเมินเพื่อยืนยันผลสำเร็จในการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการเชิงประจักษ์ โดย คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบราชการ (อ.ก.พ.ร.) เกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงาน ก.พ.ร. สำหรับส่วนราชการที่มีผลคะแนนตั้งแต่ ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ได้รับรางวัลในระดับดีเยี่ยม เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการได้รับรางวัลของส่วนราชการตามผลการดำเนินงาน เพื่อสรุปผลการถอดบทเรียน หรือนวัตกรรมที่จะพัฒนาเป็นองค์ความรู้ต่อไป

ขั้นตอนที่ ๔ การพิจารณาตัดสินการได้รับรางวัลโดย อ.ก.พ.ร. เกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

เป็นการนำเสนอผลการประเมินและพิจารณารางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ต่อ อ.ก.พ.ร. เกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพิจารณาการได้รับรางวัลในแต่ละระดับรางวัลตามผลการประเมินการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการของจังหวัด หรือส่วนราชการระดับกรม/เทียบเท่า และเพื่อประกาศรายชื่อหน่วยงานที่ได้รับรางวัลตามประเภทรางวัล และระดับรางวัล

๒.๖ การรายงานผลการศึกษา

สำหรับการรายงานผลการศึกษาในตอนที่ ๒ นี้ จะเป็นการรายงานผลเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการเสนอโครงการป่าชุมชน (Best Practice) เข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม การเสนอโครงการผลการดำเนินการโครงการป่าชุมชนในมิติต่างๆ

บทที่ ๔ ผลและวิจารณ์ผล

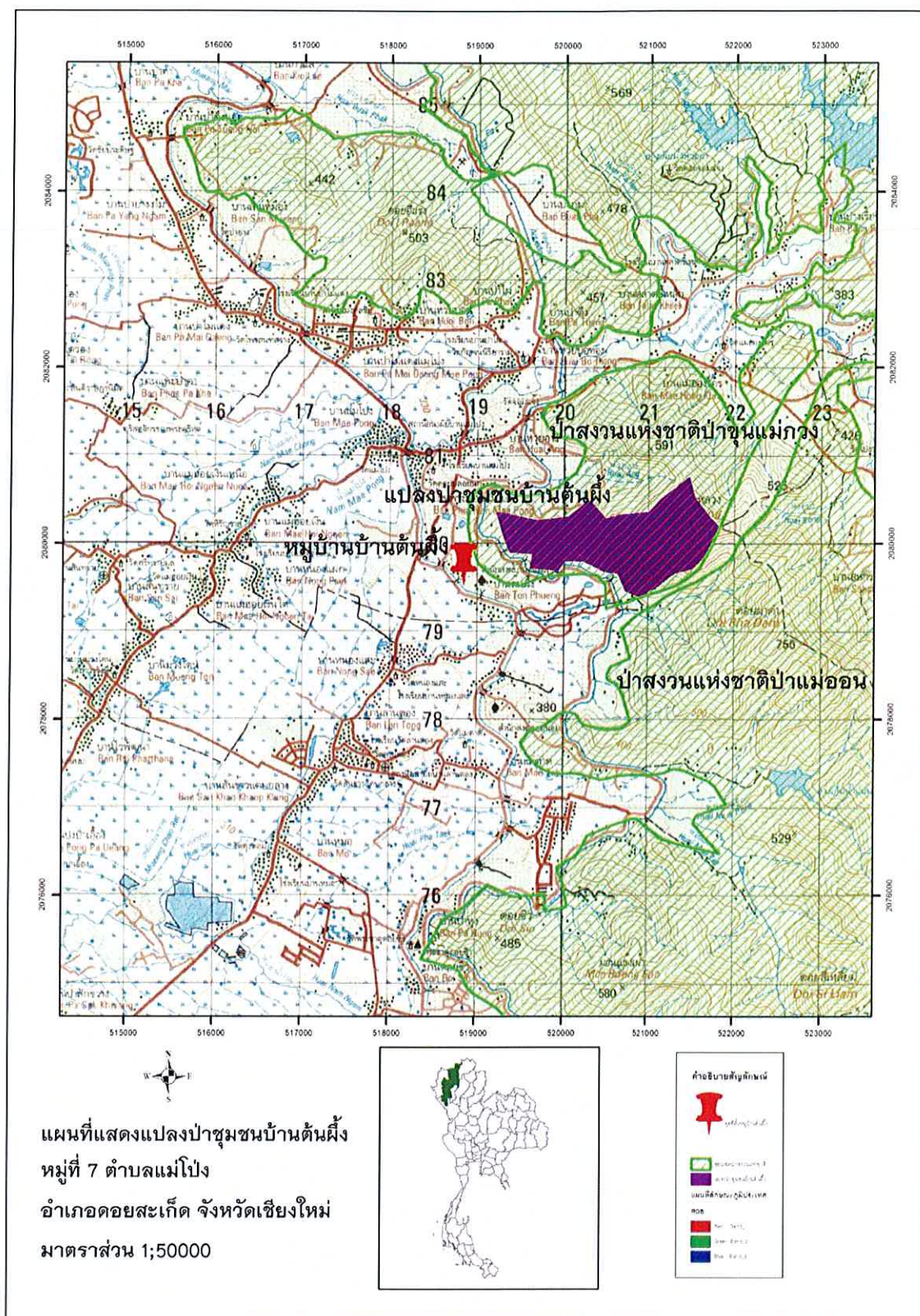
การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นผึ้ง ผู้ศึกษาขอเสนอผลการศึกษาออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้ คือ

ตอนที่ ๑ การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ ๒ การศึกษากระบวนการ ขั้นตอน การเสนอโครงการป่าชุมชน (Best Practice) เข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ ๑ การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การจัดทำโครงการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกหนึ่งป่าชุมชนที่ผู้ศึกษาเลือกให้เป็นกรณีศึกษาด้านการจัดการป่าชุมชนโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชนร่วมกับกรมป่าไม้ ซึ่งได้รับการจัดตั้งให้เป็นป่าชุมชนโดยอนุมัติของอธิบดีกรมป่าไม้ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ปัจจุบันมีพื้นที่ป่าชุมชนโดยรวม ๑,๐๔๑ ไร่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง สภาพป่าเป็นป่าเต็งรังขึ้นสลับกับป่าเบญจพรรณ ไม้ส่วนใหญ่ที่พบได้แก่ เหียง เต็ง รัง ติง ไม้แดง ประดู่ ชิงชัน รัก เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งป่าชุมชนที่สามารถแสดงให้เห็นความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชุมชนและได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้พื้นที่ป่ากลับมามีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งด้วยความร่วมมือของคนในชุมชนที่ร่วมกันบริหารจัดการป่าชุมชนและรับประโยชน์ร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อม อาจกล่าวได้ว่า ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง ถือเป็นป่าชุมชนต้นแบบที่เป็นตัวอย่างที่ดีของการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารราชการร่วมกับภาครัฐ

ภาพที่ ๕ แผนที่แสดงแปลงป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่อิง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๑.๑.๑ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการยกฐานะเป็นหมู่บ้านเมื่อวันที่ ๕ เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๓ โดยแยกมาจากบ้านห้วยอ่าง หมู่ที่ ๖ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ แรกเริ่มนั้นมีผู้คนอาศัยอยู่ดั้งเดิมก่อนแล้วประมาณ ๕-๖ หลังคาเรือน ต่อมาได้เริ่มมีชาวบ้านจากบ้านหนองสะและ หมู่ที่ ๒ ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับบ้านต้นผึ้งได้โยกย้ายครัวเรือนมาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ตามสวนตามไร่ที่มีอยู่ในบ้านต้นผึ้งจึงก่อให้เกิดขึ้นเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ขึ้น แล้วจึงได้แยกตัวออกมาตั้งหมู่บ้านใหม่ ปัจจุบันมีทั้งหมด ๑๔๑ ครัวเรือน ประชากรรวม ๓๓๘ คน แบ่งเป็นประชากรชาย จำนวน ๑๗๘ คน และประชากรหญิง จำนวน ๑๖๐ คน

ราษฎรในชุมชนได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ให้มีส่วนร่วมตามที่รัฐธรรมนูญเปิดโอกาส และราษฎรได้สนองตอบโดยรวมกันเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมในการร่วมดำเนินการจัดการป่าไม้ จึงมุ่งหวังที่จะร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ดำเนินการจัดการป่าแห่งนี้ โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ ควบคุม ดูแล รักษาหรือบำรุงป่า พัฒนาสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์ภายใต้หลักความยั่งยืน มุ่งหวังที่จะพัฒนาป่าไม้ และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนควบคู่กันไป เช่น ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หรือแนวทางที่เหมาะสม ชุมชนจะได้มีความสงบสุขพร้อมด้วยความสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ ตลอดจนมุ่งหวังที่จะบริหารจัดการป่าอันเป็นประโยชน์ต่อการรับผลผลิตมาลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ในครัวเรือน เป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนให้ดีขึ้น

๑.๑.๒ ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีอาณาเขตติดต่อด้านทิศต่างๆ ดังนี้

ด้านทิศเหนือ จด บ้านพระนอนแม่โป่ง ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด

ด้านทิศตะวันออก จด ป่าสงวนแห่งชาติขุนแม่กวงและป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ฮอน

ด้านทิศใต้ จด บ้านหนองสะและ ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง

ด้านทิศตะวันตก จด บ้านแม่ฮ้อยเงิน ตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภอดอยสะเก็ด

บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตั้งอยู่ในตำบลแม่โป่ง ในเขตอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอำเภอดอยสะเก็ด แบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น ๑๔ ตำบล คือ เชียงดอย สันปูเลย ลวงเหนือ ป่าป้อง สง่าบ้าน ป่าลาน ตลาดขวัญ สำราญราษฎร์ แม่คือ ตลาดใหญ่ แม่ฮ้อยเงิน แม่โป่ง ป่าเลียง และเทพเสด็จ

โดยในส่วนของตำบลแม่โป่งมีจำนวนหมู่บ้าน ในเขตปกครอง ๑๐ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านตลาดขี้เหล็ก หมู่ที่ ๒ บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ ๓ บ้านห้วยบอน หมู่ที่ ๔ บ้านแม่โป่งหลวง หมู่ที่ ๕ บ้านพระนอนแม่โป่ง หมู่ที่ ๖ บ้านห้วยอ่าง หมู่ที่ ๗ บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๘ บ้านแม่ฮ้องไคร์ หมู่ที่ ๙ บ้านป่าไม้แดง และหมู่ที่ ๑๐ บ้านห้วยบ่อทอง

๑.๑.๓ ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดเชียงใหม่มีสภาพอากาศค่อนข้างเย็นเกือบตลอดทั้งปี มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี ๒๕.๔ องศาเซลเซียส โดยมีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย ๓๑.๘ องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย ๒๐.๑ องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๑๐๐-๑,๒๐๐ มิลลิเมตร สภาพภูมิอากาศจังหวัดเชียงใหม่อยู่ภายใต้อิทธิพลมรสุม ๒ ชนิด คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งภูมิอากาศออกได้เป็น ๓ ฤดู ได้แก่

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เดือนเมษายน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์

๑.๑.๔ สภาพพื้นที่และภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศทั่วไปของตำบลแม่โป่งเป็นที่ราบเชิงเขาและที่ภูเขาอยู่ในชั้นความสูงประมาณ ๓๔๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล ลักษณะพื้นที่ลาดเอียงในแนวทิศเหนือไปทางทิศใต้ และทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขามีลำห้วยอยู่โดยทั่วไป มีแหล่งน้ำสำคัญ ๆ ได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยฮ้องไคร์, น้ำแม่โป่ง และคลองชลประทานแม่กวง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำทางการเกษตรที่สำคัญ มีเส้นทางคมนาคมสายหลักคือ ถนนหมายเลข ๔๐๓๔ (บ้านแม่ก๊ะ – บ้านแม่ฮ้องไคร์) ถนนหมายเลข ๔๐๓๕ (บ้านสันกำแพง – บ้านป่าไผ่) ถนนหมายเลข ๕๑๐๒ (บ้านป่าไม้แดง-บ้านป่าไผ่)

บ้านต้นผึ้งมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา และบางส่วนเป็นพื้นที่สลับลอนเนินเขา บริเวณหมู่บ้านติดอยู่กับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวงทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีคลองชลประทาน ๒ สายไหลผ่านหมู่บ้าน และมีถนนเลียบบดลองชลประทานทั้ง ๒ สาย ไหลผ่านเป็นแนวยาวจากทิศเหนือไปได้ สภาพป่าทั่วไปเป็นป่าเต็งรังผสมป่าเบญจพรรณ พันธุ์ไม้ที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ พลวง เหียง ส่วนพื้นที่รอบหมู่บ้านทางตะวันออกจะเป็นภูเขาและเป็นป่าชุมชนที่ได้ร่วมกันอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมตามแนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกภาคส่วน

๑.๑.๕ สภาพป่าของป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง

ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้งตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง สภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์ และกำลังฟื้นตัวจากการดูแลรักษาป่าชุมชน มีพื้นที่ป่าชุมชนทั้งสิ้น ๑,๐๔๑ ไร่

๑) อาณาเขตของป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง

ด้านทิศเหนือ จดบ้านแม่ฮ่องไคร้ วัดระยะได้ ๒,๑๐๐ เมตร

ด้านทิศตะวันออก จดเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าขุนแม่กวง วัดระยะได้ ๙๕๐ เมตร

ด้านทิศใต้ จดบ้านห้วยทราย วัดระยะได้ ๑,๖๐๐ เมตร

ด้านทิศตะวันตก จดที่ทำกิน วัดระยะได้ ๘๕๐ เมตร

๒) สภาพป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง

ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง เป็นป่าเต็งรังขึ้นสลับกับป่าเบญจพรรณ ไม้ส่วนใหญ่ที่พบ ได้แก่ เหียง เต็ง รัง ติง ไม้แดง ประดู่ ชิงชัน รัก เป็นต้น ชุมชนในพื้นที่ได้ร่วมกันอนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ร่วมกันภายใต้ ข้อตกลงและกฎระเบียบของชุมชน

๓) ข้อมูลด้านการจัดการป่าชุมชน

ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอค้อยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ ประมาณ ๑,๐๔๑ ไร่ ได้รับการจัดตั้งครั้งแรกในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ปัจจุบันมี นายวิชัย เบ็งเรือน เป็นประธานป่าชุมชน และคณะกรรมการจำนวน ๒๕ คน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

(๑) นายวิชัย เบ็งเรือน	ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน)
(๒) นายบุญเชิด ทาอุปอิน	ประธานประชาคมและรองประธานฯ คนที่ ๑ (ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง)
(๓) นางฟองโหล สุธะวาท	รองประธานฯ คนที่ ๒ และกรรมการฝ่ายหัวหน้าหมวด ๖ (สท.เขต ๒)
(๔) นายผดุง การะแปง	เลขานุการคณะกรรมการหมู่บ้าน ๑ (ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง)
(๕) นายบุญส่ง เบ็งเรือน	กรรมการฝ่ายหัวหน้าหมวด ๑ กรรมการฝ่ายพิธีกรรมและความเชื่อ
(๖) นายอวชัย ธิชัย	กรรมการฝ่ายหัวหน้าหมวด ๒ กรรมการฝ่ายชุมชนพอเพียง
(๗) นายบุญช่วย ขัติกุล	กรรมการฝ่ายหัวหน้าหมวด ๓
(๘) นายเรวัต วงศ์ดุษฎี	กรรมการฝ่ายหัวหน้าหมวด ๔
(๙) นางบัวแก้ว กันทะตา	กรรมการฝ่ายหัวหน้าหมวด ๕
(๑๐) นายสุคำ ทิพรอด	กรรมการฝ่ายผู้สูงอายุ (กรรมการกลุ่มผู้สูงอายุ)
(๑๑) นางบัญญัติ เสามุกดา	กรรมการฝ่ายสตรีแม่บ้าน (กรรมการกลุ่มสตรีแม่บ้าน)
(๑๒) นายชนะศักดิ์ ทำรุ่งเรือง	กรรมการฝ่ายเด็กและเยาวชน (ประธานกลุ่มเยาวชน)
(๑๓) นายสมหมาย ไทยกรณ์	กรรมการฝ่ายสวัสดิการสังเคราะห์ (กองทุนฌาปนกิจสังเคราะห์)
(๑๔) นายธนวัฒน์ พรหมเมฆจิต	กรรมการฝ่ายศาสนพิธีและอาราม (กรรมการอาราม)
(๑๕) นางสนธิ์ เทพแสง	กรรมการฝ่ายสาธารณสุข (อสม.)
(๑๖) นายถวิล กันทะตา	กรรมการฝ่ายความมั่นคง (ชรบ.)

(๑๓) นางพรรณิย์ ศรีวงศ์	กรรมการฝ่ายบรรเทาสาธารณภัย (อปพร.)
(๑๔) นายสมศักดิ์ ธรรมใจ	กรรมการฝ่ายบริการน้ำอุปโภคและบริโภค (กรรมการประปา)
(๑๕) นายเพิน ใจหาวัน	กรรมการฝ่ายเงินทุนและส่งเสริมการออม (กองทุนหมู่บ้าน)
(๒๐) นายไฉ่ ไทยกรณ์	กรรมการฝ่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน (หมอเมือง)
(๒๑) นางสุชารีย์ เบ็ญเรือน	กรรมการฝ่ายอนุรักษ์ป่าชุมชน (ราษฎรอาสาพิทักษ์ป่าชุมชนฯ)
(๒๒) นายเสรี ทำรุ่งเรือง	กรรมการฝ่ายประชาคม (ตัวแทนชาวบ้าน)
(๒๓) นายสุรพล เบ็ญเรือน	กรรมการฝ่ายการเกษตร ดินและน้ำ (หมอดินอาสา, เกษตรกร)
(๒๔) นายบรรเจ็ด แก้วหลวง	กรรมการฝ่ายปศุสัตว์ (อาสาสมัครปศุสัตว์ประจำหมู่บ้าน)
(๒๕) นายเจริญ สุริยา	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

๔) รูปแบบการดำเนินงานและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง

๔.๑) คณะกรรมการมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน มีการประชุมคณะกรรมการป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยประชุมคณะทำงานใหญ่อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง เพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมและประเมินผลการดำเนินการ

๔.๒) คณะกรรมการป่าชุมชนร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้านทุกเดือน เพื่อรายงานความคืบหน้าผลการดำเนินการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง ซึ่งทางหมู่บ้านจะบรรจุวาระของกิจกรรมป่าชุมชนทุกเดือน

๔.๓) ส่งตัวแทนคณะกรรมการป่าชุมชนเข้าไปเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ในสาขา ราษฎรอาสาพิทักษ์ป่าชุมชน จำนวน ๑ คน

๔.๔) คณะกรรมการมีการนำเสนอแผนงานป่าชุมชนเข้าสู่แผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อบรรจุไว้ในแผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชนบ้านต้นผึ้งทุกปี เพื่อเป็นแผนแม่บทในการทำกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม

๔.๕) เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในพื้นที่ คณะกรรมการป่าชุมชนจะรีบดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยบูรณาการร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน อาทิเช่น การบุกรุกพื้นที่

๔.๕) คณะกรรมการป่าชุมชน ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน โดยการจัดตั้งกลุ่มราษฎรอาสาพิทักษ์ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้งขึ้น เพื่อเป็นแกนนำหลักร่วมกับคณะกรรมการในการขับเคลื่อนดูแลป่าชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมฯ ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ในป่าชุมชน สร้างจิตสำนึก และความรักหวงแหนป่าชุมชน ทั้งเยาวชน คนหนุ่มสาว พ่อบ้านแม่บ้าน และผู้สูงอายุ ตลอดจนจนสมนะเทศ

๔.๖) มีการสร้างกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน โดยผ่านประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้คนในชุมชนโดยรวม

๔.๗) สร้างป้ายแสดงขอบเขตแนวป่าชุมชนอย่างชัดเจน

๔.๘) คณะกรรมการมีการสร้างภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกันทั้งภายในและนอกตำบล มีการกำหนดกรอบเงื่อนไขการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันและบูรณาการกิจกรรมร่วมกัน

๔.๙) มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างยั่งยืน เช่น การกำหนดพื้นที่ใช้สอย การจัดทำโรงเรือนเพาะชำกล้าไม้ของหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งเพาะชำและอนุบาลกล้าไม้ก่อนนำไปปลูกในป่าชุมชน

๔.๑๐) การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างยั่งยืน เช่น ส่งเสริมกิจกรรมการปลูกป่าทดแทนทุกปี โดยกำหนดไว้เป็นวาระของหมู่บ้าน การจัดทำแนวกันไฟป่าเพื่อรักษาพันธุ์ไม้และแหล่งอาหารในป่าชุมชน การจัดทำฝายชะลอน้ำ

๔.๑๑) ป่าพื้นบ้านอาหารชุมชน ด้วยการสืบสานไม้ป่าพื้นบ้าน เพิ่มแหล่งอาหารของชุมชน การตั้งกองทุนไฟป่า ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง จัดตั้งองค์ผ้าป่าสมทบการดูแล บริหารจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง

๔.๑๒) การสร้างศาลาตรวจการณ์ป่าชุมชน โดยไม่พึ่งงบจากราชการเพื่อให้เป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมและอำนวยความสะดวกให้ราษฎรในการเข้าไปดูแลและใช้ประโยชน์จากป่า มีห้องน้ำชั่วคราว เพื่อรองรับการทำกิจกรรมที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องในป่าชุมชนบริเวณแปลงปลูกไผ่ชุมชน

๔.๑๓) มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างยั่งยืน เช่นการปล่อยพันธุ์สัตว์พื้นถิ่นสู่ธรรมชาติ

๔.๑๔) มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔.๑๕) สร้างจิตสำนึกให้เยาวชนรักป่า โดยการสร้างต้นกล้าใหม่ขึ้นมาเพื่อให้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าชุมชนในทุกมิติ เช่น การเพาะชำกล้าไม้ การบวชป่า สืบชะตาป่าไม้และสายน้ำ การสำรวจพันธุ์ไม้ในป่าชุมชน การทำแนวกันไฟ การเฝ้าระวังและเผชิญเหตุไฟป่า การทำฝายชะลอน้ำ การนำเยาวชนเข้าค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา ส่งเยาวชนเข้าค่ายเยาวชนกล้าเยี่ยมภาคเหนือ ปี ๒๕๕๖

๕) ประโยชน์ที่ได้รับจากการดูแลรักษาป่าชุมชน

(๑) น้ำในลำห้วยมีเพิ่มมากขึ้น เกิดความชุ่มชื้นขึ้นโดยรอบลำห้วย

(๒) การพังทลายของหน้าดินลดลง ป่าเกิดความอุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น

(๓) ระบบนิเวศเกิดความสมดุลและมีความหลากหลายทางชีวภาพของป่ามากขึ้น

(๔) พันธุ์ไม้ในป่า อาทิเช่น ไม้ยืนต้น ไม้เศรษฐกิจ ไม้เชื้อเพลิง ไม้กินได้และพืชสมุนไพร

มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น

(๕) สร้างจิตสำนึกในการรักและหวงแหนป่าของราษฎรภายในหมู่บ้านมากขึ้น

(๖) แหล่งอาหารของชุมชนในป่าเพิ่มมากขึ้น

(๗) สัตว์ป่านานาชนิดๆ ที่อาศัยอยู่ในป่ามีแหล่งอาศัยเพิ่มขึ้นเนื่องจากป่ามีความชุ่มชื้นมากขึ้น

มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติในป่าชุมชน

๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน ๙๖ คน จะนำเสนอตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทางเศรษฐกิจ-สังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนเป้าหมาย

๑) สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

๒) สถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ ๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ ๓ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่กับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ ๔ แนวทางการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทางเศรษฐกิจ-สังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนเป้าหมาย

๑) สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ ๑ สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๕๐	๕๒.๑
หญิง	๔๖	๔๗.๙
รวม	๙๖	๑๐๐.๐
อายุ		
น้อยกว่า ๓๐ ปี	๒	๒.๑
ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี	๑๑	๑๑.๕
ระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี	๒๑	๒๑.๙
มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป	๖๒	๖๔.๖
รวม	๙๖	๑๐๐.๐
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	๒	๒.๑
ประถมศึกษา	๕๔	๕๖.๓
มัธยมศึกษา	๒๙	๓๐.๒
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	๓	๓.๑
ปริญญาตรี	๘	๘.๓
รวม	๙๖	๑๐๐.๐
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
๑ - ๓ คน	๖๔	๖๖.๗
๔ คนขึ้นไป	๓๒	๓๓.๓
รวม	๙๖	๑๐๐.๐
การตั้งถิ่นฐาน		
เกิดในตำบลนี้	๗/๓	๗๖.๐
ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น	๒๓	๒๔.๐
รวม	๙๖	๑๐๐.๐

ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
ตำแหน่งทางสังคม		
มีตำแหน่ง	๕๑	๕๒.๓%
ไม่มีตำแหน่ง	๕๕	๕๗.๗%
รวม	๙๖	๑๐๐.๐

เพศ

จากตารางที่ ๑ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ ๕๒.๑ เป็นหญิงร้อยละ ๔๗.๙

อายุ

จากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๖ รองลงมาร้อยละ ๒๑.๙ เป็นช่วงอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี รองลงมาเป็นช่วงอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕ และช่วงอายุน้อยกว่า ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒.๑

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากกลุ่มตัวอย่างในครัวเรือนมีสมาชิก ๑-๓ คน ร้อยละ ๖๖.๗ และรองลงมาคือตั้งแต่ ๔ คนขึ้นไป ร้อยละ ๓๓.๓ จะเห็นได้ว่าในแต่ละครัวเรือนเฉลี่ยแล้วมีสมาชิกภายในครัวเรือนน้อยเพราะปัจจุบันสังคมไทยนิยมแยกออกมาเป็นครอบครัวเดี่ยว

ระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับการศึกษาภาคบังคับหรือประถมศึกษา ร้อยละ ๕๖.๓ และสูงกว่าภาคบังคับหรือมัธยมศึกษาขึ้นไป ร้อยละ ๓๐.๒ มีการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าจนถึงปริญญาตรี ร้อยละ ๑๒.๔ และที่ได้รับการศึกษามากกว่าภาคบังคับ ร้อยละ ๒.๑ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งบางคนอาจจะมีความรู้ความเข้าใจจำกัดในหลักการและแนวคิดในการมีส่วนร่วมในการจัดการประชุมชน อย่างไรก็ตามปัจจุบันสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทช่วยเสริมความรู้และประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี

การตั้งถิ่นฐาน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานในชุมชนมานานแล้วเป็นคนในท้องถิ่น คือ เกิดในตำบลนี้ คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๐ และเป็นคนที่อพยพถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๒.๔ ส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นชุมชนบ้านต้นผึ้งเป็นหลัก ส่วนน้อยเป็นคนที่แต่งงานและย้ายมาอยู่ร่วมกับครอบครัว

ตำแหน่งทางสังคม

จากกลุ่มตัวอย่างจะพบว่าผู้ที่มีตำแหน่งทางสังคม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการประชุมชน เป็นต้น มีจำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๓ ผู้ที่ไม่มีตำแหน่งทาง

สังคมมีจำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๓/ ตำแหน่งทางสังคมจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนางานด้านป่าชุมชน เนื่องจากความเป็นอยู่ของชุมชนชนบทจะเชื่อผู้นำ หรือผู้ที่มีตำแหน่งทางสังคม ซึ่งจะสอดคล้องกับวัฒนธรรมในการบริหารการปกครองท้องถิ่นของไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๒) สถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ ๒ สถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกรรม	๒๔	๒๕.๐
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	๖	๖.๓
รับจ้าง	๕๓	๕๕.๒
ค้าขาย	๓	๓.๑
อื่น ๆ	๑๐	๑๐.๔
รวม	๙๖	๑๐๐.๐
รายได้ครอบครัวเฉลี่ย / ปี		
น้อยกว่าหรือเทียบเท่า ๕๐,๐๐๐ บาท	๒๓/	๒๔.๑
ระหว่าง ๕๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	๓๓	๓๔.๔
มากกว่า ๑๐๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๓๖	๓๗.๕
รวม	๙๖	๑๐๐.๐
รายจ่ายครอบครัวเฉลี่ย / ปี		
น้อยกว่าหรือเทียบเท่า ๕๐,๐๐๐ บาท	๑๘	๑๘.๘
ระหว่าง ๕๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	๔๕	๔๖.๙
มากกว่า ๑๐๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๓๓	๓๔.๔
รวม	๙๖	๑๐๐.๐
เงินกู้		
ญาติพี่น้อง	๓๕	๓๖.๕
สหกรณ์	๑๑	๑๑.๕
เพื่อนบ้าน	๒	๒.๑
อ.ก.ส.	๑๖	๑๖.๓
อื่น ๆ	๓๒	๓๓.๓
รวม	๙๖	๑๐๐.๐

ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
การถือครองที่ดิน		
มีที่ดินของตนเอง	๓/๕	๓/๘.๑
ไม่มีที่ดินของตนเอง	๒๑	๒๑.๙
รวม	๓๖	๑๐๐.๐
ปัญหาด้านการผลิต		
ขาดน้ำ	๒๕	๓/๕.๐
ไม่มีปัญหาการผลิต	๓/๑	๒๖.๐
รวม	๓๖	๑๐๐.๐
ปัญหาด้านการตลาด		
ราคาไม่คงที่	๒๔	๓/๕.๐
ไม่มีปัญหาด้านการตลาด	๓/๒	๒๕.๐
รวม	๓๖	๑๐๐.๐
ปัญหาด้านการเลี้ยงสัตว์		
โรคสัตว์	๘๓	๙๐.๖
ขาดเงินทุน	๙	๙.๕
รวม	๓๖	๑๐๐.๐
แหล่งน้ำที่ใช้ในการประกอบอาชีพ		
แหล่งน้ำธรรมชาติ	๑๓	๑๓.๕
บ่อขุด	๑	๑.๐
บ่อน้ำบาดาล	๖	๖.๓
น้ำฝน	๒	๒.๑
อื่น ๆ เช่น คลองชลประทาน	๓/๕	๓/๓.๑
รวม	๓๖	๑๐๐.๐
รูปแบบการใช้พลังงาน		
แก๊ส	๙/๕	๙๙.๐
เครื่องใช้ไฟฟ้า	๖๓	๖๙.๘
อื่น ๆ เช่น ไม้ฟืน(เก็บหาเอง)	๒๑	๒๑.๙
หมายเหตุ เลือกตอบได้มากกว่า ๑ คำตอบ		

อาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ รองลงมาเป็นอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐ ประกอบอาชีพอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๔ อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ ๖.๓ และอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ ๓.๑

รายได้

รายได้เฉลี่ยในครัวเรือนจากกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อปีมากกว่า ๑๐๐,๐๐๑ บาท จำนวน ๓๖ ราย คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕ รองลงมามีรายได้เฉลี่ยต่อปีระหว่าง ๕๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๓๓ ราย คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๔ และรายได้เฉลี่ยต่อปีน้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๗ ราย คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑

รายจ่าย

รายจ่ายเฉลี่ยในครัวเรือนจากกลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีระหว่าง ๕๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๔๕ ราย คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๙ รายจ่ายเฉลี่ยต่อปีมากกว่า ๑๐๐,๐๐๑ บาท จำนวน ๓๓ ราย คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๔ และรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีน้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๘ ราย คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘

เงินกู้

จากกลุ่มตัวอย่างแหล่งเงินกู้ส่วนใหญ่กู้มาจากญาติพี่น้องคิดเป็นร้อยละ ๓๖.๕ รองลงมาจากที่อื่น ๆ เช่น ธนาคาร คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ จาก ธ.ก.ส. คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗ จากสหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕ และกู้มาจากเพื่อนบ้าน คิดเป็นร้อยละ ๒.๑

การถือครองที่ดิน

เป็นสิ่งชี้วัดถึงสถานะของผู้ถือครอง ราษฎรส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นของตัวเองสูง คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๑ ราษฎรที่ไม่มีพื้นที่ถือครองเป็นของตัวเองคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙

ปัญหาในการประกอบอาชีพ

ปัญหาด้านการผลิตในการทำเกษตรกรรมนั้น ต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ รวมทั้งปริมาณน้ำที่จะได้จากเขื่อนชลประทาน ก็มีไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก

ปัญหาด้านการตลาดก็มีราคาไม่คงที่ และถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

ปัญหาด้านการเลี้ยงสัตว์ โรคสัตว์ ผลผลิตจากสัตว์อาจมีปัญหาสัตว์เป็นโรค ซึ่งเกิดจากการแพร่ระบาดของโรคสัตว์บางชนิด เช่น โรคปากเปื่อย เท้าเปื่อยและอื่น ๆ และการขาดเงินทุนในการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าเวชภัณฑ์สัตว์ ค่าตัวสัตว์ ค่าแรงงาน ค่าที่ดิน โรงเรือนอุปกรณ์ต่างๆ

แหล่งน้ำที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำอื่น ๆ เช่น คลองชลประทาน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๑ รองลงมา คือ แหล่งน้ำธรรมชาติร้อยละ ๑๓.๕ บ่อน้ำบาดาล ร้อยละ ๖.๓ น้ำฝนและบ่อขุด คิดเป็นร้อยละ ๓.๑

แหล่งเชื้อเพลิงในการดำรงชีวิต

จากกลุ่มตัวอย่างราษฎรใช้แก๊สเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๐ ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๘ และใช้เชื้อเพลิงชนิดอื่น ๆ (หาเศษไม้จากป่ามาทำฟืน) ร้อยละ ๒๑.๙

ส่วนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาต่างๆ

ก) การมีส่วนร่วม ในการศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาต่างๆ	ระดับการมีส่วนร่วม					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	ไม่มี ส่วนร่วม			
๑. มีส่วนร่วมในการ ศึกษาปัญหาทั่วไป ในป่าชุมชน	๙ (๙.๔)	๓๙ (๔๐.๖)	๓๙ (๔๐.๖)	๘ (๘.๓)	๑ (๑.๐)	๓.๔๙	๐.๘๒๑	มาก
๒. มีส่วนร่วมในการ ศึกษาปัญหาลักลอบ ในการตัดไม้ในป่าชุมชน	๓ (๓.๓)	๓๓ (๓๔.๕)	๓๓ (๓๔.๕)	๑๒ (๑๒.๕)	๓ (๓.๑)	๓.๓๔	๐.๙๐๔	มาก
๓. มีส่วนร่วมในการ ศึกษาปัญหาไฟป่า	๙ (๙.๔)	๔๐ (๔๑.๓)	๓๖ (๓๗.๕)	๑๐ (๑๐.๔)	๑ (๑.๐)	๓.๔๘	๐.๘๔๖	มาก
๔. มีส่วนร่วมในการ สำรวจพื้นที่	๑๑ (๑๑.๕)	๒๘ (๒๙.๒)	๓๘ (๓๙.๖)	๑๖ (๑๖.๓)	๓ (๓.๑)	๓.๒๙	๐.๙๔๓	ปานกลาง

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงค่าร้อยละ

จากตารางที่ ๓ พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการประชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการมีส่วนร่วมในการศึกษา สำนวน วิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๔๙ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับมาก รองลงมา คือมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาทั่วไปในประชุมชนและการลักลอบในการตัดไม้ในประชุมชน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๔๙ และ ๓.๔๘ ตามลำดับ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับมาก

ตารางที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มเพื่อการวางแผน

ข) การมีส่วนร่วม ในการคิดริเริ่ม เพื่อการวางแผน	ระดับการมีส่วนร่วม					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี ส่วนร่วม			
๕. มีส่วนร่วมในการ ประชุมปรึกษาหารือ ในเรื่องการจัดการ ประชุมชน	๑๓ (๑๓.๕)	๒๔ (๒๔.๒)	๔๓ (๔๔.๘)	๑๐ (๑๐.๕)	๒ (๒.๑)	๓.๔๒	๐.๙๒๕	มาก
๖. มีส่วนร่วมในการ วางแผนงานหรือให้ ข้อเสนอแนะในการ จัดการประชุมชน	๙ (๙.๕)	๒๓ (๒๔.๑)	๔๓ (๔๔.๐)	๑๑ (๑๑.๕)	๒ (๒.๑)	๓.๓๑	๐.๘๓๔	ปานกลาง
๗. มีส่วนร่วมในการ ลงมติสนับสนุนหรือ คัดค้านในการแก้ไข ปัญหาประชุมชน	๑๒ (๑๒.๕)	๒๔ (๒๔.๒)	๔๓ (๔๔.๘)	๑๑ (๑๑.๕)	๒ (๒.๑)	๓.๓๙	๐.๙๒๒	ปานกลาง

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงค่าร้อยละ

จากตารางที่ ๔ พบว่า การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มเพื่อการวางแผนของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในเรื่องการจัดการประชุมชน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๔๒ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับมาก รองลงมาคือมีส่วนร่วมในการลงมติสนับสนุนหรือคัดค้านในการแก้ไขปัญหาประชุมชน และการมีส่วนร่วมในการวางแผนงานหรือให้ข้อเสนอแนะในการจัดการประชุมชน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๓๙ และ ๓.๓๑ ตามลำดับ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

ตารางที่ ๕ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ค) การมีส่วนร่วม ในการดำเนินการ	ระดับการมีส่วนร่วม					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี ส่วน ร่วม			
๘. มีส่วนร่วมในการ ขอรับสนับสนุน งบประมาณในการ จัดการประชุมชน จากหน่วยงานต่างๆ	๘ (๘.๓)	๓๘ (๓๙.๖)	๓๖ (๓๗.๕)	๙ (๙.๕)	๕ (๕.๒)	๓.๓๖	๐.๙๕๓	ปานกลาง
๙. มีส่วนร่วมในการ ขอรับการสนับสนุน ให้มีการจัดตั้ง และคัดเลือก คณะกรรมการ ในการบริหารและ จัดการประชุมชน	๙ (๙.๕)	๔๓ (๔๔.๘)	๓๔ (๓๕.๕)	๙ (๙.๕)	๑ (๑.๐)	๓.๕๒	๐.๘๓๓	มาก
๑๐. มีส่วนร่วมในการ กำหนดระเบียบในการ ดูแลรักษาป่าชุมชน	๑๒ (๑๒.๕)	๓๓ (๓๔.๕)	๓๖ (๓๗.๕)	๙ (๙.๕)	๒ (๒.๑)	๓.๕๐	๐.๙๐๖	มาก
๑๑. มีส่วนร่วมในการ ปลูกและบำรุงรักษา ต้นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ ป่าชุมชน	๓๐ (๓๑.๓)	๔๐ (๔๑.๓)	๒๑ (๒๑.๙)	๕ (๕.๒)	๑ (๑.๐)	๓.๙๘	๐.๘๙๕	มาก
๑๒. มีส่วนร่วมในการ ชักชวนเพื่อนบ้าน ให้ไปร่วมกันปลูก และรักษาต้นไม้ที่ปลูก ในพื้นที่ป่าชุมชน	๑๓ (๑๓.๕)	๔๙ (๕๑.๐)	๒๓ (๒๔.๐)	๑๐ (๑๐.๕)	๑ (๑.๐)	๓.๓๖	๐.๘๘๑	ปานกลาง

ค) การมีส่วนร่วม ในการดำเนินการ	ระดับการมีส่วนร่วม					$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี ส่วน ร่วม			
๑๓. ร่วมตัดสินใจกับผู้ ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ในการ ดูแลป่าชุมชน	๗ (๗.๓)	๔๐ (๔๑.๗)	๓๑ (๓๒.๓)	๑๓ (๑๓.๕)	๕ (๕.๒)	๓.๓๒	๐.๙๗/๙	ปานกลาง
๑๔. มีส่วนร่วมในการ ลาดตระเวนตรวจตรา พื้นที่ป่าชุมชน	๑๐ (๑๐.๕)	๓๔ (๓๕.๕)	๓๐ (๓๑.๓)	๑๕ (๑๕.๖)	๗ (๗.๓)	๓.๒๖	๑.๐๗/๔	ปานกลาง
๑๕. มีส่วนร่วมในการ ดับไฟป่าและทำแนวกันไฟ	๑๓ (๑๓.๕)	๔๒ (๔๓.๔)	๒๕ (๒๖.๐)	๑๒ (๑๒.๕)	๔ (๔.๒)	๓.๕๐	๑.๐๑๖	มาก
๑๖. มีส่วนร่วมในการ เสียสละทุนทรัพย์และ อุปกรณ์ต่างๆ เพื่อช่วย ในกิจกรรมพัฒนา ป่าชุมชน เช่น การปลูกป่า การดับไฟป่า	๙ (๙.๔)	๓๗ (๓๘.๕)	๓๔ (๓๕.๕)	๑๒ (๑๒.๕)	๔ (๔.๒)	๓.๓๖	๐.๙๖๔	ปานกลาง
๑๗. มีส่วนร่วมในการ เข้ารับการอบรมความรู้ เรื่องป่าและไฟป่า	๗ (๗.๓)	๓๗ (๓๘.๕)	๓๔ (๓๕.๕)	๑๓ (๑๓.๕)	๕ (๕.๒)	๓.๒๙	๐.๙๗/๒	ปานกลาง
๑๘. มีส่วนร่วมในการ ปลูกฝังอบรมเรื่อง ประโยชน์ของ ป่าชุมชนแก่ลูกหลาน	๑๐ (๑๐.๕)	๔๐ (๔๑.๗)	๓๓ (๓๔.๕)	๑๑ (๑๑.๕)	๒ (๒.๑)	๓.๔๗	๐.๙๐๖	มาก
๑๙. มีส่วนร่วมในการ ตอบปัญหาข้อซักถาม หรือข้อสงสัยเรื่อง ป่าชุมชนแก่ผู้สนใจ	๖ (๖.๓)	๒๙ (๓๐.๒)	๔๔ (๔๕.๘)	๑๔ (๑๔.๖)	๓ (๓.๑)	๓.๒๒	๐.๘๘๕	ปานกลาง

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงค่าร้อยละ

จากตารางที่ ๕ พบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ต่มีส่วนร่วมในการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๙๘ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับมาก รองลงมาคือมีส่วนร่วมในการขอรับการสนับสนุนให้มีการจัดตั้ง และคัดเลือกคณะกรรมการในการบริหารและจัดการป่าชุมชน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๕๒ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับมาก การมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบในการดูแลรักษาป่าชุมชนและมีส่วนร่วมในการดับไฟป่าและทำแนวกันไฟ มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๕๐ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

ตารางที่ ๖ การมีส่วนร่วมในการรับผลกระทบจากการดำเนินงาน

ง) การมีส่วนร่วม ในการรับผลกระทบ จากการดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม			
๒๐. มีส่วนร่วมในการ ได้รับผลกระทบจาก ปัญหาด้านป่าไม้	๕ (๕.๒)	๒๙ (๓๐.๒)	๔๐ (๔๑.๗)	๑๖ (๑๖.๗)	๖ (๖.๓)	๓.๑๑	๐.๙๖๑	ปานกลาง
๒๑. มีส่วนร่วมในการ ใช้ไม้ใช้สอยจากป่าชุมชน	๖ (๖.๓)	๒๖ (๒๗.๑)	๓๕ (๓๖.๕)	๒๕ (๒๖.๐)	๔ (๔.๒)	๓.๐๕	๐.๙๓๗	ปานกลาง
๒๒. มีส่วนร่วมในการ ใช้ประโยชน์จากป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ น้ำผึ้ง นก แมลง เป็นต้น	๙ (๙.๕)	๒๗ (๒๘.๑)	๓๗ (๓๘.๕)	๑๘ (๑๘.๘)	๕ (๕.๒)	๓.๑๘	๑.๐๑๖	ปานกลาง
๒๓. มีส่วนร่วมในการ ใช้ประโยชน์จาก ป่าชุมชนทางอ้อม เช่น ท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น	๘ (๘.๓)	๒๖ (๒๗.๑)	๔๕ (๔๖.๗)	๑๒ (๑๒.๕)	๕ (๕.๒)	๓.๒๑	๐.๙๕๑	ปานกลาง
๒๔. มีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของชุมชนในการดูแล รักษาป่าชุมชน	๑๓ (๑๓.๕)	๓๘ (๓๙.๖)	๓๘ (๓๙.๖)	๖ (๖.๓)	๑ (๑.๐)	๓.๕๘	๐.๘๕๒	มาก

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงค่าร้อยละ

จากตารางที่ ๖ พบว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลกระทบจากการดำเนินงานของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนในการดูแลรักษาป่าชุมชน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๕๘ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับมาก รองลงมาคือมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนทางอ้อม เช่น ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาธรรมชาติ และมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ น้ำผึ้ง นก แมลง มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๒๑ และ ๓.๑๘ ตามลำดับ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

ตารางที่ ๗ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จ) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	ระดับการมีส่วนร่วม					$\bar{x}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม			
๒๕. ร่วมติดตามความเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน	๑๒ (๑๒.๕)	๒๗ (๒๘.๑)	๔๘ (๕๐.๐)	๘ (๘.๓)	๑ (๑.๐)	๓.๔๓	๐.๘๕๕	มาก
๒๖. ร่วมพูดคุยเรื่องผลดีที่ได้รับจากป่าชุมชนและความสำเร็จของการรักษาป่าชุมชน	๑๒ (๑๒.๕)	๓๑ (๓๒.๓)	๔๔ (๔๕.๘)	๘ (๘.๓)	๑ (๑.๐)	๓.๔๗	๐.๘๕๘	มาก
๒๗. ร่วมพูดคุย หรือเกี่ยวกับผลเสียที่เกิดขึ้นจากการจัดการป่าชุมชน	๑๑ (๑๑.๕)	๒๘ (๒๙.๒)	๔๖ (๔๗.๙)	๙ (๙.๕)	๒ (๒.๑)	๓.๓๙	๐.๘๘๗	ปานกลาง
๒๘. ร่วมหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชน และร่วมเสนอแนวทางแก้ไข	๑๐ (๑๐.๕)	๒๘ (๒๙.๒)	๔๘ (๕๐.๐)	๗ (๗.๓)	๓ (๓.๑)	๓.๓๖	๐.๘๘๔	ปานกลาง

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงค่าร้อยละ

จากตารางที่ ๓ พบว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผลของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการร่วมพูดคุยเรื่องผลดีที่ได้รับจากป่าชุมชนและความสำเร็จของการรักษาป่าชุมชน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๔๗ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับมาก รองลงมาคือร่วมติดตามความเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมเท่ากับ ๓.๔๓ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับมาก และการร่วมพูดคุย หรือ เกี่ยวกับผลเสียที่เกิดขึ้นจากการจัดการป่าชุมชน ๓.๓๙ ตรงกับการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน ของชุมชนบ้านต้นผึ้ง ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่จำแนกตามรายด้าน

ด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับการ มีส่วนร่วม
- การมีส่วนร่วมในการศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาต่าง ๆ	๓.๓๖	๐.๓๖๒๗	ปานกลาง
- การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม เพื่อการวางแผน	๓.๕๕	๐.๘๓๒	มาก
- การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	๒.๙๑	๐.๘๔๓๗	ปานกลาง
- การมีส่วนร่วมในการรับผลกระทบ จากการดำเนินงาน	๓.๕๖	๐.๓๗๕๓	มาก
- การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	๓.๔๐	๐.๘๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔ พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน ของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม เพื่อการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลกระทบจากการดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ ๓.๕๖ และ ๓.๔๐ ตามลำดับ ตรงกับระดับการมีส่วนร่วมระดับมาก

ส่วนที่ ๓ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๙ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ กับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กับคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างอันประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ การตั้งถิ่นฐานในที่อยู่ปัจจุบัน และอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) ในการวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ ๔.๙ - ๔.๑๕

สมมติฐานทางการวิจัย

H_0 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับเพศ

H_1 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับเพศ

ตารางที่ ๙ ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนกับเพศ

ระดับของการมีส่วนร่วม	ชาย	หญิง	รวม	χ^2	p-value
การมีส่วนร่วมน้อย	๑ (๒.๐๐)	๒ (๔.๓๕)	๓ (๓.๑๓)	๕.๑๐๕	๐.๑๖๔
การมีส่วนร่วมปานกลาง	๒๔ (๔๘.๐๐)	๑๙ (๔๑.๓๐)	๔๓ (๔๔.๓๗)		
การมีส่วนร่วมมาก	๒๑ (๔๒.๐๐)	๒๕ (๕๔.๓๕)	๔๖ (๔๗.๗๒)		
การมีส่วนร่วมมากที่สุด	๕ (๘.๐๐)	๐ (๐.๐๐)	๕ (๕.๑๓)		
รวม	๕๐ (๑๐๐.๐๐)	๔๖ (๑๐๐.๐๐)	๙๖ (๑๐๐.๐๐)		

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงร้อยละ

จากตารางที่ ๙ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๔๘.๐๐ เพศหญิงส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๓๕ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Chi-square = ๕.๑๐๕ และค่า p-value = ๐.๑๖๔ จากตารางแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับเพศ ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕

สมมติฐานทางการวิจัย

H_0 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับอายุ

H_1 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับอายุ

ตารางที่ ๑๐ ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนกับอายุ

ระดับของ การมีส่วนร่วม	น้อยกว่า ๓๐ ปี	ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี	ระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี	มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป	รวม	χ^2	p-value
การมีส่วนร่วม น้อย	๐ (๐.๐๐)	๐ (๐.๐๐)	๑ (๔.๗๖)	๒ (๓.๒๓)	๓ (๓.๑๓)	๔.๗๙๕	๐.๘๕๒
การมีส่วนร่วม ปานกลาง	๒ (๑๐๐.๐๐)	๕ (๔๕.๔๕)	๑๐ (๔๗.๖๒)	๒๖ (๔๑.๙๕)	๔๓ (๔๕.๗๙)		
การมีส่วนร่วม มาก	๐ (๐.๐๐)	๕ (๔๕.๔๕)	๑๐ (๔๗.๖๒)	๓๑ (๕๐.๐๐)	๕๑ (๔๗.๙๒)		
การมีส่วนร่วม มากที่สุด	๐ (๐.๐๐)	๑ (๙.๐๙)	๐ (๐.๐๐)	๓ (๔.๘๔)	๔ (๔.๑๓)		
รวม	๒ (๑๐๐.๐๐)	๑๑ (๑๐๐.๐๐)	๒๑ (๑๐๐.๐๐)	๖๒ (๑๐๐.๐๐)	๙๖ (๑๐๐.๐๐)		

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงร้อยละ

จากตารางที่ ๑๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อายุน้อยกว่า ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปีส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางและมากคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๔๕ อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปีส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางและมากคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๖๒ อายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากคิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Chi-square = ๔.๗๙๕ และค่า p-value = ๐.๘๕๒ จากตารางแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับอายุ ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕

สมมติฐานทางการวิจัย

H_0 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา

H_1 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา

ตารางที่ ๑๑ ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนกับระดับการศึกษา

ระดับของ การมีส่วนร่วม	ไม่ได้เรียน	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี	รวม	χ^2	p-value
การมีส่วนร่วม น้อย	๑ (๕๐.๐๐)	๐ (๐.๐๐)	๑ (๓.๔๕)	๐ (๐.๐๐)	๑ (๑๒.๕๐)	๓ (๓.๑๓)	๒๓.๒๕๐	๐.๐๒๖*
การมีส่วนร่วม ปานกลาง	๐ (๐.๐๐)	๒๖ (๕๘.๑๕)	๑๒ (๕.๑๓๘)	๑ (๓๓.๓๓)	๔ (๕๐.๐๐)	๔๓ (๔๕.๓๗)		
การมีส่วนร่วม มาก	๑ (๕๐.๐๐)	๒๓ (๕๐.๐๐)	๑๔ (๔๘.๒๘)	๒ (๖๖.๖๗)	๒ (๒๕.๐๐)	๔๖ (๔๗.๙๒)		
การมีส่วนร่วม มากที่สุด	๐ (๐.๐๐)	๑ (๑.๘๕)	๒ (๖.๙๐)	๐ (๐.๐๐)	๑ (๑๒.๕๐)	๔ (๔.๑๓)		
รวม	๒ (๑๐๐.๐๐)	๕๔ (๑๐๐.๐๐)	๒๗ (๑๐๐.๐๐)	๓ (๑๐๐.๐๐)	๘ (๑๐๐.๐๐)	๙๖ (๑๐๐.๐๐)		

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงร้อยละ

จากตารางที่ ๑๑ กลุ่มตัวอย่างที่ระดับประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ ระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีสวนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากคิดเป็นร้อยละ ๔๘.๒๘ ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าส่วนใหญ่มีสวนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗ ระดับปริญญาตรีมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากคิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Chi-square = ๒๓.๒๕๐ และค่า p-value = ๐.๐๒๖ จากตารางแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕

สมมติฐานทางการวิจัย

H_0 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือน

H_1 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือน

ตารางที่ ๑๒ ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน
กับสมาชิกในครัวเรือน

ระดับของการมีส่วนร่วม	๑ - ๓ คน	๔ คนขึ้นไป	รวม	χ^2	p-value
การมีส่วนร่วม น้อย	๓ (๔๖.๖๙)	๐ (๐.๐๐)	๓ (๓.๑๓)	๑๓.๓๗/๘	๐.๐๐๔*
การมีส่วนร่วม ปานกลาง	๓๖ (๕๖.๒๕)	๓๗ (๒๑.๘๘)	๗๓ (๔๔.๓๗/๙)		
การมีส่วนร่วม มาก	๒๓ (๓๕.๙๔)	๒๓ (๓๗.๘๘)	๔๖ (๔๗.๙๒)		
การมีส่วนร่วม มากที่สุด	๒ (๓.๑๓)	๒ (๖.๒๕)	๔ (๔.๑๓)		
รวม	๖๔ (๑๐๐.๐๐)	๓๒ (๑๐๐.๐๐)	๙๖ (๑๐๐.๐๐)		

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงร้อยละ

จากตารางที่ ๑๒ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน ๑ - ๓ คน ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๕๖.๒๕ สมาชิกในครัวเรือนจำนวน ๔ คนขึ้นไป ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากคิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘๘ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Chi-square = ๑๓.๓๗/๘ และค่า p-value = ๐.๐๐๔ จากตารางแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕

สมมติฐานทางการวิจัย

H_0 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน

H_1 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน

ตารางที่ ๑๓ ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน
กับการตั้งถิ่นฐาน

ระดับของการมีส่วนร่วม	เกิดใน ตำบลนี้	ย้ายถิ่นฐาน มาจากที่อื่น	รวม	χ^2	p-value
การมีส่วนร่วม น้อย	๒ (๒.๓/๕)	๑ (๔.๓๕)	๓ (๓.๑๓)	๗.๓๗/๑	๐.๐๖๑
การมีส่วนร่วม ปานกลาง	๓๖ (๔๙.๓๒)	๓ (๓๐.๔๓)	๔๓ (๔๔.๓/๙)		
การมีส่วนร่วม มาก	๓๔ (๔๖.๕๘)	๑๒ (๕๒.๑๓)	๔๖ (๔๗.๙๒)		
การมีส่วนร่วม มากที่สุด	๑ (๑.๓๓)	๓ (๑๓.๐๔)	๔ (๔.๑๓)		
รวม	๓/๓ (๑๐๐.๐๐)	๒๓ (๑๐๐.๐๐)	๕๖ (๑๐๐.๐๐)		

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงร้อยละ

จากตารางที่ ๑๓ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เกิดในตำบลนี้ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓๒ กลุ่มตัวอย่างที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่นส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากคิดเป็นร้อยละ ๕๒.๑๓ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Chi-square = ๗.๓๗/๑ และค่า p-value = ๐.๐๖๑ จากตารางแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕

สมมติฐานทางการวิจัย

H_0 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งทางสังคม

H_1 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับตำแหน่งทางสังคม

ตารางที่ ๑๔ ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน
กับตำแหน่งทางสังคม

ระดับของการมีส่วนร่วม	มีตำแหน่งทางสังคม	ไม่มีตำแหน่งทางสังคม	รวม	χ^2	p-value
การมีส่วนร่วม น้อย	๓ (๓/๓๒)	๐ (๐.๐๐)	๓ (๓.๑๓)	๑๑.๔๘๐	๐.๐๐๙*
การมีส่วนร่วม ปานกลาง	๒๔ (๕๘.๕๕)	๑๙ (๓๔.๕๕)	๔๓ (๕๔.๓/๙)		
การมีส่วนร่วม มาก	๑๓ (๓๑.๓/๑)	๓๓ (๖๐.๐๐)	๔๖ (๔๓.๙๒)		
การมีส่วนร่วม มากที่สุด	๑ (๒.๔๔)	๓ (๕.๕๕)	๔ (๔.๑๓)		
รวม	๔๑ (๑๐๐.๐๐)	๕๕ (๑๐๐.๐๐)	๙๖ (๑๐๐.๐๐)		

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงร้อยละ

จากตารางที่ ๑๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งทางสังคมส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕๕ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคมส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากคิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Chi-square = ๑๑.๔๘๐ และค่า p-value = ๐.๐๐๙ จากตารางแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งทางสังคม ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕

สมมติฐานทางการวิจัย

H_0 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ

H_1 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับอาชีพ

ตารางที่ ๑๕ ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนกับอาชีพ

ระดับของ การมีส่วนร่วม	เกษตร กรรม	รับราชการ หรือ รัฐวิสาหกิจ	รับจ้าง	ค้าขาย	อื่น ๆ	รวม	χ^2	p-value
การมีส่วนร่วม น้อย	๐ (๐.๐๐)	๐ (๐.๐๐)	๒ (๓.๓/๓)	๐ (๐.๐๐)	๑ (๑๐.๐๐)	๓ (๓.๑๓)	๒๑.๖๑๑	๐.๑๑๘
การมีส่วนร่วม ปานกลาง	๕ (๒๐.๘๓)	๒ (๓๓.๓๓)	๓๐ (๕๖.๖๐)	๐ (๐.๐๐)	๖ (๖๐.๐๐)	๔๓ (๔๔.๓๗)		
การมีส่วนร่วม มาก	๑๖ (๖๖.๖๓)	๔ (๖๖.๖๓)	๒๐ (๓๓.๓/๔)	๓ (๑๐๐.๐๐)	๓ (๓๐.๐๐)	๔๖ (๔๓.๗๒)		
การมีส่วนร่วม มากที่สุด	๓ (๑๒.๕๐)	๐ (๐.๐๐)	๑ (๑.๘๓)	๐ (๐.๐๐)	๐ (๐.๐๐)	๔ (๔.๑๓)		
รวม	๒๔ (๑๐๐.๐๐)	๖ (๑๐๐.๐๐)	๕๓ (๑๐๐.๐๐)	๓ (๑๐๐.๐๐)	๑๐ (๑๐๐.๐๐)	๙๖ (๑๐๐.๐๐)		

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงร้อยละ

จากตารางที่ ๑๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเกษตรกรรม มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗ อาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗ อาชีพรับจ้างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๕๖.๖๐ อาชีพค้าขายมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ อาชีพอื่น ๆ ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Chi-square = ๒๑.๖๑๑ และค่า p-value = ๐.๑๑๘ จากตารางแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕

สมมติฐานทางการวิจัย

H_0 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการถือครองที่ดิน

H_1 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับการถือครองที่ดิน

ตารางที่ ๑๖ ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน
กับการถือครองที่ดิน

ระดับของการมีส่วนร่วม	มีที่ดิน ของตนเอง	ไม่มีที่ดิน ของตนเอง	รวม	χ^2	p-value
การมีส่วนร่วม น้อย	๒ (๒.๖๓)	๑ (๔.๓๖)	๓ (๓.๑๓)	๖.๓๘๕	๐.๐๙๔
การมีส่วนร่วม ปานกลาง	๒๙ (๔๕.๓๑)	๑๕ (๖๖.๖๓)	๔๓ (๔๕.๓๙)		
การมีส่วนร่วม มาก	๔๑ (๖๕.๐๖)	๕ (๒๓.๘๑)	๔๖ (๔๓.๙๒)		
การมีส่วนร่วม มากที่สุด	๓ (๔.๖๙)	๑ (๔.๓๖)	๔ (๔.๑๓)		
รวม	๓๕ (๑๐๐.๐๐)	๒๑ (๑๐๐.๐๐)	๕๖ (๑๐๐.๐๐)		

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงร้อยละ

จากตารางที่ ๑๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีที่ดินของตนเองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๖๕.๐๖ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีที่ดินของตนเองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๓ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Chi-square = ๖.๓๘๕ และค่า p-value = ๐.๐๙๔ จากตารางแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับการถือครองที่ดิน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕

สมมติฐานทางการวิจัย

H_0 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ครอบครัวเฉลี่ย

H_1 : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับรายได้ครอบครัวเฉลี่ย

ตารางที่ ๑๗ ผลการทดสอบระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน
กับรายได้ครอบครัวเฉลี่ย

ระดับของ การมีส่วนร่วม	น้อยกว่า หรือเทียบเท่า ๕๐,๐๐๐ บาท	ระหว่าง ๕๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	มากกว่า ๑๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	รวม	χ^2	p-value
การมีส่วนร่วม น้อย	๑ (๓.๓๖)	๐ (๐.๐๐)	๒ (๕.๕๖)	๓ (๓.๑๓)	๕.๙๕๖	๐.๑๒๘
การมีส่วนร่วม ปานกลาง	๙ (๓๓.๓๓)	๑๙ (๕๓.๕๘)	๑๕ (๔๑.๖๗)	๔๓ (๔๕.๓๗)		
การมีส่วนร่วม มาก	๑๖ (๕๙.๒๖)	๑๒ (๓๖.๓๖)	๑๔ (๕๐.๐๐)	๔๒ (๔๓.๙๒)		
การมีส่วนร่วม มากที่สุด	๑ (๓.๓๖)	๒ (๖.๐๖)	๑ (๒.๗๘)	๔ (๔.๑๓)		
รวม	๒๓ (๑๐๐.๐๐)	๓๓ (๑๐๐.๐๐)	๓๖ (๑๐๐.๐๐)	๙๖ (๑๐๐.๐๐)		

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงร้อยละ

จากตารางที่ ๑๗ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเทียบเท่า ๕๐,๐๐๐ บาท มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๕๙.๒๖ มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยระหว่าง ๕๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕๘ มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยมากกว่า ๑๐๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Chi-square = ๕.๙๕๖ และค่า p-value = ๐.๑๒๘ จากตารางแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับรายได้ครอบครัวเฉลี่ย ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕

ส่วนที่ ๔ แนวทางการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง ตำบลแม่โป่ง
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ ๑๘ แนวทางการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ ๗ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
ต่อไปในอนาคต

แนวทางการจัดการป่าชุมชน	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
๓.๑ ท่านคิดที่จะจัดการกับป่าชุมชนให้ยั่งยืนและเอื้อประโยชน์ต่อคน ในชุมชนต่อไปในอนาคตหรือไม่		
คิด	๙๕	๙๙.๐
ไม่คิด	๑	๑.๐
รวม	๙๖	๑๐๐.๐
๓.๒ ถ้าท่านคิดจะจัดการป่าชุมชน จะทำอะไรต่อไป		
๓.๒.๑ กำหนดขอบเขตป่าชุมชนอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันการบุกรุก พื้นที่ป่าชุมชน	๖๒	๖๔.๖
๓.๒.๒ ปรับปรุงกติกาหรือกฎระเบียบในการควบคุม ดูแลรักษาป่าชุมชนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร	๕๕	๕๖.๓
๓.๒.๓ จัดทำป้ายประกาศหรือหนังสือแจ้งให้ทราบ โดยทั่วกันเกี่ยวกับกฎระเบียบในการควบคุมดูแลรักษาและ ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน	๕๘	๕๐.๐
๓.๒.๔ ป้องกันไฟไหม้ป่าชุมชน โดยการทำแนวกันไฟ หรือจัดเวรยามในการดูแลป่าในช่วงฤดูแล้ง	๓๕	๓๖.๑
๓.๒.๕ จัดทำเรือนเพาะชำกล้าไม้ของชุมชน	๔๓	๔๔.๐
๓.๒.๖ ปลุกต้นไม้เสริมในที่ป่าเสื่อมโทรมและดูแลรักษา ให้เจริญเติบโต	๖๘	๗๐.๘
๓.๓ ท่านต้องการให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของกรมป่าไม้ สนับสนุน ชุมชนในการดำเนินงานพัฒนาป่าชุมชนหรือไม่	๙๕	๙๙.๙
๓.๔ ต้องการให้สนับสนุนเรื่องใด		
๓.๔.๑ ให้การสนับสนุนในการศึกษาเรื่อง ชนิดพรรณไม้ ของป่า ชุมชนไว้ในป่าชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนในการ วางแผนการจัดการป่าชุมชนต่อไป	๘๓	๘๖.๕

แนวทางการจัดการป่าชุมชน	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
๓.๔.๒ ให้ความรู้เรื่องป่าชุมชน		
- การจัดฝึกอบรม	๕๖	๕๓%.๙
- การนำศึกษาดูงานป่าชุมชน ที่ประสบความสำเร็จ	๕๖	๕๘.๓
- การให้ความรู้เรื่องการจัดทำ แผนพัฒนาป่าชุมชน	๕๘	๕๐.๐
๓.๔.๓ ให้สนับสนุนงบประมาณด้าน		
- กล้าไม้	๖๒	๖๔.๖
- เครื่องหมายหรือแนวเขตป่าชุมชน	๓๖	๓๓%.๕
- วัสดุในการเพาะชำกล้าไม้	๓๖	๓๓%.๕
- อุปกรณ์ช่วยในการดับไฟป่า	๖๖	๖๘.๘
- สนับสนุนงบประมาณเป็นกองทุน หมู่บ้านสำหรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับป่าชุมชน เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่ม น้ำมันรถ สำหรับผู้ไป ช่วยดับไฟป่า ไปช่วยในการ ปลูกป่า หรือปลูกซ่อมและแล้วถาง วัชพืชในการบำรุงรักษาต้นไม้	๖๓	๖๙.๘
- จัดทำและพิมพ์เอกสารเผยแพร่ เกี่ยวกับป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง เพื่อแจกจ่ายให้กับผู้สนใจ	๔๕	๔๕.๘

จากตารางที่ ๑๘ เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะจัดการกับป่าชุมชนให้ยั่งยืนและเอื้อประโยชน์ต่อคนในชุมชนต่อไปในอนาคต ถึงร้อยละ ๙๙.๐ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ต้องการให้เจ้าหน้าที่หรือ

หน่วยงานของกรมป่าไม้ สนับสนุนชุมชนในการดำเนินงานพัฒนาป่าชุมชน ร้อยละ ๙๓.๙ โดยต้องการให้การสนับสนุนในการ ศึกษาเรื่อง ชนิดพรรณไม้ ของป่า สมุนไพรในป่าชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชน ในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน ร้อยละ ๘๖.๕ ให้ความรู้เรื่องป่าชุมชน เช่น การนำศึกษาดูงาน ป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ร้อยละ ๕๘.๓ และให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเป็นกองทุนหมู่บ้าน สำหรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับป่าชุมชน เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่ม น้ำมันรถ สำหรับผู้ไปช่วยดับไฟป่า ไปช่วยในการปลูกป่า หรือปลูกซ่อมและแผ้วถางวัชพืชในการบำรุงรักษาต้นไม้ ร้อยละ ๖๙.๘ ให้สนับสนุน งบประมาณด้านอุปกรณ์ช่วยในการดับไฟป่าและกล้าไม้ เท่ากับ ๖๘.๘ และ ๖๔.๖ ตามลำดับ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานด้านประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนที่ดูแลรักษาป่าชุมชน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ กับคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค ข้อขัดข้องในการจัดการรวมถึงแนวทางในการบริหารจัดการในอนาคต ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนา และวางแผนการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับศักยภาพความต้องการของชุมชนในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสมต่อไป

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ราษฎรชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้ศึกษาเฉพาะประชากรที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนจำนวนครัวเรือน ซึ่งรู้และมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนแห่งนี้

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อประกอบการสัมภาษณ์ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ประกอบด้วยเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ตอน ประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามทั่วไปเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม สถานภาพเศรษฐกิจ รายได้จากการประกอบอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม รายจ่าย การถือครองที่ดิน แหล่งน้ำที่ใช้สำหรับทำการเกษตรปัญหาและอุปสรรคในการทำการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ การใช้เชื้อเพลิง

ส่วนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ลักษณะคำถามเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชุมชน

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชนต่อไปในอนาคต แนวความคิดในการจัดการป่าชุมชนให้ยั่งยืนและเพื่อประโยชน์ต่อคนในชุมชนว่าจะจัดการอย่างไร ความต้องการให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานกรมป่าไม้สนับสนุนในการดำเนินงานพัฒนาป่าชุมชน ตลอดจนสิ่งที่ต้องการรับการสนับสนุนทางด้านใดบ้าง เป็นต้น

ข้อมูลที่สำคัญและรวบรวมได้จากแบบสอบถามจะนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistics Package for the Social Sciences) เพื่อวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าไคสแควร์ (Chi-square)

สำหรับผลที่ได้จากการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนกรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทางเศรษฐกิจสังคมและข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป ส่วนมากได้รับการศึกษาภาคบังคับ หรือประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ครัวเรือนมีสมาชิก ๑-๓ คน รายได้เฉลี่ยในครัวเรือนจากกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อปีมากกว่า ๑๐๐,๐๐๑ บาท ส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานในชุมชนมานานแล้วเป็นคนในท้องถิ่น คือ เกิดในตำบลนี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง อาชีพค้าขาย ประกอบอาชีพอื่น ๆ

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

กลุ่มตัวอย่างของชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน การดูแลรักษาป่าชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนทางอ้อม เช่น ทองเทียวพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาธรรมชาติ มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ น้ำผึ้ง นก แมลง เป็นต้น

ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

- การมีส่วนร่วมในการดำเนินการกลุ่มตัวอย่างของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างของชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ป่า มีส่วนร่วมในการขอรับการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งและคัดเลือกคณะกรรมการในการบริหารและจัดการป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบในการดูแลรักษาป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการดับไฟป่าและทำแนวกันไฟ มีส่วนร่วมในการปลูกฝังอบรมเรื่องประโยชน์ของป่าชุมชนแก่ลูกหลาน มีส่วนร่วมในการเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อช่วยในกิจกรรมพัฒนาป่าชุมชน เช่น การปลูกป่า การดับไฟป่า มีส่วนร่วมในการชักชวนเพื่อนบ้านให้ไปร่วมกันปลูกและรักษาต้นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน จึงให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาป่าชุมชนแห่งนี้ให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

- การมีส่วนร่วมในการรับผลกระทบจากการดำเนินงาน

กลุ่มตัวอย่างของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานเล็กน้อย ปัจจุบันมีการหาไม้ใช้สอยจากป่าชุมชนลดลง ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนในการดูแลรักษาป่าชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในด้านทองเทียว ชุมชนมีความร่วมมือเหมาะสมกับการพักผ่อนหย่อนใจและศึกษาธรรมชาติ

- การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กลุ่มตัวอย่างของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ร่วมพูดคุยเรื่องผลดีที่ได้รับจากป่าชุมชนและความสำเร็จของการรักษาป่าชุมชน ร่วมติดตามความเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน ร่วมพูดคุย ทารื้อ เกี่ยวกับผลเสียที่เกิดขึ้นจากการจัดการป่าชุมชน ร่วมหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชนและร่วมเสนอแนวทางแก้ไข

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การตั้งถิ่นฐาน รายได้ การถือครองที่ดิน อาชีพและตำแหน่งทางสังคมกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ (๐.๐๕) พบว่า

เพศ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับเพศ

อายุ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับอายุ

ระดับการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา

สมาชิกในครัวเรือน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือน

การตั้งถิ่นฐาน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน

อาชีพ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ

ตำแหน่งทางสังคม พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งทางสังคม

การถือครองที่ดิน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับการถือครองที่ดิน

รายได้ครอบครัวเฉลี่ย พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับรายได้ครอบครัวเฉลี่ย

แนวทางการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดมีแนวความคิดที่จะจัดการป่าชุมชนให้ยั่งยืนในอนาคต โดยมีแนวคิดที่ต้องการให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของกรมป่าไม้ สนับสนุนชุมชนในการดำเนินงานพัฒนาป่าชุมชน โดยต้องการให้การสนับสนุนในการศึกษาเรื่องชนิดพรรณไม้ ของป่า สมุนไพรในป่าชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน ให้ความรู้เรื่องป่าชุมชน เช่น การนำศึกษาดูงานป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเป็นกองทุนหมู่บ้านสำหรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับป่าชุมชน เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่ม น้ำมันรถ สำหรับผู้ไปช่วยดับไฟป่า ไปช่วยในการปลูกป่า หรือปลูกซ่อมและแผ้วถางวัชพืชในการบำรุงรักษาต้นไม้ และต้องการให้สนับสนุนงบประมาณด้านอุปกรณ์ช่วยในการดับไฟป่าและกล้าไม้

ตอนที่ ๒ การศึกษากระบวนการ ขั้นตอน การเสนอโครงการปทุมชน (Best Practice)

เข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

การเสนอโครงการปทุมชน (Best Practice) เข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม นั้น มีกระบวนการขั้นตอนดำเนินการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. รางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๗ นี้ จะพิจารณาจากส่วนราชการที่มีผลการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ ซึ่งกำหนดรางวัลเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม ระดับดี และระดับชมเชย

๒. ส่วนราชการสามารถสมัครเสนอผลงานขอรับการประเมินเพื่อรับรางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๗ โดยสมัครในนามของส่วนราชการ และอธิบดี/หัวหน้าส่วนราชการ เป็นผู้ลงนามในหนังสือเพื่อส่งเอกสารเสนอผลการดำเนินการ

๓. ข้อมูลประกอบการสมัคร

๓.๑ ข้อมูลผลการดำเนินงานของส่วนราชการเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการตามใบสมัคร: กรอกตามความเป็นจริงทุกข้อ และหากมีเอกสารหรือภาพประกอบให้แนบมาพร้อมด้วย โดยเป็นข้อมูลการดำเนินงานตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๖ (ยกเว้นกรณีมีความต่อเนื่อง)

๓.๒ เตรียมความพร้อมข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์/สังเกตการณ์ (สำหรับในกรณีที่ผ่านการประเมินในขั้นตอนที่ ๑)

๔. คำถามใดมีพื้นที่ไม่เพียงพอในการกรอกข้อมูลสามารถเขียนเพิ่มเติมในกระดาษอื่น และกรุณาหมายเหตุแสดงเชื่อมโยงกับข้อคำถามด้วย

๕. ในกรณีที่ส่วนราชการต้องการดาวน์โหลดไฟล์ใบสมัคร และหลักเกณฑ์แนวทางการพิจารณา รางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม สามารถดาวน์โหลดได้จาก www.opdc.go.th

๖. ส่งใบสมัครพร้อมเอกสารประกอบไปยังสำนักงาน ก.พ.ร.

ซึ่งนายพิชัย เอกศิริพงษ์ ได้นำความรู้และประสบการณ์ในการทำงานด้านปทุมชนมาถ่ายทอดความรู้ เรียบเรียงเป็นข้อมูลเชิงอธิบาย การส่งเสริมโครงการปทุมชนในมิติต่างๆ ตามหัวข้อที่สำนักงาน ก.พ.ร. กำหนด ดังนี้

มิติที่ ๑: ความสามารถของหน่วยงานภาครัฐ

๑. การกำหนดนโยบาย/ทิศทางที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ

๑.๑ หน่วยงานมีการกำหนดนโยบาย หรือทิศทาง หรือยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ

(๑) ตามกฎกระทรวงการแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ.๒๕๕๑ กำหนดให้การเสริมสร้างความร่วมมือของภาคประชาชนเป็นกลยุทธ์หลักในการอนุรักษ์ สงวน คุ้มครอง ปันฟู ดูแลรักษา ส่งเสริม และทำนุบำรุงป่าไม้

(๒) กรมป่าไม้มีการจัดทำแผนกลยุทธ์กรมป่าไม้และแผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘ ด้วยเทคนิค SWOT Analysis โดยส่วนหนึ่งพิจารณาจากบริบทของสถานการณ์ป่าไม้ในประเทศไทย ประกอบกับแผนบริหารราชการแผ่นดิน และนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งมุ่งเน้นให้ทิศทางการทำงานของกรมป่าไม้จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือและให้ความสำคัญกับบทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน กรมป่าไม้จึงได้กำหนดให้การเสริมสร้างความร่วมมือของภาคประชาชนอยู่แผนกลยุทธ์ที่ ๔ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ ซึ่งอยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การอนุรักษ์ พัฒนาระบบศักยภาพและการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างสมดุล บูรณาการสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๒ ผู้บริหารของหน่วยงานมีการให้นโยบาย หรือทิศทาง ที่แสดงให้เห็นว่าให้ความสำคัญกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

แผนบริหารราชการแผ่นดินและนโยบายของรัฐบาลมุ่งเน้นให้ทิศทางการทำงานของกรมป่าไม้จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือและให้ความสำคัญกับบทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ผู้บริหารกรมป่าไม้จึงได้มอบนโยบายและกำหนดทิศทางการปฏิบัติงานของกรมป่าไม้ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยการกำหนดให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ เป็นแผนกลยุทธ์กรมป่าไม้ แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๘ และแผนปฏิบัติราชการประจำปี รวมทั้งมอบนโยบายและข้อสั่งการในเรื่องการแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน ในการประชุมผู้บริหารประจำเดือน และการประชุมประจำสัปดาห์

๑.๓ หน่วยงานมีการสื่อสารนโยบาย หรือทิศทาง หรือยุทธศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมให้ทราบทั่วกันทั้งองค์กร

๑) ถ่ายทอดโดยกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ของกรมป่าไม้ แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี

๒) กำหนดเป็นตัวชี้วัดระดับองค์กร และถ่ายทอดลงสู่ระดับสำนัก/กลุ่ม ลงสู่ส่วน/ฝ่าย และระดับบุคคล

๓) ถ่ายทอดผ่านการประชุมผู้บริหารประจำเดือน ประชุมประจำสัปดาห์

๑.๔ หน่วยงานมีการวิเคราะห์กำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ

กรมป่าไม้มีการวิเคราะห์และกำหนดกลุ่มผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกรมป่าไม้ โดยจัดทำข้อมูลไว้ในลักษณะสำคัญองค์กรของกรมป่าไม้ ซึ่งจะดำเนินการปรับปรุงข้อมูลดังกล่าวเป็นประจำทุกปี จากนั้นแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบตามแผนงานโครงการ จะมีการกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ของแต่ละโครงการ ตามแผนงานประจำปีอาทิเช่น โครงการป่าชุมชน จะแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Key Stakeholders) เป็นผู้มีความสำคัญ และมีบทบาทอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการป่าชุมชน ดังนี้

๑) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ อธิบดีกรมป่าไม้ ผู้อำนวยการสำนักจัดการป่าชุมชน ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ผู้อำนวยการส่วนจัดการป่าชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมงานป่าชุมชน ทุกสำนักในพื้นที่

๒) ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือกำนัน และประธานกรรมการป่าชุมชน

กลุ่มที่ ๒ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง (Primary Stakeholders)

เป็นกลุ่มผู้ได้รับผลจากโครงการป่าชุมชนโดยตรง อันได้แก่ ชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายของโครงการ ซึ่งในระยะแรกจะกำหนดเป็นชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายรอบๆ ป่าสงวนแห่งชาติ ในระยะ ๕ กิโลเมตร จำนวน ๒๑,๘๕๐ หมู่บ้าน

กลุ่มที่ ๓ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอง (Secondary Stakeholders)

เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการป่าชุมชน ได้แก่ หน่วยงานภายในกรมป่าไม้ที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักแผนงานและสารสนเทศ สำนักบริหารกลาง สำนักจัดการเครือข่ายป่าไม้ และหน่วยงานภายนอก ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงบประมาณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้ว่าราชการจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การเอกชน บริษัท ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ จำกัด จำกัด บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ฯลฯ

๑.๕ หน่วยงานมีการจัดทำแผนหรือแนวทางในการขับเคลื่อนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

(๑) มีการจัดทำแผนและแนวทางในการขับเคลื่อนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม โดยขับเคลื่อนผ่านแผนกลยุทธ์ของกรมป่าไม้ แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี

(๒) มีการบูรณาการข้อมูลจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาจัดทำแนวทางและวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม เช่น

- แผนงานการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของการมีส่วนร่วม (Public Participation) หรือแนวทางประชารัฐ โดยปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการจากเดิมที่รัฐเป็นผู้รับผิดชอบดูแลแต่เพียงฝ่ายเดียว เป็นการกระจายอำนาจโดยให้ราษฎรและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

- แผนพัฒนาป่าไม้ร่วมกับองค์กรและเครือข่ายแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรและเครือข่าย เช่น โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำโครงการพัฒนาป่าไม้แบบบูรณาการ

- แผนพัฒนาป่าไม้ร่วมกับสถาบันศาสนา เพื่อส่งเสริมให้สถาบันทางศาสนาช่วยในการพัฒนาป่าไม้ เพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจ ในลักษณะพุทธอุทยาน

๒. การมีกลไกหรือหน่วยงานรองรับในการส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

๒.๑ หน่วยงานมีการกำหนดบุคลากรรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อผลักดันหรือขับเคลื่อนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

๑) ระบุไว้ในอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงการแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๑ และโครงสร้างองค์กร

๒) มีการระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบผ่านแผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบตามแผนงานโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม จะทำการถ่ายทอดแผนงานโครงการลงสู่ส่วน/ฝ่าย และลงสู่บุคคล

๒.๒ หน่วยงานมีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อผลักดันหรือขับเคลื่อนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่ชัดเจน

๑) ระบุอำนาจหน้าที่และหน่วยงานที่รับผิดชอบไว้ตามกฎหมายกระทรวงการแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๑

๒) กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบตามโครงสร้างองค์กร อาทิเช่น ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน และส่วนส่งเสริมการมีส่วนร่วม สำนักจัดการป่าชุมชน / ส่วนส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วม สำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า เป็นต้น

๓) กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบตามแผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบตามแผนงานโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม จะทำการถ่ายทอดแผนงานโครงการลงสู่ส่วน/ฝ่าย และลงสู่บุคคลตามระดับต่อไป

๓. การสร้างระบบ หรือวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม และค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

๓.๑ หน่วยงานมีการจัดทำคู่มือหรือแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการสำหรับบุคลากรเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงาน

มีการจัดทำคู่มือ/แนวทางการดำเนินงานในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น คู่มือการปฏิบัติงานตามแนวทางการจัดทำโครงการป่าชุมชนของกรมป่าไม้/คู่มือการปฏิบัติงานกิจกรรมการบริหารจัดการพื้นที่โดยการสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นต้น

๓.๒ หน่วยงานมีการพัฒนาความรู้ และทักษะของบุคลากรในหน่วยงานให้เอื้อต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ รวมทั้งมีการประเมินผลความรู้ความเข้าใจด้วย

มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะของบุคลากรในหน่วยงาน โดยการ จัดโครงการประชุม/อบรม/สัมมนา การถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ การจัดทำคู่มือ

การปฏิบัติงาน การสอนงานโดยบุคลากรที่มีประสบการณ์ รวมถึงการมอบหมายงานให้ปฏิบัติ โดยจะทำการประเมินผลความรู้ความเข้าใจโดยการประเมินความรู้หลังการประชุม/อบรม/สัมมนา และประเมินความรู้ความเข้าใจจากผลสัมฤทธิ์ของงานที่ได้รับมอบหมาย

๓.๓ หน่วยงานมีการพัฒนาความรู้ และทักษะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ รวมทั้งมีการประเมินผลความรู้ความเข้าใจด้วย

มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นผู้แทนในแต่ละกลุ่มเป้าหมายปีละไม่ต่ำกว่า ๒,๐๐๐ คน โดยการจัดโครงการประชุม/อบรม/สัมมนา รวมทั้งมีการเผยแพร่ความรู้ การทำสื่อประชาสัมพันธ์ตามช่องทางต่างๆ เช่น การทำคู่มือ/แผ่นพับ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการประเมินความรู้ความเข้าใจ โดยการประเมินความรู้หลังการประชุม/อบรม/สัมมนา และประเมินการนำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ในกิจกรรมพัฒนาป่าไม้ร่วมกับองค์กรและเครือข่ายแบบบูรณาการ ตามหัวข้อที่ระบุไว้ในโครงการประเมินผลการดำเนินงานในระดับผลผลิตและผลลัพธ์ของกรมป่าไม้ โดยที่ปรึกษาจากศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งจากผลการประเมินความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๖ ในภาพรวมพบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ร้อยละ ๑๐๐ และมีระดับการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด (๓.๖๐)

๔. การบริหารจัดการข้อมูลเครือข่ายภาคประชาชน/ภาคประชาสังคม หรือกลุ่มเครือข่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๔.๑ หน่วยงานมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลเครือข่ายภาคประชาชน/เครือข่ายภาคประชาสังคม หรือเครือข่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ

มีการจัดเก็บฐานข้อมูลเครือข่าย โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลของหน่วยงาน (เอกสาร/หนังสือ/การเก็บในรูปของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์) การจัดทำเป็นประกาศของกรมป่าไม้ รวมถึงการจัดเก็บฐานข้อมูลไว้ในเว็บไซต์ของกรมป่าไม้ เป็นต้น

๔.๒ หน่วยงานมีการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลที่ได้จัดทำขึ้นดังกล่าวให้ทันสมัยและถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ

กรมป่าไม้มอบหมายผู้รับผิดชอบในการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลให้ถูกต้องและทันสมัย โดยการแต่งตั้งคณะทำงานในการดำเนินการดังกล่าว โดยคณะทำงานจะประกอบด้วยผู้แทนจากทุกสำนัก/กลุ่มภายในกรมป่าไม้

๔.๓ หน่วยงานมีการนำข้อมูลเครือข่ายภาคประชาชน/เครือข่ายภาคประชาสังคม หรือเครือข่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการไปใช้ประโยชน์

กรมป่าไม้ได้นำข้อมูลเครือข่ายให้สมาชิกเครือข่าย ใช้ประโยชน์ในการติดต่อประสานงานระหว่างกัน โดยนำประสบการณ์ที่ได้รับไปขยายผลเป็นแบบอย่างกับชุมชนอื่นๆ รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนางานด้านป่าไม้ต่อไป

มิติที่ ๒ : กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารราชการอย่างเป็นรูปธรรม

๕. การสนับสนุนการทำงานของภาคประชาชน/ประชาสังคม/ภาคเอกชน

๕.๑ หน่วยงานมีการให้ข้อมูลข่าวสาร หรือสนับสนุนข้อมูลที่เป็นต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการของภาคประชาชน หรือภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการรับฟังความคิดเห็นร่วมกัน ไม่น้อยกว่า ๓ ช่องทาง

ช่องทางที่ ๑ เข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในชุมชน

กรมป่าไม้มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการป่าชุมชน จึงมีแผนปฏิบัติการ ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ เข้าทำการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ทำความเข้าใจให้ชุมชนรับทราบถึงปัญหาด้านป่าไม้ และวิธีแก้ไขปัญหาด้านแนวคิดด้านป่าชุมชน

ช่องทางที่ ๒ การประชุม/อบรม/ สัมมนา ชุมชนและเครือข่าย

เพื่อให้ชุมชนและเครือข่าย เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ จึงได้มีการชี้แจงข้อมูล และรับฟังความคิดเห็นผ่านการประชุม อบรมราษฎร และเครือข่าย โดยมีการจัดทำโครงการอย่างเป็นรูปธรรม

ช่องทางที่ ๓ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ด้านป่าชุมชนทาง website

กรมป่าไม้ โดยสำนักจัดการป่าชุมชน ได้จัดทำ website สำนักจัดการป่าชุมชนเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชน องค์กรต่างๆ และประชาชนทั่วไป ให้รับทราบถึงบทบาทหน้าที่ เทคนิควิธีการดำเนินงานโครงการป่าชุมชน และข้อมูลความรู้ข่าวสารความก้าวหน้าในการดำเนินงาน

ช่องทางที่ ๔ การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการเผยแพร่

กรมป่าไม้เล็งเห็นความสำคัญของชุมชน และประชาชนทั่วไปในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าในรูปแบบป่าชุมชน จึงได้ผลิตสื่อเพื่อการเผยแพร่ เช่น เอกสาร หรือ CD เป็นต้น

๕.๒ หน่วยงานมีการสรุปและนำความคิดเห็นของประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมาเป็นข้อมูลประกอบ เพื่อปรับปรุง/พัฒนา หรือดำเนินกิจกรรม/โครงการ ตามภารกิจหลัก ไม่น้อยกว่า ๒ กิจกรรม/โครงการ ขึ้นไป

๑) กิจกรรมการจัดตั้งป่าชุมชน

ในการจัดทำโครงการป่าชุมชน ทุกหมู่บ้านจะต้องมีการจัดประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อรับฟังความคิดเห็น รับทราบปัญหา และมีมติร่วมกัน ที่จะดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชน และคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน คัดเลือกประธานคณะกรรมการ รวมทั้งต้องให้บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปี บริบูรณ์ขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน ลงลายมือชื่อตั้งแต่ ๕๐ คนขึ้นไป เพื่อเป็นตัวแทนชุมชนในการจัดทำโครงการป่าชุมชน

๒) กิจกรรมการบริหารจัดการพื้นที่โดยการสนับสนุนของภาครัฐ

การจัดทำแผนกิจกรรมการบริหารจัดการพื้นที่โดยการสนับสนุนของภาครัฐ จะต้องมีการประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อนำมาประกอบการจัดทำแผนดังกล่าว ตามความต้องการของชุมชน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน

๕.๓ หน่วยงานมีคณะกรรมการ หรือคณะทำงานภาคประชาชน ที่ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานโครงการ และติดตามผลการดำเนินการ

กรมป่าไม้ไม่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการแต่งตั้งในรูปแบบของคณะทำงานภาคประชาชน เช่น คณะกรรมการป่าชุมชนประจำโครงการป่าชุมชนทุกโครงการ เพื่อเป็นตัวแทนชุมชนในการบริหารจัดการป่าชุมชน กำหนดแผนการบริหารจัดการป่า ดำเนินการและติดตามผลการดำเนินงาน โดยเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้จะมีทำหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมในเรื่องของเทคนิค ความรู้ที่จำเป็นในการจัดการป่าชุมชนตามหลักวิชาการ

๕.๔ หน่วยงานมีระบบการจัดสรรงบประมาณ/ทรัพยากร หรืออื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานที่เป็น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรมป่าไม้จะกำหนดแผนงานและงบประมาณ รวมทั้งจำนวนหมู่บ้านเป้าหมาย ที่จะส่งเสริมให้มีการจัดตั้งป่าชุมชนในแต่ละปีงบประมาณ สำหรับการจัดสรรงบประมาณ/ทรัพยากรให้แต่ละหมู่บ้านเป้าหมายนั้น กรมป่าไม้จะพิจารณางานแผนงานโครงการที่แต่ละหมู่บ้านเป้าหมายแจ้งให้กรมป่าไม้ทราบ

๕.๕ หน่วยงานมีระบบในการเปิดให้ภาคส่วนอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ/ทรัพยากร หรืออื่นๆ เพื่อดำเนินการในโครงการที่มาจากความต้องการของประชาชนในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาในพื้นที่

กรมป่าไม้สนับสนุนและเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอก อาทิเช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด ให้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณในการบริหารจัดการป่าชุมชนตามความต้องการของชุมชนรวมทั้งเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ และจัดทำโครงการร่วมกับกรมป่าไม้ เพื่อสนับสนุนงานด้านป่าชุมชน และตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งได้เปิดโอกาสให้ชุมชนจัดทำแผน ตามแบบ ปชช.๓ (โครงการป่าชุมชน) โดยมีใจความสำคัญให้สามารถรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น เพื่อมาดำเนินการตามแผนได้

๖. การบูรณาการหรือการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และภาคส่วนอื่น

ที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานมีการดำเนินโครงการ โดยมีการบูรณาการการทำงานหรือการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่ม/เครือข่าย/ชุมชน/ภาคประชาสังคม/เครือข่ายภาคประชาชนที่เกี่ยวข้อง

กรมป่าไม้มีการบูรณาการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานเอกชนหลายหน่วยงาน ยกตัวอย่างเช่น

- ๑) บริษัท ไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) ดำเนินโครงการอนุรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน
 - ๒) บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ดำเนินโครงการ การบินไทย ปลุกชีวิตให้แผ่นดิน โดยการส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการป่าชุมชน ที่ป่าชุมชนบ้านร้องบอน หมู่ที่ ๑๒ ตำบลม่วงคำ อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย
 - ๓) บริษัท เมอร์ค จำกัด ดำเนินโครงการประชอาสาปลูกป่า ร่วมเป็น ๑ ใน ๔๐๐ ล้านกล้า ๔๐ พรรษา มหาราชินี
 - ๔) บริษัท กลุ่มเซ็นทรัล จำกัด และมูลนิธิเตียง จิราธิวัตน์ ดำเนินโครงการเซ็นทรัลอาสาพัฒนา ป่าชุมชน ที่ป่าชุมชนแม่ป๋อกใน ตำบลศรีวิชัย อำเภอสี จังหวัดลำพูน และป่าชุมชนบ้านทาป่าเปา ตำบล ทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
 - ๕) โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)
 - ๖) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการป่าชุมชนต้องผ่าน ความเห็นชอบจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ดูแลพื้นที่ดำเนินการอีกด้วย
 - ๗) หน่วยงานระดับจังหวัด ให้การสนับสนุนงบประมาณและดำเนินการโครงการร่วมกัน เช่น อบจ. สุโขทัย ให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดประชุมเครือข่ายทุกอำเภอ เพื่อดำเนินโครงการ ป่าชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่ง สปก. มอบคืนกรมป่าไม้ จำนวนกว่า ๒๐,๐๐๐ ไร่
๗. การส่งเสริมการทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่นแบบหุ้นส่วน (ระดับความร่วมมือ) ในการจัดทำโครงการ และบริการสาธารณะ

การเสนอโครงการตัวอย่าง และการสรุปความสำเร็จหรือบทเรียนจากการดำเนินโครงการ ที่ใช้แนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในระดับความร่วมมือ (Collaboration) (โครงการที่ปรากฏในภารกิจหลัก หรือประเด็นการพัฒนาเร่งด่วน/สำคัญของหน่วยงาน)

- สรุปความเป็นมา/สภาพปัญหา ที่นำมาสู่การพัฒนาหรือปรับปรุงการดำเนินโครงการ

โครงการป่าชุมชน

โครงการป่าชุมชนเป็นกิจกรรมภายใต้กิจกรรมหลักส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ผลผลิตที่ ๑ พื้นที่ป่าไม้ได้รับการบริหารจัดการ แผนงานอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นภารกิจหลัก ของกรมป่าไม้ โดยมีความสำคัญที่จะต้องขยายผลการดำเนินงานออกไปอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ชุมชน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดูแลรักษาฟื้นฟูป่า

ราษฎรในชนบทไทยจำนวนมากดำรงชีพด้วยการอาศัยพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ราษฎรมีชีวิต ความเป็นอยู่ที่สงบสุขและเรียบง่าย เนื่องจากเคยมีทรัพยากรป่าไม้และน้ำที่อุดมสมบูรณ์ แต่ในช่วงที่ ผ่านมาการพัฒนาประเทศและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการใช้ทรัพยากรต่างๆ เป็นวัตถุดิบเพื่อการผลิตจำนวนมาก โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกใช้เกินกว่าศักยภาพ มีการบุกรุก

แผ้วถาง เปลี่ยนพื้นที่ป่าไม้เป็นที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม ทำให้สูญเสียป่าไม้อย่างถาวร เกิดผลกระทบ ต่อทรัพยากรอื่นๆ เช่น ทำให้ขาดแหล่งน้ำ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้ราษฎรดังกล่าวที่พึ่งพิง ทรัพยากรป่าไม้ และมีอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม ทำการเกษตรไม่ได้ผล คุณภาพชีวิตตกต่ำ และมีผล ทำให้สังคมมีปัญหา สาเหตุจากการบุกรุกป่าเพิ่มมากขึ้นยังก่อให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงและบ่อยครั้ง ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ปฏิบัติงานด้านป่าไม้กับราษฎร ที่ต้องอาศัยทรัพยากรป่าไม้ในการยังชีพ จนสังคม ขาดความสงบสุข

ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ประกอบกับการพัฒนาทางการเมือง ทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบ ของการมีส่วนร่วม (Public Participation) หรือ “แนวทางประชารัฐ” ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการจากเดิม ที่ให้รัฐมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติเพียงฝ่ายเดียว เป็นการกระจายอำนาจโดยให้ ราษฎรและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น ให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นหน่วยงาน ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายในการคุ้มครองดูแล บำรุง รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

กรมป่าไม้ในฐานะหน่วยงานภาครัฐ ได้ตอบสนองต่อแนวทางดังกล่าว โดยได้ไปแปลงสู่การ ปฏิบัติเป็นแผนงานของกรมป่าไม้ในเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐในการจัดการ ทรัพยากรป่าไม้ หรือที่เรียกว่า “การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน” โดยการจัดทำโครงการป่าชุมชน ตั้งแต่ปี ๒๕๔๒ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน “การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน” จึงเป็นภาพรวมการทำงาน ของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้หรือเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ร่วมกับ ราษฎรในชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายอื่นๆ องค์กรต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พนักงานเจ้าหน้าที่ในส่วนกลางกรมป่าไม้เริ่มวางแผนคิด จัดทำแผนงานหรือโครงการพิจารณาขอรับ การจัดสรรงบประมาณ จัดส่งให้เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ไปปฏิบัติงานพื้นที่ในกิจกรรมใดๆ ร่วมกับราษฎร ในชุมชน และประสานการดำเนินงานเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายอื่นๆ ให้เข้าร่วมหรือให้การสนับสนุน จนเกิดผล ในการจัดการป่าไม้ในรูปแบบการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนที่ปฏิบัติ ทั้งงานในชุมชนหมู่บ้าน งานในพื้นที่ที่ ได้รับอนุมัติโครงการป่าชุมชนตามกฎหมายให้ประสบผลสัมฤทธิ์ ไปสู่เป้าหมายหลัก คือ ป่ายั่งยืน ประชาชนได้รับประโยชน์

- วัตถุประสงค์การดำเนินโครงการ และอธิบายการกำหนดแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงหรือ แก้ปัญหา

วัตถุประสงค์การดำเนินโครงการ

- ๑) เพื่อร่วมกันจัดการป่าไม้โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ ควบคุม ดูแล รักษา หรือบำรุงป่า พัฒนาสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์ภายใต้หลักการความยั่งยืน
- ๒) เพื่อการพัฒนาป่าไม้และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนควบคู่กันไป ตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียง ให้ชุมชนสงบสุข พร้อมด้วยความสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ

๓) เพื่อบริหารจัดการป่าอันเป็นประโยชน์ต่อการรับผลผลิตมาลดรายจ่ายในครัวเรือน เป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น

แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงหรือแก้ปัญหา

สำหรับการกำหนดแนวคิดที่ใช้ในการแก้ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้น กรมป่าไม้มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการป่าเพื่อประโยชน์ของคนในชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งมีแนวคิดที่ลดผลกระทบกับชุมชน รอบๆป่า ดังนั้นจึงพยายามคิดหาวิธีการให้ชุมชนโดยรอบป่ามาช่วยกันสอดส่อง ดูแล ป้องกันรักษาป่า รวมทั้งมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าอย่างถูกต้องตามระเบียบกฎหมายที่วางไว้ เพื่อให้คนสามารถอยู่ร่วมกับป่าแบบเกื้อกูลกัน

- การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการในระดับความร่วมมือ (Collaboration) และการบูรณาการการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน/ภาคประชาสังคม และภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการป่าและการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

๑) การส่งเสริมประชาสัมพันธ์

ในขั้นตอนนี้เป็นการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม รับรู้ รับทราบ ปัญหาเรื่องป่าไม้ สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องแหล่งน้ำ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน จากนั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา โดยการจัดทำโครงการป่าชุมชน

๒) การจัดตั้งป่าชุมชน

เมื่อชุมชนรับทราบปัญหา และมีความต้องการจะแก้ไขปัญหา โดยการจัดทำโครงการป่าชุมชนแล้ว จะต้องมีการประชุมประชาคม เพื่อคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน และลงลายมือชื่อไม่น้อยกว่า ๕๐ คน (ต้องมีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน) จัดทำหนังสือคำขอจัดทำโครงการป่าชุมชนต่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ (ตามแบบ ปชช.๑)

เมื่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ทำการสำรวจพื้นที่ (ตามแบบ ปชช.๒) และชุมชนเห็นว่าเหมาะสมจะร่วมกันจัดทำแผนงานการจัดการป่าชุมชน เรียกว่าโครงการป่าชุมชน เพื่อเสนอกรมป่าไม้อนุมัติ (ตามแบบ ปชช.๓)

๓) การฝึกอบรม

กรมป่าไม้จะทำการฝึกอบรมตัวแทนของชุมชน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับงานด้านป่าชุมชน และการวางแผนระดับชุมชน เพื่อการบริหารจัดการป่า

๔) การบริหารจัดการป่าโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ

เมื่อชุมชนระดมความคิด เพื่อจัดทำแผนการบริหารจัดการป่าชุมชนแล้ว กรมป่าไม้จะสนับสนุนงบประมาณ หมวดเงินอุดหนุน เฉลี่ยหมู่บ้านละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ให้กับชุมชนตามแผนที่วางไว้ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ให้ความรู้ ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา และร่วมดำเนินการ

๕) ชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ร่วมกันตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินงาน เสนอกรมป่าไม้ ปีละ ๑ ครั้ง (ตามแบบ ปชช.๔)

สำหรับการบูรณาการในภาคส่วนอื่นๆ หากชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ ได้กำหนดไว้ในโครงการ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น NGO หรือ ภาคเอกชน เพื่อมาร่วมดำเนินการภายใต้โครงการและแผนงานที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- การกำหนดบทบาทหรือหน้าที่ของภาคส่วนที่เข้าร่วมดำเนินการที่ชัดเจน และการปรับบทบาทของหน่วยงานภาครัฐจากการเป็นผู้ดำเนินการเอง (Operator) เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน หรือ อำนวยความสะดวก (Facilitator)

กรมป่าไม้ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของชุมชน ที่เข้าร่วมดำเนินการโครงการป่าชุมชนที่ชัดเจน โดย

๑) ชุมชนนั้นๆ ต้องมีศักยภาพที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการป่าร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ โดยเน้นหมู่บ้านที่อยู่รอบป่าสงวนแห่งชาติในรัศมี ๕ กิโลเมตร จำนวน ๒๑,๘๕๐ หมู่บ้าน

๒) ต้องมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม เพราะบทบาทหน้าที่ของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ จะเป็นเสมือนผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ ซึ่งต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่า รวมไปถึงช่วยพนักงานเจ้าหน้าที่ ในการจับกุมผู้กระทำผิดด้านป่าไม้ด้วย

๓) บทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการป่า

- ประชุมคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน และประธานคณะกรรมการป่าชุมชน
- กำหนดหน้าที่ของชุมชนแต่ละฝ่าย เพื่อดูแลรักษาป่าชุมชน
- ประชุมกำหนดกติกาภายในชุมชน เพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชน
- ประชุมเครือข่าย เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ระดมความคิด จัดทำแผนปฏิบัติงาน เพื่อการบริหารจัดการป่า
- ดำเนินการตามแผนงานที่กำหนด
- ติดตาม ตรวจสอบ และพิจารณาแก้ไขปัญหา

สำหรับกรมป่าไม้ได้มีการพัฒนา ปรับบทบาท จากการดำเนินการเองทุกด้าน เช่น การปลูกป่า การป้องกันดูแลรักษาป่า การกำหนดแผนงานจากบนลงล่าง มาตั้งแต่อดีต ซึ่งพบว่า สภาพป่ายังคงถูกบุกรุกทำลายลง จึงมีการปรับบทบาทให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและฟื้นฟูป่า ในรูปแบบป่าชุมชนขึ้น ซึ่งได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากทุกภาคส่วน โดยในปัจจุบันสามารถจัดตั้งป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ ได้ถึงจำนวน ๘,๙๓๑ หมู่บ้าน ดูแลพื้นที่ป่าไม้กว่า ๓.๖๘ ล้านไร่ (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๓)

● **สรุปผลสำเร็จ/ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน (ในเชิงสังคม หรือเชิงเศรษฐกิจ)**

ผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้จัดตั้งป่าชุมชนตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๔๓ ถึงปัจจุบัน ได้จำนวน ๘,๗๗๗ หมู่บ้าน เนื้อที่ป่าชุมชน จำนวน ๓,๕๑๑,๙๔๓ ไร่ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว มีผลให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) ด้านเศรษฐกิจ การดำเนินการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น การดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชุมชนจะมีเศรษฐกิจที่มั่นคง และนำไปสู่ผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติ เนื่องจากการดำเนินงานส่งเสริมจัดการป่าชุมชน เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนอย่างเหมาะสมอันนำไปสู่การรักษาฐานทรัพยากรของประเทศอย่างยั่งยืน ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ฐานทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นอย่างชาญฉลาด ถูกต้อง และเหมาะสม เป็นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ของครัวเรือน

๒) ด้านสังคม การดำเนินการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ในครอบครัว ส่งผลให้ชุมชนสงบสุขและอยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคี

๓) ด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนทำให้พื้นที่ป่าชุมชน ได้รับการดูแล รักษา โดยชุมชนมีส่วนร่วมจำนวนไม่น้อยกว่า ๓.๖ ล้านไร่ เป็นการรักษาสีเขียวและช่วยลดการคุกคามพื้นที่ป่า รวมทั้งช่วยฟื้นฟูสภาพป่าให้ดีขึ้น ตลอดจนทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ และเกิดมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะพืชอาหารและพืชสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน

ปัจจัยสำเร็จในการดำเนินงาน

๑) การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อการดำเนินการโครงการป่าชุมชน เพราะหากชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ หรือยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการ โครงการก็ไม่สามารถดำเนินการต่อได้

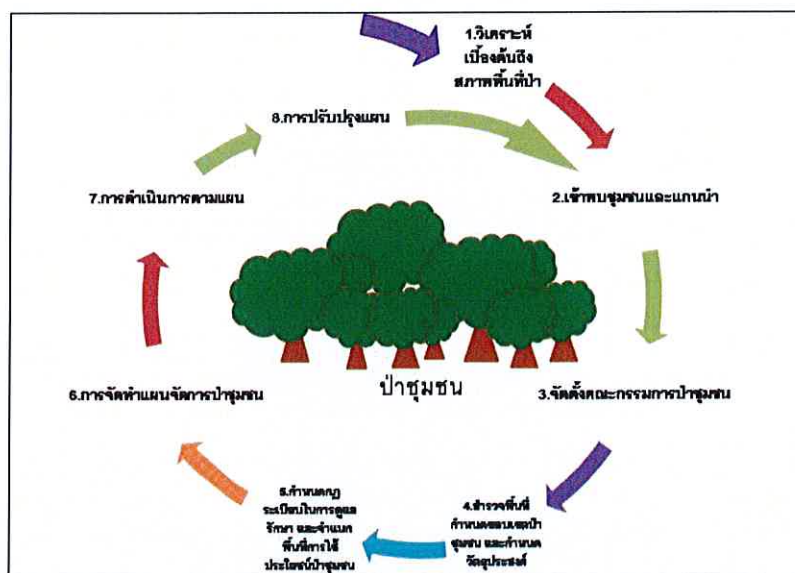
๒) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมงานด้านป่าชุมชน เป็นปัจจัยความสำเร็จ ที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เนื่องจากการดำเนินการโครงการป่าชุมชนในปัจจุบัน ต้องใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริม นอกจากจะต้องมีความรู้ด้านการส่งเสริม การบริหารจัดการป่าชุมชนแล้ว ต้องมีความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดีอีกด้วย

๓) การสนับสนุนความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด องค์กรภาคเอกชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ก็เป็นปัจจัยสำเร็จเช่นเดียวกัน เนื่องจากการดำเนินงานด้านป่าชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพ

- **สรุปรูปแบบ (Model) ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ โดยจัดทำเป็นแผนภาพที่ชัดเจน**

เพื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ดี หรือขยายผลในการดำเนินงานโครงการ เพื่อส่งเสริมการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการในการกิจด้านอื่น หรือในหน่วยงานอื่นๆ ต่อไป

ชุมชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่า โดยรัฐจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนความรู้ทางด้านวิชาการ ทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็น เช่น งบประมาณ เงินอุดหนุน เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อม ที่จะดำเนินโครงการป่าชุมชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนายอำเภอ ให้ความคิดเห็น องค์การภาคเอกชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ร่วมให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ โดยทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนร่วมกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน รวมไปถึงมีกระบวนการติดตามประเมินผลเพื่อรับทราบปัญหา และหาวิธีการแก้ไขพัฒนาการดำเนินงานต่อไป

ภาพที่ ๖ การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้

๔. การเผยแพร่/แลกเปลี่ยนเรียนรู้

๔.๑ หน่วยงานมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ เพื่อขยายผลแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการไปยังกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง อย่างน้อย ๓ ช่องทาง

๑) การเข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในชุมชน โดยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ประจำส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ทุกสำนัก และศูนย์ประสานงานด้านป่าไม้ทุกศูนย์ทั่วประเทศ เข้าไปทำการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ด้านป่าชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายทั่วประเทศ

๒) การประชุมราษฎรเพื่อเผยแพร่โครงการ โดยการจัดฝึกอบรมราษฎรในหมู่บ้านเป้าหมายให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการป่าชุมชน และนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดแก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

๓) การประชุมเครือข่ายป่าชุมชน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งนำความรู้ที่ได้รับจากการประชุมเครือข่าย ไปขยายผลต่อยอดไปยังเครือข่ายอื่นๆ ต่อไป

๓.๑) การเผยแพร่ข้อมูลทาง Website

- www.forest.go.th/community_extension/index.php
- www.forest.go.th/community_participate/index.php
- www.forest.go.th/community_development/index.php

๓.๒) การผลิตสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กรมป่าไม้ได้ทำการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานด้านป่าชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่า

๔.๒ หน่วยงานมีการประเมินผลการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่เพื่อขยายผลแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ

กรมป่าไม้ได้มอบหมายให้ที่ปรึกษา คือ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาประเมินผลการดำเนินงานในระดับผลผลิตและผลลัพธ์ของกรมป่าไม้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๖ โดยการประเมินผลการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายโดยการประเมินช่องทางการรับฟังและเรียนรู้ความต้องการของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับนำมาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงกระบวนการทำงานและขยายผลแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ

๔. ระดับความพึงพอใจ หรือความเชื่อมั่นของภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

จำนวนตัวอย่างประชากรที่สำรวจ จำนวน ๓/๓ ตัวอย่าง

- แบบสำรวจที่ใช้ในการสำรวจความพึงพอใจหรือความเชื่อมั่น จำนวน ๓/๓ ชุด
- ค่าเฉลี่ยร้อยละความพึงพอใจ หรือความเชื่อมั่นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ ๑๐๐

สูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n} = \frac{X_1 + X_2 + X_3 + \dots + X_n}{n}$$

X = ผลคะแนนความพึงพอใจ

n = จำนวนประชากรตัวอย่าง

หมายเหตุ เป็นการวัดความพึงพอใจของการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ

กรมป่าไม้ได้มอบหมายให้ที่ปรึกษา คือ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาประเมินผลการดำเนินงานในระดับผลผลิตและผลลัพธ์ของกรมป่าไม้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๖ ส่วนหนึ่งของการศึกษามีการวัดความพึงพอใจของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๖ มีราษฎรหมู่บ้านเป้าหมาย จำนวน ๒๐๐ หมู่บ้าน ผู้ทำการศึกษา สุ่มเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อสอบถาม จำนวน ๓๓ ตัวอย่าง ผลการสำรวจพบว่า ราษฎรทั้ง ๑๐๐ % มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนโดยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ คะแนน สำหรับสูตรในการคำนวณหาประชากรกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรของ T Yamane โดยกำหนดให้มีความผิดพลาดและระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกิน ร้อยละ ๕.๐๐ ณ ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ ๙๕.๐๐

จากการเสนอผลงานโครงการป่าชุมชนในขั้นตอนแรกของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ที่มคณะผู้ตรวจประเมินรางวัลความเป็นเลิศในการบริหารราชการอย่างมีส่วนร่วม ได้ทำการประเมินตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของการจัดทำเอกสารข้อมูลว่าครบถ้วนทั้งคุณภาพ และเนื้อหาตามแบบที่กำหนด ซึ่งจะต้องมีผลคะแนนจากการประเมินในขั้นตอนนี้ร้อยละ ๗๐ ขึ้นไป ซึ่งผลงานโครงการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้ผ่านการประเมินในรอบแรกเข้าสู่การพิจารณาตรวจประเมินในรอบ ๒ ต่อไป

การตรวจประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่เป็นการประเมินผลการดำเนินงานจริง เพื่อให้ทีมคณะผู้ตรวจประเมินรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการตรวจสอบข้อมูลและข้อเท็จจริงตามผลการประเมินจากเอกสาร และเป็นการประเมินให้คะแนนการดำเนินงานที่แท้จริงประกอบการพิจารณารางวัล ซึ่งจะเป็นการประเมินทั้งในเชิงปริมาณและประเมินในเชิงคุณภาพ เพื่อดันหาหรืออธิบายเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค หรือปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ จึงได้นำทีมคณะผู้ตรวจประเมินรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการไปทำการตรวจประเมินในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นตัวแทนโครงการป่าชุมชนทั่วประเทศ มีการบรรยายสรุปโครงการในภาพรวม ที่ศูนย์ส่งเสริมวนศาสตร์ชุมชนเชียงใหม่ และมีการประชุมชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านประธานป่าชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน และสมาชิกของหมู่บ้าน ให้ข้อมูลตอบข้อซักถาม จากนั้นเข้าไปดูงานศึกษาสภาพความสมบูรณ์ และการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง โดยมีผลคะแนนจากการประเมินร้อยละ ๙๐ ขึ้นไป

ในขั้นตอนสุดท้ายเป็นการตรวจประเมินเพื่อยืนยันผลสำเร็จในการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการเชิงประจักษ์ โดยคณะอนุกรรมการพัฒนาระบบราชการ (อ.ก.พ.ร.) เกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม และผู้ตรวจผู้ทรงคุณวุฒิ จากสำนักคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ สำหรับโครงการที่มีผลคะแนนตั้งแต่ร้อยละ ๙๐ ขึ้นไป

ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ได้รับรางวัลในระดับดีเยี่ยม เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการได้รับรางวัล และเพื่อสรุปผลการถอดบทเรียนหรือนวัตกรรมที่จะพัฒนาเป็นองค์ความรู้ต่อไป

โครงการประชุมชนผ่านการประเมินรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการกำหนดในระดับดีเยี่ยม สามารถเป็นแบบอย่างให้กับหน่วยงานต่างๆ และขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆต่อไป

ภาพที่ ๗ ชุมชนบ้านต้นผึ้งนำคณะผู้ประเมินโครงการเยี่ยมชมพื้นที่

ภาพที่ ๘ เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ให้ข้อมูลกับคณะผู้ประเมินโครงการ

ภาพที่ ๙ ชุมชนร่วมให้ข้อมูลคณะผู้ตรวจประเมิน

ภาพที่ ๑๐ คณะผู้ตรวจประเมินเยี่ยมชมป่าชุมชน

โครงการประชุมชน รางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๓

ภาพที่ ๑๑ กรมป่าไม้ได้รับมอบรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ ณ หอประชุมกองทัพเรือ โดยรองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) เป็นผู้มอบรางวัล และรองอธิบดีกรมป่าไม้ (นายสมชัย มาเสถียร) เป็นผู้รับมอบ

ภาพที่ ๑๒ ผู้แทนเครือข่ายภาคประชาชนรับมอบรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ ณ หอประชุมกองทัพเรือ โดยรองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) เป็นผู้มอบรางวัล และมีนายวิชัย เป็งเรือน ผู้ใหญ่บ้านบ้านต้นผึ้ง เป็นผู้รับมอบ

บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนต้นฝิ่ง”

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนต้นฝิ่ง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ป่าชุมชนบ้านต้นฝิ่ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นป่าชุมชนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการป่าชุมชน โดยทำการศึกษาประวัติความเป็นมาของป่าชุมชนบ้านต้นฝิ่ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการป่าชุมชนและมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการระหว่างรัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน ในรูปแบบโครงการป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ เพื่อส่งเข้าประเมินรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์แนวทางการพิจารณาของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) ซึ่งจากผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

๑. การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นฝิ่ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นฝิ่ง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาต่อยอดจากการที่ป่าชุมชนแห่งนี้ได้ถูกคัดเลือกเป็นตัวแทนของโครงการป่าชุมชนทั่วประเทศ เพื่อเป็นป่าชุมชนตัวอย่างให้คณะกรรมการประเมินรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) เข้าพื้นที่ศึกษาดูงานทำการประเมินจำนวน ๒ ครั้ง ในปี พ.ศ.๒๕๕๗ ซึ่งส่งผลให้โครงการป่าชุมชน ได้รับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ในระดับดีเยี่ยมในปีนั้น จึงสมควรต้องทำการศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนที่ดูแลรักษาป่าชุมชน รวมทั้งเพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน นอกจากนั้นจะทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องในการจัดการป่าชุมชน รวมถึงแนวทางในการบริหารจัดการป่าชุมชนแห่งนี้ในอนาคต ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาและวางแผนการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับศักยภาพความต้องการของชุมชนแต่ละพื้นที่ รวมทั้งเป็นแบบอย่างหรือเป็นต้นแบบการดำเนินการโครงการป่าชุมชนที่ประสบผลสำเร็จสามารถขยายผลโครงการป่าชุมชนไปยังพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่ราษฎรชุมชนบ้านต้นฝิ่ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมุ่งศึกษาเฉพาะประชากรที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนจำนวนครัวเรือน พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนซึ่งรู้และมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนแห่งนี้

ข้อมูลที่สำรวจและรวบรวมได้จากแบบสอบถามจะนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistics Package for the Social Sciences) เพื่อวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าไคสแควร์ (Chi-square)

สำหรับผลที่ได้จากการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทางเศรษฐกิจสังคมและข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป ส่วนมากได้รับการศึกษาภาคบังคับหรือประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ครัวเรือนมีสมาชิก ๑-๓ คน รายได้เฉลี่ยในครัวเรือนจากกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อปีมากกว่า ๑๐๐,๐๐๑ บาท ส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานในชุมชนมานานแล้วเป็นคนในท้องถิ่น คือ เกิดในตำบลนี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง อาชีพค้าขาย ประกอบอาชีพอื่น ๆ

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

กลุ่มตัวอย่างของชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน การดูแลรักษาป่าชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนทางอ้อม เช่น ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาธรรมชาติ มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ น้ำผึ้ง นก แมลง เป็นต้น

ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินการกลุ่มตัวอย่างของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างของชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ป่า มีส่วนร่วมในการขอรับการสนับสนุนให้มีการจัดตั้ง และคัดเลือกคณะกรรมการในการบริหารและจัดการป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบในการดูแลรักษาป่าชุมชน มีส่วนร่วมในการดับไฟป่าและทำแนวกันไฟ มีส่วนร่วมในการปลูกฝังอบรมเรื่องประโยชน์ของป่าชุมชนแก่ลูกหลาน มีส่วนร่วมในการเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อช่วยในกิจกรรมพัฒนาป่าชุมชน เช่น การปลูกป่า การดับไฟป่า มีส่วนร่วมในการชักชวนเพื่อนบ้านให้ไปร่วมกันปลูกและรักษาต้นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน จึงได้ให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาป่าชุมชนแห่งนี้ให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน อย่างยั่งยืนต่อไป

การมีส่วนร่วมในการรับผลกระทบจากการดำเนินงาน

กลุ่มตัวอย่างของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานเล็กน้อย ปัจจุบันมีการหาไม้ใช้สอยจากป่าชุมชนลดลง ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนในการดูแลรักษาป่าชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในด้านการท่องเที่ยว ชุมชนมีความร่วมมือกันเหมาะกับการพักผ่อนหย่อนใจและศึกษาธรรมชาติ

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กลุ่มตัวอย่างของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ร่วมพูดคุยเรื่องผลดีที่ได้รับจากป่าชุมชนและความสำเร็จของการรักษาป่าชุมชน ร่วมติดตามความเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน ร่วมพูดคุยหารือ เกี่ยวกับผลเสียที่เกิดขึ้นจากการจัดการป่าชุมชน ร่วมหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชนและร่วมเสนอแนวทางแก้ไข

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การตั้งถิ่นฐาน รายได้ การถือครองที่ดิน อาชีพและตำแหน่งทางสังคมกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ (๐.๐๕) พบว่า

เพศ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับเพศ

อายุ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับอายุ

ระดับการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา

สมาชิกในครัวเรือน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครัวเรือน

การตั้งถิ่นฐาน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน

อาชีพ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ

ตำแหน่งทางสังคม พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งทางสังคม

การถือครองที่ดิน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับการถือครองที่ดิน

รายได้ครอบครัวเฉลี่ย พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับรายได้ครอบครัวเฉลี่ย

แนวทางการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดมีแนวความคิดที่จะจัดการป่าชุมชนให้ยั่งยืนในอนาคต โดยมีแนวคิดที่ต้องการให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของกรมป่าไม้ สนับสนุนชุมชนในการดำเนินงานพัฒนาป่าชุมชน โดยต้องการให้การสนับสนุนในการศึกษาเรื่อง ชนิดพรรณไม้ ของป่า สมุนไพรในป่าชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน ให้ความรู้เรื่องป่าชุมชน เช่น การนำศึกษาดูงานป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเป็นกองทุนหมู่บ้านสำหรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับป่าชุมชน เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่ม น้ำมันรถ สำหรับผู้ไปช่วยดับไฟป่า ไปช่วยในการปลูกป่า หรือปลูกซ่อมและแผ้วถางวัชพืชในการบำรุงรักษาต้นไม้ และต้องการให้สนับสนุนงบประมาณด้านอุปกรณ์ช่วยในการดับไฟป่าและกล้าไม้

๒. การศึกษากระบวนการและขั้นตอนการเสนอโครงการป่าชุมชน (Best Practice) เข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

การจัดเรียงเรียงวิเคราะห์ข้อมูลโครงการป่าชุมชน เพื่อเสนอคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) นั้น ต้องอาศัยองค์ความรู้และประสบการณ์ทำงานมาจัดทำเอกสารตามหัวข้อหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการกำหนดในมิติต่างๆ รวมทั้งมีการนำคณะกรรมการฯ ไปดูงานและประเมินในสถานที่จริง คือ ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ อีก ๒ ครั้ง ซึ่งสามารถสรุปวิเคราะห์ข้อมูลในมิติต่างๆ ได้ดังนี้

กรมป่าไม้ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการป่า โดยได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์เรื่องการอนุรักษ์ พัฒนาระบบศักยภาพและการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างสมดุล บูรณาการสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และแผนกลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ โดยผู้บริหารมีการสื่อสารผ่านในช่องทางที่หลากหลาย เพื่อให้ทราบทั่วกันทั้งองค์กร และมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุน ในการกำหนดโครงสร้างให้สำนักจัดการป่าชุมชนเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ตลอดจนสร้างวัฒนธรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและภาคประชาชนให้เอื้อต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการในการดำเนินการโครงการป่าชุมชน กรมป่าไม้ใช้แนวคิดในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารราชการอย่างเป็นรูปธรรม และนำไปแก้ไขปัญหากการบุกรุกทำลายป่า และการสร้างความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยการปรับบทบาทให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและฟื้นฟูป่าในรูปแบบป่าชุมชน ซึ่งได้รับการตอบสนองอย่างดีจากทุกภาคส่วน โดยให้ชุมชนโดยรอบป่าช่วยกันสอดส่อง ดูแล ป้องกัน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่า เพื่อให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าแบบเกื้อกูลกัน โดยการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้รับทราบปัญหาเรื่องป่าไม้ สิ่งแวดล้อม แหล่งน้ำ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน ทำให้ชุมชนมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าและรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนความรู้ทางด้านวิชาการและสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็น เช่น งบประมาณเงินอุดหนุน กล้าไม้ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับชุมชนและสร้างความพร้อมในการดำเนินโครงการป่าชุมชน ตลอดจนการบูรณาการและการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ในการบริหารจัดการป่าชุมชนร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จ ป่าเกิดความยั่งยืน ชุมชนได้รับประโยชน์ ซึ่งจากผลการประเมินของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) ตามหลักเกณฑ์และแนวทางการพิจารณารางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ในปี พ.ศ.๒๕๕๗ โครงการ

ปทุมชนได้รับรางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ในระดับดีเยี่ยม เป็นผลงานตัวอย่างหรือเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรางวัลแรกและรางวัลเดียวของกรมป่าไม้ที่ได้รับในระดับดีเยี่ยมจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีกับองค์กร และสามารถขยายผลไปสู่หมู่บ้านอื่นๆ และโครงการอื่นๆของกรมป่าไม้ เพื่อยกระดับการบริหารราชการให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโครงการร่วมกับภาครัฐอันจะส่งผลให้โครงการมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้งในครั้งนี้ผู้ทำการศึกษา มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่โป่ง อำเภอ ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การส่งเสริมเผยแพร่

จากผลการศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาสำรวจวิเคราะห์ ข้อมูลอยู่ในระดับปานกลาง และมีความคิดริเริ่มวางแผนอยู่ในระดับมาก ดังนั้นผู้นำชุมชนหรือ คณะกรรมการป่าชุมชน ควรมีการเผยแพร่ผลงาน รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวของ ป่าชุมชนให้ชุมชนได้รับทราบเป็นระยะ เช่น ออกเสียงตามสาย หรือหออกระจายข่าวของหมู่บ้าน เป็นต้น และในส่วนของภาครัฐ ควรให้มีการส่งเสริมและเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตสื่อเพื่อ การส่งเสริมเผยแพร่ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ วิดีทัศน์ โดยจัดหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่เข้ามาใน ชุมชน เพื่อทำการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านต่างๆ แก่ชุมชนโดยเข้าไปทำการส่งเสริมอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง รวมทั้งให้การส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณแก่ชุมชน และให้คำแนะนำในการปลูกป่า ให้ชุมชนเข้าใจเพื่อพัฒนาศักยภาพของป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การพัฒนาคนและชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในทุกด้านของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ปานกลาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ ๑ (เชียงใหม่) ศูนย์ส่งเสริม วนศาสตร์ชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ควรเชิญแกนนำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ เช่น ครู พัฒนาการ ตำบล เกษตรตำบล เข้ารับการฝึกอบรมดูงานด้านเทคนิค วิธีการจัดการป่าชุมชน รวมถึงการจัดสัมมนา เวทีชาวบ้าน และการสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่นๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจพัฒนาระดับการมีส่วนร่วม ของชุมชน รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อขยายผลต่อไป

การจัดตั้งทรัพย์สินส่วนกลางหรือกองทุนป่าชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนกองทุนในการบริหาร จัดการป่าชุมชน ดังนั้นควรมีการจัดตั้งทรัพย์สินส่วนกลางหรือกองทุนป่าชุมชนขึ้น โดยเงินทรัพย์สิน ส่วนกลางหรือกองทุนเริ่มต้นโดยภาครัฐให้การสนับสนุน หรือขอรับการสนับสนุนจากภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่นให้เสียสละทรัพย์สินส่วนตัวเพื่อจัดการดูแลป่าชุมชน ปรับปรุงพัฒนา พื้นที่หรือสิ่งก่อสร้างที่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ต่อไป

การจัดทำแผนการดำเนินงานและการขอสนับสนุนงบประมาณ

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดริเริ่มที่จะวางแผนบริหารจัดการป่าชุมชน อยู่ในระดับดีมาก ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้คำแนะนำในการจัดทำแผนและงบประมาณ รวมทั้งแหล่งงบประมาณที่สามารถให้การสนับสนุนได้ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกรมป่าไม้ หรือจะผลักดัน

แผนพัฒนาตำบล หรือหน่วยงานภาคเอกชนอื่นๆ ซึ่งการจัดทำแผนการดำเนินงานดังกล่าว ชุมชนควรจะระดมความคิดจัดทำแผนร่วมกัน ภายใต้ความต้องการของชุมชนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้คำปรึกษาเท่านั้น

จากการศึกษากระบวนการและขั้นตอนการเสนอโครงการป่าชุมชน (Best Practice) เข้ารับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ผู้ทำการศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) โครงการป่าชุมชน ได้รับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ขยายแนวคิดการมีส่วนร่วมไปสู่โครงการอื่นๆ

๒) ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง เป็น Best Practice ของกรมป่าไม้ จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ป่าชุมชนอื่นเข้ามาศึกษาดูงานนำไปขยายผลเพื่อให้ป่าชุมชนเกิดการพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนของการจัดการป่าชุมชนนั้น ซึ่งผลที่ได้ อาจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนส่งเสริมเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าควรได้มีการศึกษาวิจัยในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อไปใช้ประโยชน์ในการสามารถนำข้อมูลมาวางแผนจัดการในท้องที่อื่นๆ ได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

จากผลการศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้งพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในเรื่องการศึกษาชนิดพรรณไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านต้นผึ้งมากที่สุด ดังนั้นควรมีการศึกษานิตพันธุ์ไม้และของป่าท้องถิ่นในป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

เพื่อเป็นการเตรียมการรองรับพระราชบัญญัติป่าชุมชนที่จะประกาศออกมามีผลบังคับใช้ จึงควรมีการศึกษาขนาดป่าชุมชนที่มีความเหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนในแต่ละภูมิภาค

จากผลการศึกษาชุมชนบ้านต้นผึ้งพบว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้จัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้งประสบความสำเร็จ คือการประสานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของทางราชการ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษบทบาทของภาครัฐองค์กรปกครองท้องถิ่นและภาคประชาชนในการร่วมกันจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. “คู่มือการปฏิบัติงาน ตามแนวทางการจัดทำโครงการป่าชุมชนของกรมป่าไม้.” สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๘.
- กนกทรัพย์ อธิรัฐ. “การมีส่วนร่วมในการป้องกันและจัดการป่าชุมชนดงใหญ่ ขององค์การบริหารส่วนตำบลสร้างก่อน้อย อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วนศาสตร์) สาขาวิชาการจัดการป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒.
- กิตติศักดิ์ ชลศิริ. “สิทธิชุมชนในการจัดการป่าชุมชนของชุมชนเวียงดง ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.
- เกียรติศักดิ์ ศรีสวัสดิ์. “ประชากรและการพัฒนา.” ข่าวสารป่ากับชุมชน (๒๕๓๕) : ๖-๗
- โกมล แพรกทอง. “แนวความคิดป่าชุมชน.” ใน ป่าชุมชนในประเทศไทย. หน้า ๕-๑๑ รวบรวมโกมล แพรกทอง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๓๗.
- คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. //(๒๕๖๒). //แนวคิดเรื่องการจัดการความรู้. //สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒./จาก/ http://203.131.210.100/km/?page_id=7
- จันทะวงศ์ ลอจำเอย. “การจัดการป่าชุมชนของเผ่าม้งในหมู่บ้านล้องล้น แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๕.
- จำเนียร ศิลปอาษา. “การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล จังหวัดนครปฐม, ๒๕๔๐.
- จิราณูช กองเงิน. “การจัดการป่าชุมชนของชุมชนในชนบท”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.
- ทรงศักดิ์ พิริยะภักดี. องค์กรและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๓
- ทวีชัย ใจพร. “การจัดการป่าชุมชนโดยชุมชน กรณีศึกษาป่าชุมชนดงบก บ้านโนนหนองลิ้ม ตำบลเขิน อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๒.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภการพิมพ์, ๒๕๒๗.

ทัชชววัฒน์ เหล่าสุวรรณ. “ภูมิปัญญาบูรณาการในการจัดการป่าชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนโคกหินลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม”. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

ปกรณ จริงสูงเนิน และคณะ. การจัดทำแผนงานพัฒนาป่าชุมชนแนวใหม่: ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนป่าชุมชน กรมป่าไม้. หน้า ๑๖-๑๗, ๒๕๓๙.

ประสพสุข ดีอินทร์. “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล จังหวัดนครปฐม, ๒๕๓๑.

ปรัชญา เวสารัชช์. “รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท.” สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘.

พิชัย เอกศิริพงษ์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านหล่ง ตำบลสระจะแซ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. “นโยบายและกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ในปัจจุบัน.” ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. หน้า ๖-๗ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ). นครปฐม: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗.

วารุณี สูงคาสี. “การจัดการทรัพยากรป่าไม้และการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๓

ศลิษา พึ่งแสงแก้ว. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้.” วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาลังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๗.

สมศักดิ์ สุขวงศ์. “ป่าชุมชน.” เอกสารโรเนียว ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๐.

สรเสริญ ทองสมนึก. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านทรายทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

ลัญจिता กาญจนพันธ์. “ความร่วมมือในการจัดการป่าระหว่างวัดกับรัฐ กรณีป่าชุมชน วัดพระธาตุดอยจอมแจ้ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

สากุล สถิติวิทยานันท์. ภูมิศาสตร์ชนบท กรุงเทพมหานคร : ไชยศิลป์เตรี, ๒๕๓๒.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. “หลักเกณฑ์และแนวทางการพิจารณารางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘.” สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๘.

สุริยา มีขุน. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลศรีละกอ อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา.” ข่าววิจัยการศึกษา (มิถุนายน – กรกฎาคม ๒๕๓๗) ๒๗-๓๑

เสน่ห์ จามริก และยศ ลันตสมบัติ. ป่าฝนเขตร้อนกับภาพรวมของป่าชุมชนในประเทศไทย. ในป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา เล่ม ๑. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๖.

อำนวย คอวนิช. “แนวทางการพัฒนากิจกรรม ป่าชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน” วนสาร (๒๕๒๘).

อำนวยพร ชลดำรงกุล. “การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านยางโทน อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี.” สำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้, ๒๕๕๒.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน

กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓

ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

เลขที่แบบสอบถาม

--	--	--

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทางเศรษฐกิจ-สังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนเป้าหมาย

คำชี้แจง กาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง () หน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง

๑.๑ เพศ () ชาย () หญิง

๑.๒ อายุ.....ปี

๑.๓ ระดับการศึกษาของท่าน

- () ไม่ได้เรียน
- () ประถมศึกษา
- () มัธยมศึกษา
- () อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
- () ปริญญาตรี
- () สูงกว่าปริญญาตรี

๑.๔ ภูมิลำเนาเดิมของท่าน

- () เกิดในตำบลนี้
 - () ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น (ระบุ).....ซึ่งเป็น
 - () ตำบลอื่นในอำเภอเดียวกัน
 - () อำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน
 - () จังหวัดอื่นในภาคเดียวกัน
 - () จังหวัดอื่นในภาคอื่นของประเทศ
- โดยย้ายมาตั้งแต่ปี พ.ศ.รวมเวลาถึงปัจจุบัน.....ปี

๑.๕ ท่านมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชนหรือไม่

() ไม่มี

() มีกรณารับ (ตอบได้มากกว่า ๑ ตำแหน่ง)

() ผู้ใหญ่บ้าน

() ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

() คณะกรรมการหมู่บ้าน

() คณะกรรมการป่าชุมชน

() สมาชิกป่าชุมชน

() อื่นๆ ระบุ.....

๑.๖ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของท่านรวมคน

๑.๗ อาชีพหลักของท่าน (อาชีพที่ใช้เวลาในการประกอบอาชีพส่วนใหญ่)

(ตอบได้มากกว่า ๑ คำตอบ)

() เกษตรกรรม

() รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ

() รับจ้าง

() ค้าขาย

() ไม่มี

() อื่นๆ (ระบุ).....

๑.๘ อาชีพรองของท่าน (อาชีพที่ใช้เวลาประกอบอาชีพน้อยกว่าอาชีพหลัก)

(ตอบได้มากกว่า ๑ คำตอบ)

() เกษตรกรรม

() รับจ้าง

() ค้าขาย

() เก็บหาของป่า

() ไม่มี

() อื่นๆ (ระบุ).....

๑.๙ ท่านมีที่ดินในครอบครองหรือไม่

() มี โดย

() เป็นที่ดินตนเอง เนื้อที่ไร่

() และเช่าที่ดินเพิ่ม เนื้อที่ไร่

() ไม่มีโดย

() เช่าที่ทำกิน เนื้อที่ไร่

() อาศัยอยู่กับผู้อื่น

๑.๑๐ จากข้อ ๑.๙ กรณีมีที่ดิน ท่านคิดว่าพื้นที่ที่มีอยู่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของครอบครัวหรือไม่

() เพียงพอ

() ไม่เพียงพอ เพราะ.....

๑.๑๑ จากข้อ ๑.๓ และ ๑.๘ หากท่านมีอาชีพเกษตรกรรม ท่านใช้น้ำจากแหล่งใดในการประกอบอาชีพ (ตอบได้มากกว่า ๑ คำตอบ)

- () แหล่งน้ำธรรมชาติ () บ่อขุด
() บ่อน้ำบาดาล () น้ำฝน
() อื่นๆ (ระบุ).....
และความรู้สึกท่านที่มีต่อปริมาณน้ำที่ใช้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
() เพียงพอ () ไม่เพียงพอ

๑.๑๒ รายได้ในรอบปีที่ผ่านมา ประมาณบาท/ปี

๑.๑๒.๑ รายได้ผลผลิตทางการเกษตรบาท/ปี

(๑) ท่านมีปัญหาหรืออุปสรรคในด้านการผลิตพืชเกษตรหรือไม่

- () ไม่มี
() มี เกี่ยวกับการ
() ขาดน้ำ () ดินไม่ดี เนื่องจากเสื่อมความอุดมสมบูรณ์
() ขาดเงินทุน () โรคและแมลงระบาด
() อื่นๆ

(๒) ท่านมีปัญหาในด้านการตลาดของผลผลิตพืชเกษตรหรือไม่

- () ไม่มี
() มี เกี่ยวกับการ
() ราคาไม่คงที่ () ถูกกดราคา () การขนส่ง
() ไม่มีแหล่งจำหน่าย () อื่นๆ

๑.๑๒.๒ รายได้จากการเลี้ยงสัตว์.....บาท/ปี

(๑) ท่านมีปัญหาในการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์หรือไม่

- () ไม่มีปัญหา
() มีปัญหา เกี่ยวกับการ
() โรคสัตว์ () ขาดเงินทุน
() ราคาผลผลิตต่ำหรือไม่คงที่ () ปัญหาการตลาด
() อื่นๆ

๑.๑๒.๓ รายได้จากการรับจ้าง.....บาท/ปี

๑.๑๓ รายจ่ายรวมในรอบปีที่ผ่านมา ประมาณ.....บาท/ปี

๑.๑๓.๑ รายจ่ายในด้านการเกษตร.....บาท/ปี

๑.๑๓.๒ รายจ่ายในครัวเรือน.....บาท/ปี

๑.๑๔ สภาวะทางการเงินในรอบปีที่ผ่านมา

() พอใช้ ไม่เหลือออม

() พอใช้ เหลือออม จำนวน.....บาท/ปี

() ไม่พอใช้ มีหนี้สิน จำนวน.....บาท/ปี

๑.๑๕ เมื่อท่านได้รับความเดือดร้อนในด้านการเงิน หรือต้องการกู้เงินเพื่อนำไปประกอบอาชีพ ท่านขอรับความช่วยเหลือจากใคร

() ญาติพี่น้อง () สหกรณ์ () เพื่อนบ้าน

() กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน () ธ.ก.ส. () นายทุน

() อื่นๆ (ระบุ).....

๑.๑๖ ครอบครัวของท่านใช้อุปกรณ์ หรือเชื้อเพลิงชนิดใดในการหุงต้ม (ตอบได้มากกว่า ๑ คำตอบ)

() ไม้ฟืน

การได้มา () ซื้อ () เก็บหาเอง แหล่งที่มา

() ถ่าน

การได้มา () ซื้อ () ผลิตเอง แหล่งที่มา

() แก๊ส

() เครื่องใช้ไฟฟ้า

() อื่นๆ (ระบุ).....

กรณีใช้ไม้ฟืนและ/หรือ ถ่าน ความรู้สึกท่านที่มีต่อเชื้อเพลิงที่ใช้

() เพียงพอ

() ไม่เพียงพอ

๑.๑๗ ท่านเคยร่วมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาท้องถิ่นหรือไม่

() ไม่เคย

() เคย ปีละประมาณ.....ครั้ง

ส่วนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว

๒.๑ ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๓๗ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
ในเรื่องต่างๆ เหล่านี้มากน้อยเพียงใด

กิจกรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี ส่วนร่วม
ก) การมีส่วนร่วมในการศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาต่างๆ					
๑. มีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาทั่วไปในป่าชุมชน					
๒. มีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาลักลอบในการตัดไม้ในป่าชุมชน					
๓. มีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาไฟป่า					
๔. มีส่วนร่วมในการสำรวจพื้นที่					
ข) การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มเพื่อการวางแผน					
๕. มีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในเรื่องการจัดการ ป่าชุมชน					
๖. มีส่วนร่วมในการวางแผนงานหรือให้ข้อเสนอแนะในการ จัดการป่าชุมชน					
๗. มีส่วนร่วมในการลงมติสนับสนุนหรือคัดค้านในการแก้ไข ปัญหาป่าชุมชน					
ค) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ					
๘. มีส่วนร่วมในการขอรับสนับสนุนงบประมาณในการจัดการ ป่าชุมชนจากหน่วยงานต่างๆ					
๙. มีส่วนร่วมในการขอรับการสนับสนุนให้มีการจัดตั้ง และ คัดเลือกคณะกรรมการในการบริหารและจัดการป่าชุมชน					
๑๐. มีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบในการดูแลรักษา ป่าชุมชน					
๑๑. มีส่วนร่วมในการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ ป่าชุมชน					

กิจกรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี ส่วนร่วม
๑๒. มีส่วนร่วมในการชักชวนเพื่อนบ้านให้ไปร่วมกันปลูกและ รักษาต้นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน					
๑๓. ร่วมตัดสินใจกับผู้เฒ่าผู้แก่ในการดูแลป่าชุมชน					
๑๔. มีส่วนร่วมในการลาดตระเวนตรวจตราพื้นที่ป่าชุมชน					
๑๕. มีส่วนร่วมในการดับไฟป่าและทำแนวกันไฟ					
๑๖. มีส่วนร่วมในการเสียสละทุนทรัพย์และอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อช่วย ในกิจกรรมพัฒนาป่าชุมชน เช่น การปลูกป่า การดับไฟป่า					
๑๗. มีส่วนร่วมในการเข้ารับการอบรมความรู้เรื่องป่าและไฟป่า					
๑๘. มีส่วนร่วมในการปลูกฝังอบรมเรื่องประโยชน์ของป่าชุมชน แก่ลูกหลาน					
๑๙. มีส่วนร่วมในการตอบปัญหาข้อซักถามหรือข้อสงสัย เรื่องป่าชุมชนแก่ผู้สนใจ					
ง) การมีส่วนร่วมในการรับผลกระทบจากการดำเนินงาน					
๒๐. มีส่วนร่วมในการได้รับผลกระทบจากปัญหาด้านป่าไม้					
๒๑. มีส่วนร่วมในการใช้ไม้ใช้สอยจากป่าชุมชน					
๒๒. มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ น้ำผึ้ง นก แมลง เป็นต้น					
๒๓. มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนทางอ้อม เช่น ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น					
๒๔. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนในการ ดูแลรักษาป่าชุมชน					
จ) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล					
๒๕. ร่วมติดตามความเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน					
๒๖. ร่วมพูดคุยเรื่องผลดีที่ได้รับจากป่าชุมชนและความสำเร็จ ของการรักษาป่าชุมชน					
๒๗. ร่วมพูดคุย หรือ เกี่ยวกับผลเสียที่เกิดขึ้นจากการจัดการ ป่าชุมชน					
๒๘. ร่วมหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชน และร่วมเสนอแนวทางแก้ไข					

ส่วนที่ ๓ แนวทางการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
ต่อไปในอนาคต

คำชี้แจง กาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง () หน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง

๓.๑ ท่านคิดที่จะจัดการกับป่าชุมชนให้ยั่งยืนและเอื้อประโยชน์ต่อคนในชุมชนต่อไปในอนาคตหรือไม่
() คิด () ไม่คิด

๓.๒ จากข้อ ๓.๑ ถ้าท่านคิดจะจัดการป่าชุมชน จะทำอะไรต่อไป (ตอบได้มากกว่า ๑ คำตอบ)

- () กำหนดขอบเขตป่าชุมชนอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน
- () ปรับปรุงกติกาหรือกฎระเบียบในการควบคุมดูแลรักษาป่าชุมชนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร
- () จัดทำป้ายประกาศหรือหนังสือแจ้งให้ทราบโดยทั่วกันเกี่ยวกับกฎระเบียบในการควบคุมดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน
- () ป้องกันไฟไหม้ป่าชุมชน โดยการทำแนวกันไฟ หรือจัดเวรยามในการดูแลป่าในช่วงฤดูแล้ง
- () จัดทำเรือนเพาะชำกล้าไม้ของชุมชน
- () ปลูกต้นไม้เสริมในที่ป่าเสื่อมโทรมและดูแลรักษาให้เจริญเติบโต
- () อื่นๆ โปรดระบุ.....

๓.๓ ท่านต้องการให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของกรมป่าไม้ สนับสนุนชุมชนในการดำเนินงานพัฒนาป่าชุมชนหรือไม่

- () ไม่ต้องการ
- () ต้องการ

๓.๔ จากข้อ ๓.๓ ถ้าต้องการ ท่านต้องการให้สนับสนุนเรื่องใด (ตอบได้มากกว่า ๑ คำตอบ)

- () ให้การสนับสนุนในการศึกษาเรื่อง ชนิดพรรณไม้ ของป่า สมุนไพรในป่าชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนในการวางแผนการจัดการป่าชุมชนต่อไป
- () ให้ความรู้เรื่องป่าชุมชน โดย
 - () การจัดฝึกอบรม
 - () การนำศึกษาดูงานป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ
 - () การให้ความรู้เรื่องการจัดทำแผนพัฒนาป่าชุมชน

() ให้สนับสนุนงบประมาณด้าน

() กล้าไม้

() เครื่องหมายหรือแนวเขตป่าชุมชน

() วัสดุในการเพาะชำกล้าไม้

() อุปกรณ์ช่วยในการดับไฟป่า

() สนับสนุนงบประมาณเป็นกองทุนหมู่บ้านสำหรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับป่าชุมชน เช่น ค่าอาหาร เครื่องดื่ม น้ำมันรถ สำหรับผู้ไปช่วยดับไฟป่า ไปช่วยในการปลูกป่า หรือปลูกซ่อมและแผ้วถางวัชพืชในการบำรุงรักษาต้นไม้ เป็นต้น

() จัดทำและพิมพ์เอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง เพื่อแจกจ่ายให้กับผู้สนใจ

() อื่นๆ โปรดระบุ.....

๓.๕ ข้อเสนอแนะในการจัดการป่าชุมชนบ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ ๗ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

ต่อไปในอนาคต

๑).....

๒).....

๓).....

๔).....

๕).....

ใบสมัคร

รางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมประจำปี พ.ศ. 2557 (ส่วนราชการ)
ประเภทพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

คำชี้แจง

การเสนอผลการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ

1. การมอบรางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ประจำปี พ.ศ. 2557 นี้ จะพิจารณาจากส่วนราชการที่มีผลการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ ซึ่งกำหนดรางวัลเป็น 3 ระดับคือระดับดีเยี่ยม ระดับดีและระดับชมเชย
2. ส่วนราชการสามารถสมัครเสนอผลงานขอรับการประเมินเพื่อรับรางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ประจำปี พ.ศ. 2557 โดยสมัครในนามของส่วนราชการและอธิบดี/หัวหน้าส่วนราชการเป็นผู้ลงนามในหนังสือเพื่อส่งเอกสารเสนอผลการดำเนินการฯ
3. ข้อมูลประกอบการสมัคร
 - 3.1 ข้อมูลผลการดำเนินงานของส่วนราชการเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการตามใบสมัคร: กรอกรวมความเป็นจริงทุกข้อและหากมีเอกสารหรือภาพประกอบกรุณานำมาพร้อมด้วยโดยเป็นข้อมูลการดำเนินงานตั้งแต่ปีงบประมาณพ.ศ. 2556 (ยกเว้นกรณีมีความต่อเนื่อง)
 - 3.2 เตรียมความพร้อมข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์/สังเกตการณ์ (สำหรับในกรณีที่ผ่านการประเมินในขั้นตอนที่ 1)
4. คำถามใดมีพื้นที่ไม่เพียงพอในการกรอกข้อมูลสามารถเขียนเพิ่มเติมในกระดาษอื่น และกรุณามายเหตุแสดงเชื่อมโยงกับข้อคำถามด้วย
5. ในกรณีที่ส่วนราชการต้องการดาวน์โหลดไฟล์ใบสมัคร และหลักเกณฑ์แนวทางการพิจารณารางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม สามารถดาวน์โหลดได้จาก www.opdc.go.th
6. ส่งใบสมัครพร้อมเอกสารประกอบไปยังสำนักงาน ก.พ.ร. ภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2557 ตามที่อยู่ต่อไปนี้:

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงานก.พ.ร.)

เลขที่ 59/1 ถนนพิษณุโลก แขวงจตุรลดา เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร 10300

(กรุณาวางเล็บมูมซอง: รางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ประจำปี พ.ศ. 2557)

โทรศัพท์ 0 - 2356 - 9999 ต่อ 9906, 9949 โทรสาร 0 - 2281 - 8328

1. ส่วนราชการ.....กรมป่าไม้.....

2. ผู้ติดต่อประสานงาน

2.1 ชื่อ.....นายประลอง..... นามสกุล.....ดำรงค์ไทย.....
ตำแหน่ง.....ผู้อำนวยการสำนักจัดการป่าชุมชน.....
ส่วนราชการ/หน่วยงาน.....กรมป่าไม้.....
เลขที่.....61..... หมู่ที่.....-.....ถนน.....พหลโยธิน.....
ตำบล.....ลาดยาว..... อำเภอ.....จตุจักร.....
จังหวัด.....กรุงเทพมหานคร..... รหัสไปรษณีย์.....10900.....
โทรศัพท์...02-561-4292 ต่อ.5651...โทรสาร.....02-579-5416.....
E-mail.....pralong2000@hotmail.com.....

2.2 ชื่อ.....นายพิชัย..... นามสกุล.....เอกศิริพงษ์.....
ตำแหน่ง.....ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน.....
ส่วนราชการ/หน่วยงาน.....กรมป่าไม้.....
เลขที่.....61..... หมู่ที่.....-.....ถนน.....พหลโยธิน.....
ตำบล.....ลาดยาว..... อำเภอ.....จตุจักร.....
จังหวัด.....กรุงเทพมหานคร..... รหัสไปรษณีย์.....10900.....
โทรศัพท์...02-561-4292 ต่อ.5638...โทรสาร.....02-579-5416.....
E-mail.....pichai48@yahoo.com.....

2.3 ชื่อ.....นางสาวสิดานันท์..... นามสกุล.....จันทร์สมบูรณ์.....
ตำแหน่ง.....นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ.....
ส่วนราชการ/หน่วยงาน.....กรมป่าไม้.....
เลขที่.....61..... หมู่ที่.....-.....ถนน.....พหลโยธิน.....
ตำบล.....ลาดยาว..... อำเภอ.....จตุจักร.....
จังหวัด.....กรุงเทพมหานคร..... รหัสไปรษณีย์.....10900.....
โทรศัพท์.....02-561-4292...ต่อ 5240.....โทรสาร.....02-579-4692.....
E-mail.....loogpath@hotmail.com.....

3. รายงานผลการดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ

มิติที่ 1: ความสามารถของหน่วยงานภาครัฐ

1. การกำหนดนโยบาย/ทิศทางที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ (10คะแนน)

- 1.1 หน่วยงานมีการกำหนดนโยบาย หรือทิศทาง หรือยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ(2คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (ระบุวิธีการ/ตัวอย่าง และแนบเอกสารประกอบ)

(1) ตามกฎกระทรวงการแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2551 กำหนดให้การเสริมสร้างความร่วมมือของภาคประชาชนเป็นกลยุทธ์หลักในการอนุรักษ์ สงวน คุ้มครอง ปันฟู ดูแลรักษา ส่งเสริม และทำนุบำรุงป่าไม้

(2) กรมป่าไม้มีการจัดทำแผนกลยุทธ์กรมป่าไม้และแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี พ.ศ. 2555-2558 ด้วยเทคนิค SWOT Analysis โดยส่วนหนึ่งพิจารณาจากบริบทของสถานการณ์ป่าไม้ในประเทศไทย ประกอบกับแผนบริหารราชการแผ่นดิน และนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งมุ่งเน้นให้ทิศทางการทำงานของกรมป่าไม้จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือและให้ความสำคัญกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน กรมป่าไม้จึงได้กำหนดให้การเสริมสร้างความร่วมมือของภาคประชาชนอยู่แผนกลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ ซึ่งอยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 1 การอนุรักษ์ พัฒนาระบบศักยภาพและการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างสมดุล บูรณาการสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

- 1.2 ผู้บริหารของหน่วยงานมีการให้นโยบาย หรือทิศทาง ที่แสดงให้เห็นว่าให้ความสำคัญกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม(2 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (ระบุวิธีการ/ตัวอย่าง และแนบเอกสารประกอบ)

แผนบริหารราชการแผ่นดินและนโยบายของรัฐบาลมุ่งเน้นให้ทิศทางการทำงานของกรมป่าไม้จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือและให้ความสำคัญกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ผู้บริหารกรมป่าไม้จึงได้มอบนโยบายและกำหนดทิศทางการปฏิบัติงานของกรมป่าไม้โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยการกำหนดให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ เป็นแผนกลยุทธ์กรมป่าไม้ แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี พ.ศ. 2555-2558 และแผนปฏิบัติราชการประจำปีรวมทั้งมอบนโยบายและข้อสั่งการในเรื่องการแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนในการประชุมผู้บริหารประจำเดือน และการประชุมประจำสัปดาห์

- 1.3 หน่วยงานมีการสื่อสารนโยบายหรือทิศทาง หรือยุทธศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมให้ทราบทั่วกันทั้งองค์กร(1 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (ระบุวิธีการ/ตัวอย่าง และแนบเอกสารประกอบ)

1) ถ่ายทอดโดยกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ของกรมป่าไม้ แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี

2) กำหนดเป็นตัวชี้วัดระดับองค์กร และถ่ายทอดลงสู่ระดับสำนัก/กลุ่ม ลงสู่ส่วน/ฝ่าย และระดับบุคคล

3) ถ่ายทอดผ่านการประชุมผู้บริหารประจำเดือน ประชุมประจำสัปดาห์

- 1.4 หน่วยงานมีการวิเคราะห์กำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ (2 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุ และแนบเอกสารประกอบ)

กรมป่าไม้มีการวิเคราะห์และกำหนดกลุ่มผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกรมป่าไม้ โดยจัดทำข้อมูลไว้ในลักษณะสำคัญองค์กรของกรมป่าไม้ ซึ่งจะดำเนินการปรับปรุงข้อมูลดังกล่าวเป็นประจำทุกปี จากนั้นแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบตามแผนงานโครงการ จะมีการกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแต่ละโครงการ ตามแผนงานประจำปี อาทิเช่น โครงการป่าชุมชน จะแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Key Stakeholders)เป็นผู้มีความสำคัญ และมีบทบาทอำนาจ ที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการป่าชุมชน ดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ อธิบดีกรมป่าไม้ ผู้อำนวยการสำนักจัดการป่าชุมชน ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ผู้อำนวยการส่วนจัดการป่าชุมชนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมงานป่าชุมชน ทุกสำนักในพื้นที่

2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือกำนัน และประธานกรรมการป่าชุมชน

กลุ่มที่ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง (Primary Stakeholders)

เป็นกลุ่มผู้ได้รับผลจากโครงการป่าชุมชนโดยตรง อันได้แก่ ชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายของโครงการ ซึ่งในระยะแรกจะกำหนดเป็นชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายรอบๆป่าสงวนแห่งชาติ ในระยะ 5 กิโลเมตร จำนวน 21,850 หมู่บ้าน

กลุ่มที่ 3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอง (Secondary Stakeholders)

เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการป่าชุมชน ได้แก่หน่วยงานภายในกรมป่าไม้ที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักแผนงานและสารสนเทศ สำนักบริหารกลาง สำนักจัดการเครือข่ายป่าไม้ และหน่วยงานภายนอก ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงบประมาณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้ว่าราชการจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน บริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ฯลฯ

1.5 หน่วยงานมีการจัดทำแผนหรือแนวทางในการขับเคลื่อนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรมชัดเจน (3คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุ และแนบเอกสารประกอบ)

(1) มีการจัดทำแผนและแนวทางในการขับเคลื่อนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม โดยขับเคลื่อนผ่านแผนกลยุทธ์ของกรมป่าไม้ แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี

(2) มีการบูรณาการข้อมูลจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาจัดทำแนวทางและวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม เช่น

- แผนงานโครงการสุพรรณบุรีเป็นโมเดล ซึ่งเป็นโครงการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินป่าไม้โดยการมีส่วนร่วม

- แผนงานการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของการมีส่วนร่วม (Public Participation) หรือ แนวทางพระราชรัฐ โดยปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการจากเดิมที่รัฐเป็นผู้รับผิดชอบดูแลแต่เพียงฝ่ายเดียว เป็นการกระจายอำนาจโดยให้ราษฎร และองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

- แผนพัฒนาป่าไม้ร่วมกับองค์กรและเครือข่ายแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรและเครือข่าย เช่น โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำโครงการพัฒนาป่าไม้แบบบูรณาการ

- แผนพัฒนาป่าไม้ร่วมกับสถาบันศาสนา เพื่อส่งเสริมให้สถาบันทางศาสนาช่วยในการพัฒนาป่าไม้ เพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจ ในลักษณะพุทธอุทยาน

2. การมีกลไกหรือหน่วยงานรองรับในการส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (6คะแนน)

2.1 หน่วยงานมีการกำหนดบุคลากรรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อผลักดันหรือขับเคลื่อนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (3 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุ และแนบเอกสารประกอบ)

1) ระบุไว้ในอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงการแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2551 และโครงสร้างองค์กร

2) มีการระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบผ่านแผนการปฏิบัติราชการ 4 ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบตามแผนงานโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม จะทำการถ่ายทอดแผนงานโครงการลงสู่ส่วน/ฝ่าย และลงสู่บุคคล

2.2 หน่วยงานมีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อผลักดันหรือขับเคลื่อนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่ชัดเจน (3 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุ และแนบเอกสารประกอบ)

1) ระบุอำนาจหน้าที่และหน่วยงานที่รับผิดชอบไว้ตามกฎหมายกระทรวงการแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2551

2) กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบตามโครงสร้างองค์กร อาทิเช่น ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน และส่วนส่งเสริมการมีส่วนร่วม สำนักจัดการป่าชุมชน / ส่วนส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วม สำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า เป็นต้น

3) กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบตามแผนการปฏิบัติราชการ 4 ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบตามแผนงานโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม จะทำการถ่ายทอดแผนงาน/โครงการลงสู่ส่วน/ฝ่าย และลงสู่บุคคลตามระดับต่อไป

3. การสร้างระบบ หรือวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม และค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (9 คะแนน)

3.1 หน่วยงานมีการจัดทำคู่มือหรือแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการสำหรับบุคลากรเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงาน (4 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุ และแนบเอกสารประกอบ)

มีการจัดทำคู่มือ/แนวทางการดำเนินงานในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น คู่มือการปฏิบัติงานตามแนวทางการจัดทำโครงการป่าชุมชนของกรมป่าไม้ / คู่มือการปฏิบัติงานกิจกรรมการบริหารจัดการพื้นที่โดยการสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นต้น

3.2 หน่วยงานมีการพัฒนาความรู้ และทักษะของบุคลากรในหน่วยงานให้เอื้อต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ รวมทั้งมีการประเมินผลความรู้ความเข้าใจด้วย (2 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (ระบุวิธีการ/ตัวอย่าง และแนบเอกสารประกอบ)

มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะของบุคลากรในหน่วยงาน โดยการจัดโครงการประชุม/อบรม/สัมมนา การถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน การสอนงานโดยบุคลากรที่มีประสบการณ์ รวมถึงการมอบหมายงานให้ปฏิบัติ โดยจะทำการประเมินผลความรู้ความเข้าใจโดยการประเมินความรู้หลังการประชุม/อบรม/สัมมนา และประเมินความรู้ความเข้าใจจากผลสัมฤทธิ์ของงานที่ได้รับมอบหมาย

- 3.3 หน่วยงานมีการพัฒนาความรู้ และทักษะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ รวมทั้งมีการประเมินผลความรู้ความเข้าใจด้วย (3 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (ระบุวิธีการ/ตัวอย่าง และแนบเอกสารประกอบ)

มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นผู้แทนในแต่ละกลุ่มเป้าหมายปีละไม่ต่ำกว่า 2,000 คน โดยการจัดโครงการประชุม/อบรม/สัมมนา รวมทั้งมีการเผยแพร่ความรู้ การทำสื่อประชาสัมพันธ์ตามช่องทางต่างๆ เช่น การทำคู่มือ/แผ่นพับ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการประเมินความรู้ความเข้าใจ โดยการประเมินความรู้หลังการประชุม/อบรม/สัมมนา และประเมินการนำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ในกิจกรรมพัฒนาป่าไม้ร่วมกับองค์กรและเครือข่ายแบบบูรณาการ ตามหัวข้อที่ระบุไว้ในโครงการประเมินผลการดำเนินงานในระดับผลผลิตและผลลัพธ์ของกรมป่าไม้ โดยที่ปรึกษาจากศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งจากผลการประเมินความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ในภาพรวมพบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ร้อยละ 100 และมีระดับการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด (3.60)

4. การบริหารจัดการข้อมูลเครือข่ายภาคประชาชน/ภาคประชาสังคม หรือกลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (5 คะแนน)

- 4.1 หน่วยงานมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลเครือข่ายภาคประชาชน/เครือข่ายภาคประชาสังคม หรือเครือข่าย อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ (2 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (ระบุวิธีการ และแนบตัวอย่างประกอบ)

มีการจัดเก็บฐานข้อมูลเครือข่าย โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลของหน่วยงาน (เอกสาร/หนังสือ/การเก็บในรูปแบบของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์) การจัดทำเป็นประกาศของกรมป่าไม้ รวมถึงการจัดเก็บฐานข้อมูลไว้ในเว็บไซต์ของกรมป่าไม้ เป็นต้น

- 4.2 หน่วยงานมีการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลที่จัดทำขึ้นดังกล่าวให้ทันสมัยและถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ (1 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (ระบุวิธีการ และแนบตัวอย่างประกอบ)

กรมป่าไม้มอบหมายผู้รับผิดชอบในการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลให้ถูกต้องและทันสมัย โดยการแต่งตั้งคณะทำงานในการดำเนินการดังกล่าว โดยคณะทำงานจะประกอบด้วยผู้แทนจากทุกสำนัก/กลุ่ม ภายในกรมป่าไม้

4.3 หน่วยงานมีการนำข้อมูลเครือข่ายภาคประชาชน/เครือข่ายภาคประชาสังคม หรือเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการไปใช้ประโยชน์ (2 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (ระบุวิธีการ และแนบตัวอย่างประกอบ)

กรมป่าไม้ได้นำข้อมูลเครือข่ายให้สมาชิกเครือข่าย ใช้ประโยชน์ในการติดต่อประสานงานระหว่างกัน โดยนำประสบการณ์ที่ได้รับไปขยายผลเป็นแบบอย่างกับชุมชนอื่นๆ รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อพัฒนางานด้านป่าไม้ต่อไป

มิติที่ 2 : กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารราชการอย่างเป็นรูปธรรม (70 คะแนน)

5. การสนับสนุนการทำงานของภาคประชาชน/ประชาสังคม/ภาคเอกชน (10 คะแนน)

5.1 หน่วยงานมีการให้ข้อมูลข่าวสารหรือสนับสนุนข้อมูลที่จำเป็นต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการของภาคประชาชน หรือภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการรับฟังความคิดเห็นฯ รวมกันไม่น้อยกว่า 3 ช่องทาง (2 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุวิธีการ และแนบเอกสารประกอบ)

ช่องทางที่ 1 เข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในชุมชน

กรมป่าไม้มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการป่าชุมชน จึงมีแผนปฏิบัติการ ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ เข้าทำการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ทำความเข้าใจให้ชุมชนรับทราบถึงปัญหาด้านป่าไม้ และวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตามแนวคิดด้านป่าชุมชน

ช่องทางที่ 2 การประชุม/อบรม/ สัมมนา ชุมชนและเครือข่าย

เพื่อให้ชุมชนและเครือข่าย เกิดความรู้ เข้าใจ และมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ จึงได้มีการชี้แจงข้อมูล และรับฟังความคิดเห็น ผ่านการประชุม อบรมราษฎร และเครือข่าย โดยมีการจัดทำโครงการอย่างเป็นรูปธรรม

ช่องทางที่ 3 การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ด้านป่าชุมชนทาง website

กรมป่าไม้ โดยสำนักจัดการป่าชุมชน ได้จัดทำ website สำนักจัดการป่าชุมชน เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชน องค์การต่างๆและประชาชนทั่วไป ให้รับทราบถึงบทบาทหน้าที่ เทคนิควิธีการดำเนินงานโครงการป่าชุมชน และข้อมูลความรู้ข่าวสารความก้าวหน้าในการดำเนินงาน

ช่องทางที่ 4 การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อการเผยแพร่

กรมป่าไม้ เล็งเห็นความสำคัญของชุมชน และประชาชนทั่วไปในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการป่า ในรูปแบบป่าชุมชน จึงได้ผลิตสื่อ เพื่อการเผยแพร่ เช่น เอกสาร หรือ CD เป็นต้น

5.2 หน่วยงานมีการสรุปและนำความคิดเห็นของประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมาเป็นข้อมูลประกอบ เพื่อปรับปรุง/พัฒนา หรือดำเนินกิจกรรม/โครงการ ตามภารกิจหลัก ไม่น้อยกว่า 2 กิจกรรม/โครงการขึ้นไป (2 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุวิธีการ และแนบเอกสารประกอบ)

1) กิจกรรมการจัดตั้งป่าชุมชน

ในการจัดทำโครงการป่าชุมชน ทุกหมู่บ้านจะต้องมีการจัดประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อรับฟังความคิดเห็น รับทราบปัญหา และมีมติร่วมกัน ที่จะดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชน และคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน คัดเลือกประธานคณะกรรมการ รวมทั้งต้องให้บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน ลงลายมือชื่อตั้งแต่ 50 คนขึ้นไป เพื่อเป็นตัวแทนชุมชนในการจัดทำโครงการป่าชุมชน

2) กิจกรรมการบริหารจัดการพื้นที่โดยการสนับสนุนของภาครัฐ

การจัดทำแผนกิจกรรมการบริหารจัดการพื้นที่โดยการสนับสนุนของภาครัฐ จะต้องมีการประชุม ระดมความคิดเห็น เพื่อนำมาประกอบการจัดทำแผนดังกล่าว ตามความต้องการของชุมชน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน

5.3 หน่วยงานมีคณะกรรมการ หรือคณะทำงานภาคประชาชน ที่ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในการกำหนดแผนงานโครงการ และติดตามผลการดำเนินการ (2 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุวิธีการ/ตัวอย่าง และแนบเอกสารประกอบ)

กรมป่าไม้มีการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการแต่งตั้งในรูปแบบของคณะทำงานภาคประชาชน เช่น คณะกรรมการป่าชุมชนประจำโครงการป่าชุมชนทุกโครงการ เพื่อเป็นตัวแทนชุมชนในการบริหารจัดการป่าชุมชน กำหนดแผนการบริหารจัดการป่า ดำเนินการและติดตามผลการทำงาน โดยเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้จะมีทำหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมในเรื่องของเทคนิค ความรู้ที่จำเป็นในการจัดการป่าชุมชนตามหลักวิชาการ

5.4 หน่วยงานมีระบบการจัดสรรงบประมาณ/ทรัพยากร หรืออื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานที่เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (2 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุ และแนบเอกสารประกอบ)

กรมป่าไม้จะกำหนดแผนงานและงบประมาณ รวมทั้งจำนวนหมู่บ้านเป้าหมาย ที่จะส่งเสริมให้มีการจัดตั้งป่าชุมชนในแต่ละปีงบประมาณ สำหรับการจัดสรรงบประมาณ/ทรัพยากรให้แต่ละหมู่บ้านเป้าหมายนั้น กรมป่าไม้จะพิจารณางานแผนงานโครงการที่แต่ละหมู่บ้านเป้าหมายแจ้งให้กรมป่าไม้ทราบ

5.5 หน่วยงานมีระบบในการเปิดให้ภาคส่วนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ/ทรัพยากร หรืออื่น ๆ เพื่อดำเนินการในโครงการที่มาจากความต้องการของประชาชนในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาในพื้นที่ (2 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (ระบุวิธีการ/ตัวอย่าง และแนบเอกสารประกอบ)

กรมป่าไม้สนับสนุนและเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอก อาทิเช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด ให้มามีส่วนร่วม ในการสนับสนุนงบประมาณ ในการบริหารจัดการป่าชุมชน ตามความต้องการของชุมชนรวมทั้งเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ และจัดทำโครงการร่วมกับกรมป่าไม้ เพื่อสนับสนุนงานด้านป่าชุมชน และตอบสนองความต้องการของชุมชนซึ่งได้เปิดโอกาสให้ชุมชนจัดทำแผน ตามแบบ ปชช.3 (โครงการป่าชุมชน) โดยมีใจความสำคัญให้สามารถรับการสนับสนุนงบประมาณ จากหน่วยงานอื่น เพื่อมาดำเนินการตามแผนได้

6. การบูรณาการหรือการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง (5 คะแนน)

หน่วยงานมีการดำเนินโครงการ โดยมีการบูรณาการการทำงานหรือการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่ม/เครือข่าย/ชุมชน/ภาคประชาสังคม/เครือข่ายภาคประชาชนที่เกี่ยวข้อง

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุชื่อหน่วยงานหรือองค์กรหรือเครือข่ายให้ครบถ้วนและครอบคลุมการทำงานและแนบเอกสารประกอบ)

กรมป่าไม้มีการบูรณาการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานเอกชนหลายหน่วยงาน ยกตัวอย่างเช่น

1) บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) ดำเนินโครงการอนุรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน

2) บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ดำเนินโครงการ การบินไทย ปลุกชีวิตให้แผ่นดิน โดยการส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการป่าชุมชน ที่ป่าชุมชนบ้านร่องบอน หมู่ที่ 12 ตำบลม่วงคำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

3) บริษัท เมอร์ค จำกัด ดำเนินโครงการประชาสัมพันธ์ปลูกป่า ร่วมเป็น 1 ใน 800 ล้านกล้า 80 พรรษา มหาราชา

4) บริษัท กลุ่มเซ็นทรัล จำกัด และมูลนิธิเตี้ยง จิราธิวัฒน์ ดำเนินโครงการเซ็นทรัลอาสาพัฒนาป่าชุมชน ที่ป่าชุมชนแม่ป๋อกใน ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน และป่าชุมชนบ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอมะท้าว จังหวัดลำพูน

5) โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)

6) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการป่าชุมชนต้องผ่านความเห็นชอบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ดูแลพื้นที่ดำเนินการอีกด้วย

7) หน่วยงานระดับจังหวัดให้การสนับสนุนงบประมาณ และดำเนินการโครงการร่วมกัน เช่น อบจ.สุโขทัย ให้การสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดประชุมเครือข่ายทุกอำเภอ เพื่อดำเนินโครงการป่าชุมชน ในพื้นที่ป่าสงวน ซึ่ง สปก. มอบคืนกรมป่าไม้ จำนวนกว่า 20,000 ไร่

7.การส่งเสริมการทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่นแบบหุ้นส่วน (ระดับความร่วมมือ) ในการจัดทำ โครงการและบริการสาธารณะ (30 คะแนน)

การเสนอโครงการตัวอย่าง และการสรุปความสำเร็จหรือบทเรียนจากการดำเนินโครงการที่ใช้แนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในระดับความร่วมมือ (Collaboration) (โครงการที่ปรากฏในภารกิจหลัก หรือประเด็นการพัฒนาเร่งด่วน/สำคัญของหน่วยงาน)

- สรุปความเป็นมา/สภาพปัญหา ที่นำมาสู่การพัฒนาหรือปรับปรุงการดำเนินโครงการ (2 คะแนน)

โครงการป่าชุมชน

โครงการป่าชุมชนเป็นกิจกรรมภายใต้กิจกรรมหลัก ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ผลผลิตที่ 1. พื้นที่ป่าไม้ได้รับการบริหารจัดการ แผนงาน อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นภารกิจหลักของกรมป่าไม้ โดยมีความสำคัญที่จะต้องขยายผลการดำเนินงานออกไปอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้ามาร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดูแล รักษาฟื้นฟูป่า

ราษฎรในชนบทไทย จำนวนมากดำรงชีพด้วยการอาศัยพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ราษฎรมีชีวิต ความเป็นอยู่ที่สงบสุขและเรียบง่าย เนื่องจากเคยมีทรัพยากรป่าไม้และน้ำที่อุดมสมบูรณ์ แต่ในช่วงที่ผ่านมาการพัฒนาประเทศและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการใช้ทรัพยากรต่างๆเป็นวัตถุดิบเพื่อการผลิตจำนวนมาก โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกใช้เกินกว่าศักยภาพ มีการบุกรุกแผ้วถาง เปลี่ยนพื้นที่ป่าไม้เป็นที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม ทำให้สูญเสียป่าไม้อย่างถาวร เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรอื่นๆ เช่น ทำให้ขาดแหล่งน้ำ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้ราษฎรดังกล่าวที่พึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ และมีอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม ทำการเกษตรไม่ได้ผล คุณภาพชีวิตตกต่ำ และมีผลทำให้สังคมมีปัญหา สาเหตุจากการบุกรุกป่าเพิ่มมากขึ้นยังก่อให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงและบ่อยครั้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ปฏิบัติงานด้านป่าไม้กับราษฎร ที่ต้องอาศัยทรัพยากรป่าไม้ในการยังชีพ จนสังคมขาดความสงบสุข

ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ประกอบกับการพัฒนาทางการเมืองทำให้เกิดแนวคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบของการมีส่วนร่วม (Public Participation) หรือ “แนวทางประชาธิปไตย” ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการจากเดิม ที่ให้รัฐมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติเพียงฝ่ายเดียว เป็นการกระจายอำนาจโดยให้ราษฎรและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น ให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายในการคุ้มครองดูแล บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

กรมป่าไม้ในฐานะหน่วยงานภาครัฐ ได้ตอบสนองต่อแนวทางดังกล่าว โดยได้ไปแปลงสู่การปฏิบัติเป็นแผนงานของกรมป่าไม้ในเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ หรือที่เรียกว่า “การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน” โดยการจัดทำโครงการป่าชุมชนตั้งแต่ปี 2542 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน “การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน” จึงเป็นภาพรวมการทำงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้หรือเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ร่วมกับราษฎรในชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายอื่นๆ องค์กรต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเริ่มตั้งแต่พนักงานเจ้าหน้าที่ในส่วนกลาง กรมป่าไม้เริ่มวางแผนคิด จัดทำแผนงานหรือโครงการ พิจารณาขอรับการจัดสรรงบประมาณ จัดส่งให้เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ไปปฏิบัติงานพื้นที่ในกิจกรรมใดๆ ร่วมกับราษฎรในชุมชน และประสานการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายอื่นๆ ให้เข้าร่วมหรือให้การสนับสนุน จนเกิดผลในการจัดการป่าไม้ในรูปแบบการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนที่ปฏิบัติ ทั้งงานในชุมชนหมู่บ้าน งานในพื้นที่ที่ได้รับอนุมัติโครงการป่าชุมชนตามกฎหมายให้ประสบผลสัมฤทธิ์ ไปสู่เป้าหมายหลัก คือ ป่ายั่งยืน ประชาชนได้รับประโยชน์

- ระบุวัตถุประสงค์การดำเนินโครงการ และอธิบายการกำหนดแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงหรือแก้ปัญหา (3 คะแนน)

วัตถุประสงค์การดำเนินโครงการ

- 1) เพื่อร่วมกันจัดการป่าไม้โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ ควบคุม ดูแล รักษา หรือบำรุงป่า พัฒนาสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์ภายใต้หลักการความยั่งยืน
- 2) เพื่อการพัฒนาป่าไม้และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนควบคู่กันไป ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ให้ชุมชนสงบสุข พร้อมด้วยความสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ
- 3) เพื่อบริหารจัดการป่าอันเป็นประโยชน์ต่อการรับผลผลิตมาลดรายจ่ายในครัวเรือน เป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น

แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงหรือแก้ปัญหา

สำหรับการกำหนดแนวคิดที่ใช้ในการแก้ปัญหาคือการบูรณาการหลายภาค ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้น กรมป่าไม้ มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการป่า เพื่อประโยชน์ของคนในชาติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งมีแนวคิดที่สอดคล้องกับชุมชน รอบๆ ป่า ดังนั้นจึงพยายามคิดหาวิธีการ ให้ชุมชนโดยรอบป่ามาช่วยกันสอดส่อง ดูแล ปกป้องป่า รวมทั้งมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าอย่างถูกต้องตามระเบียบกฎหมายที่วางไว้ เพื่อให้คนสามารถอยู่ร่วมกับป่าแบบเกื้อกูลกัน

- อธิบายการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการในระดับความร่วมมือ (Collaboration) และการบูรณาการการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน/ภาคประชาสังคม และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (5 คะแนน)

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการป่าและการบูรณาการการทำงาน
ของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1) การส่งเสริม ประชาสัมพันธ์

ในขั้นตอนนี้เป็นการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม รับรู้
รับทราบ ปัญหาเรื่องป่าไม้ สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องแหล่งน้ำ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน จากนั้นเสนอวิธีการ
แก้ปัญหา โดยการจัดทำโครงการป่าชุมชน

2) การจัดตั้งป่าชุมชน

เมื่อชุมชนรับทราบปัญหา และมีความต้องการจะแก้ไขปัญหา โดยการจัดทำ
โครงการป่าชุมชนแล้ว จะต้องมีการประชุมประชาคม เพื่อคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน และลงลายมือชื่อ
ไม่น้อยกว่า 50 คน (ต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน) จัดทำหนังสือคำขอจัดทำ
โครงการป่าชุมชน ต่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ (ตามแบบ ปชช.1)

เมื่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ทำการสำรวจพื้นที่ (ตามแบบ ปชช.2) และชุมชนเห็นว่า
เหมาะสมจะร่วมกันจัดทำแผนงานการจัดการป่าชุมชน เรียกว่าโครงการป่าชุมชน เพื่อเสนอกรมป่าไม้อนุมัติ
(ตามแบบ ปชช.3)

3) การฝึกอบรม

กรมป่าไม้จะทำการฝึกอบรมตัวแทนของชุมชน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับงานด้าน
ป่าชุมชน และการวางแผนระดับชุมชน เพื่อการบริหารจัดการป่า

4) การบริหารจัดการป่าโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ

เมื่อชุมชนระดมความคิด เพื่อจัดทำแผนการบริหารจัดการป่าชุมชนแล้ว กรม
ป่าไม้จะสนับสนุนงบประมาณ หมวดเงินอุดหนุน เฉลี่ยหมู่บ้านละ 100,000 บาท ให้กับชุมชน ตามแผนที่
วางไว้ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ให้ความรู้ ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา และร่วมดำเนินการ

5) ชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ร่วมกันตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินงาน เสนอ
กรมป่าไม้ ปีละ 1 ครั้ง (ตามแบบ ปชช.4)

สำหรับการบูรณาการในภาคส่วนอื่นๆ หากชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ ได้
กำหนดไว้ในโครงการ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
NGO หรือภาคเอกชน เพื่อมาร่วมดำเนินการภายใต้โครงการและแผนงานที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- อธิบายการกำหนดบทบาทหรือหน้าที่ของภาคส่วนที่เข้าร่วมดำเนินการที่ชัดเจน และการปรับบทบาทของหน่วยงานภาครัฐจากการเป็นผู้ดำเนินการเอง (Operator) เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน หรืออำนวยความสะดวก (Facilitator) (5 คะแนน)

กรมป่าไม้ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของชุมชน ที่เข้าร่วมดำเนินการโครงการป่าชุมชน ที่ชัดเจน โดย

1) ชุมชนนั้นๆ ต้องมีศักยภาพที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการป่า ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้โดยเน้นหมู่บ้านที่อยู่รอบป่าสงวนแห่งชาติในรัศมี 5 กิโลเมตร จำนวน 21,850 หมู่บ้าน

2) ต้องมีความเสียสละ เพื่อส่วนรวม เพราะบทบาทหน้าที่ของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ จะเป็นเสมือนผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ ซึ่งต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่า รวมไปถึงช่วยพนักงานเจ้าหน้าที่ ในการจับกุมผู้กระทำผิดด้านป่าไม้ด้วย

3) บทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการป่า

- ประชุม คัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน และประธานคณะกรรมการป่าชุมชน
- กำหนดหน้าที่ของชุมชน แต่ละฝ่าย เพื่อดูแลรักษาป่าชุมชน
- ประชุมกำหนดกติกา ภายในชุมชน เพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชน
- ประชุมเครือข่าย เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ระดมความคิด จัดทำแผนปฏิบัติงาน เพื่อการบริหารจัดการป่า
- ดำเนินการตามแผนงานที่กำหนด
- ติดตาม ตรวจสอบ และพิจารณาแก้ไขปัญหา

สำหรับกรมป่าไม้ ได้มีการพัฒนา ปรับบทบาท จากการดำเนินการเองทุกด้าน เช่น การปลูกป่า การป้องกันดูแลรักษาป่า การกำหนดแผนงานจากบนลงล่าง มาตั้งแต่อดีต ซึ่งพบว่า สภาพป่ายังคงถูกบุกรุกทำลายลง จึงมีการปรับบทบาทให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและฟื้นฟูป่า ในรูปแบบป่าชุมชนขึ้น ซึ่งได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดี จากทุกภาคส่วน โดยในปัจจุบันสามารถจัดตั้งป่าชุมชนตามแนวทางของกรมป่าไม้ ได้ถึงจำนวน 8,971 หมู่บ้าน ดูแลพื้นที่ป่าไม้กว่า 3.68 ล้านไร่ (ข้อมูล ณ วันที่ 19 มิถุนายน 2557)

- สรุปผลสำเร็จ/ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน (ในเชิงสังคม หรือเชิงเศรษฐกิจ) (5 คะแนน)

ผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้จัดตั้งป่าชุมชนตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2543 ถึงปัจจุบัน ได้จำนวน 8,779 หมู่บ้าน เนื้อที่ป่าชุมชน จำนวน 3,511,983 ไร่ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว มีผลให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ การดำเนินการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น การดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชุมชนจะมีเศรษฐกิจที่มั่นคงและนำไปสู่ผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติ เนื่องจากการดำเนินงานส่งเสริมจัดการป่าชุมชน เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนอย่างเหมาะสมอันนำไปสู่การรักษาสภาพทรัพยากรของประเทศอย่างยั่งยืน ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ฐานทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นอย่างชาญฉลาด ถูกต้อง และเหมาะสมเป็นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ของครัวเรือน โดยมีผู้ศึกษาวิจัยถึงมูลค่าของการเก็บหาของป่าเพื่อบริโภคในครัวเรือน เช่น ผลการศึกษาของนางนันทนา บุญยานันท์ (2555) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้ ในโครงการวิจัยเรื่อง “การประเมินมูลค่าการพึ่งพิงป่าชุมชน กรณีศึกษา : ป่าชุมชนบ้านช่องแคบ จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ พึ่งพิงป่าชุมชน โดยการเก็บหาพืชอาหารป่า เพื่อการบริโภคในครัวเรือน และเพื่อการค้า เป็นหลักมูลค่าโดยเฉลี่ยของการเก็บหาของป่าเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและเพื่อการค้ารวมทั้งสิ้นประมาณ 6,019.40 บาท/ครัวเรือน/ปี

สำหรับผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจระดับประเทศ นั้น ได้มี การประเมินมูลค่าป่าไม้ผ่านช่องทางการซื้อขายคาร์บอน : จากการศึกษาของสำนักจัดการป่าชุมชน และศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชน กรมป่าไม้ ในโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาและติดตามความหลากหลายทางชีวภาพและการเก็บคาร์บอนในป่าชุมชน” จำนวน 12 แห่ง พบว่ามีปริมาณคาร์บอนเฉลี่ยที่ถูกกักเก็บในป่าชุมชนเฉลี่ยเท่ากับ 6.51 ตันคาร์บอน/ไร่ ซึ่งราคาซื้อขายคาร์บอนในตลาด ECX พ.ศ. 2556 เท่ากับ 4.74 ยูโร/ตัน หรือประมาณ 191.50 บาท/ตัน ดังนั้น จะได้ผลของการคำนวณคาร์บอนเพื่อประเมินมูลค่าป่าไม้ผ่านช่องทางการซื้อขายคาร์บอนเท่ากับ 50,639.53 ล้านบาท

และในส่วนของการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของป่าชุมชน:คิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ 3 ด้าน คือ มูลค่าการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว พักผ่อนศึกษา การอบรม ดูนกและจัดกิจกรรม (26.1 ไร่/ปี) มูลค่าการใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาวิจัย (524.46 ไร่/ปี) และ มูลค่าการเป็นแหล่งต้นน้ำสำหรับการอุปโภคและการเกษตร (2,538.75 ไร่/ปี) พบว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจของป่าชุมชนเฉลี่ย 5,616.40 ล้านบาท/ปี

2) ด้านสังคม การดำเนินการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ในครอบครัว ส่งผลให้ชุมชนสงบและอยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคี

3) ด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนทำให้พื้นที่ป่าชุมชน ได้รับการดูแล รักษา โดยชุมชนมีส่วนร่วมจำนวนไม่น้อยกว่า 3.6 ล้านไร่ เป็นการรักษาสีเขียวและช่วยลดการคุกคามพื้นที่ป่า รวมทั้งช่วยฟื้นฟูสภาพป่าให้ดีขึ้น ตลอดจนทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ และเกิดมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะพืชอาหารและพืชสมุนไพรในพื้นที่ป่าชุมชน

- สรุปปัญหา/อุปสรรค และปัจจัยสำเร็จ ในการดำเนินงาน (5 คะแนน)

สรุปปัญหา/อุปสรรค ในการดำเนินงาน

1) การขยายงานด้านป่าชุมชน โดยเฉพาะการจัดตั้งป่าชุมชน ไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน

2) ชุมชนบางแห่งยังไม่เข้าใจระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน

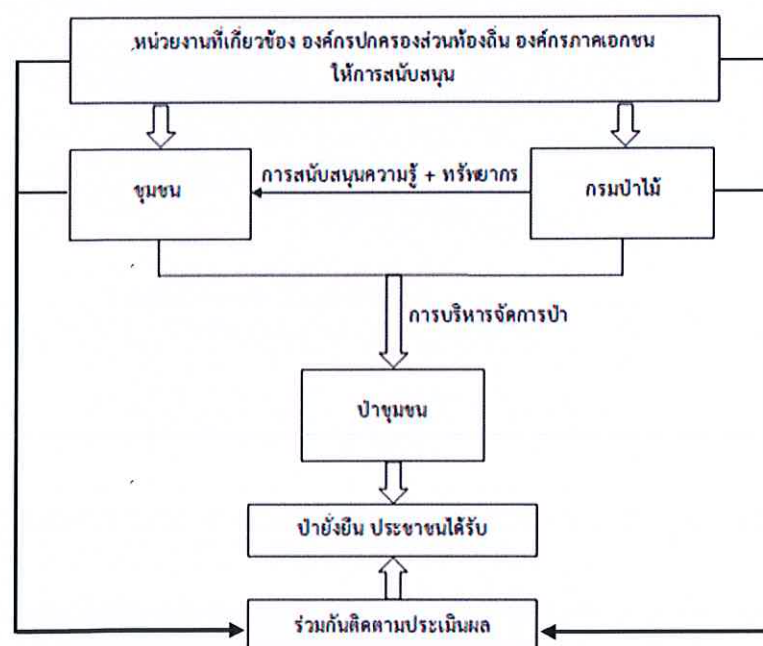
ปัจจัยสำเร็จ ในการดำเนินงาน

1) การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อการดำเนินการโครงการป่าชุมชน เพราะหากชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ หรือยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการ โครงการก็ไม่สามารถดำเนินการต่อได้

2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมงานด้านป่าชุมชน เป็นปัจจัยความสำเร็จ ที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เนื่องจากการดำเนินการโครงการป่าชุมชนในปัจจุบัน ต้องใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริม นอกจากจะต้องมีความรู้ด้านการส่งเสริม การบริหารจัดการป่าชุมชนแล้ว ต้องมีความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดีอีกด้วย

3) การสนับสนุนความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด องค์กรภาคเอกชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ก็เป็นปัจจัยสำเร็จเช่นเดียวกัน เนื่องจากการดำเนินงานด้านป่าชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย อย่างมีประสิทธิภาพ

- สรุปรูปแบบ (Model) ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ โดยจัดทำเป็นแผนภาพที่ชัดเจน (เพื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ดี หรือขยายผลในการดำเนินงานโครงการ เพื่อส่งเสริมการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการในภารกิจด้านอื่น หรือในหน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป)(5 คะแนน)

ชุมชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่า โดยรัฐจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนความรู้ทางด้านวิชาการ ทรัพยากรอื่นๆที่จำเป็น เช่น งบประมาณ เงินอุดหนุน เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมที่จะดำเนินโครงการป่าชุมชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนายอำเภอ ให้ความคิดเห็น องค์กรภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ร่วมให้การสนับสนุน ในด้านต่างๆ โดยทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนร่วมกัน เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน รวมไปถึงมีกระบวนการติดตามประเมินผลเพื่อรับทราบปัญหา และหาวิธีการแก้ไขพัฒนาการดำเนินงานต่อไป

8. การเผยแพร่/แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (5 คะแนน)

8.1 หน่วยงานมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่เพื่อขยายผลแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการไปยังกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงอย่างน้อย 3 ช่องทาง (4 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุวิธีการ และแนบเอกสารประกอบ)

1. การเข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในชุมชน โดยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ประจำส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ทุกสำนัก และศูนย์ประสานงานด้านป่าไม้ทุกศูนย์ทั่วประเทศ เข้าไปทำการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ด้านป่าชุมชน ในหมู่บ้านเป้าหมายทั่วประเทศ

2. การประชุมราษฎรเพื่อเผยแพร่โครงการ โดยการจัดฝึกอบรมราษฎรในหมู่บ้านเป้าหมาย ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในการบริหารจัดการป่าชุมชน และนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดแก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

3. การประชุมเครือข่ายป่าชุมชน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งนำความรู้ที่ได้รับจากการประชุมเครือข่าย ไปขยายผลต่อยอดไปยังเครือข่ายอื่นๆ ต่อไป

3.1 การเผยแพร่ข้อมูลทาง Website

- www.forest.go.th/community_extension/index.php
- www.forest.go.th/community_participate/index.php
- www.forest.go.th/community_development/index.php

3.2 การผลิตสื่อ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กรมป่าไม้ได้ทำการผลิตสื่อ เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์งานด้านป่าชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่า

8.2 หน่วยงานมีการประเมินผลการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ เพื่อขยายผลแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ (1 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (ระบุวิธีการ/ตัวอย่าง และแนบเอกสารประกอบ)

กรมป่าไม้ได้มอบหมายให้ที่ปรึกษา คือ ศูนย์บริการวิชาการ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาประเมินผลการดำเนินงานในระดับผลผลิตและผลลัพธ์ของกรมป่าไม้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 โดยการประเมินผลการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายโดยการประเมินช่องทางการรับฟังและเรียนรู้ความต้องการของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงกระบวนการทำงาน และขยายผลแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ

9. ระดับความพึงพอใจ หรือความเชื่อมั่นของภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (15 คะแนน)

☐ ไม่มี

☒ มี (โปรดระบุ และแนบเอกสารประกอบ)

- จำนวนตัวอย่างประชากรที่สำรวจ จำนวน73..... ตัวอย่าง
- แบบสำรวจที่ใช้ในการสำรวจความพึงพอใจหรือความเชื่อมั่น จำนวน73..... ชุด
- ค่าเฉลี่ยร้อยละความพึงพอใจ หรือความเชื่อมั่นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่เกี่ยวข้อง.....ร้อยละ 100.....

สูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n} = \frac{X_1 + X_2 + X_3 + \dots + X_n}{n}$$

X = ผลคะแนนความพึงพอใจ

n = จำนวนประชากรตัวอย่าง

หมายเหตุเป็นการวัดความพึงพอใจของการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ

(ไม่ใช่การวัดความพึงพอใจของสถานที่ หรืออาหาร หรือวิทยากร)

กรมป่าไม้ได้มอบหมายให้ที่ปรึกษา คือ ศูนย์บริการวิชาการ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาประเมินผลการดำเนินงานในระดับผลผลิตและผลลัพธ์ของกรมป่าไม้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ส่วนหนึ่งของการศึกษามีการวัดความพึงพอใจของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 มีราษฎรหมู่บ้านเป้าหมาย จำนวน 200 หมู่บ้าน ผู้ทำการศึกษา สุ่มเลือก ประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสอบถาม จำนวน 73 ตัวอย่าง ผลการสำรวจ พบว่า ราษฎรทั้ง 100 % มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนโดยมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.74 คะแนน สำหรับสูตรในการคำนวณหาประชากรกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรของ T.Yamane โดย กำหนดให้มีความผิดพลาดและระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5.00 ณ ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95.00

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ข้อความที่ระบุไว้ในใบสมัครนี้เป็นความจริงและครบถ้วน

ข้าพเจ้าทราบดีว่า หากระบุข้อมูลหรือส่งเอกสารที่ผิดจากความเป็นจริง จะเป็นสาเหตุให้ถูกตัดสิทธิ์ในการได้รับการประเมินเพื่อรับรางวัล “ความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ประจำปี พ.ศ. 2557 ประเภทพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม และข้าพเจ้ายอมรับการตัดสินของคณะกรรมการว่าถือเป็นที่สุด

ลงชื่อ

(.....)

ตำแหน่ง

วันที่/...../.....

หมายเหตุ: ผู้ลงนามต้องเป็นหัวหน้าส่วนราชการเท่านั้น

